

UNIMUSEUM

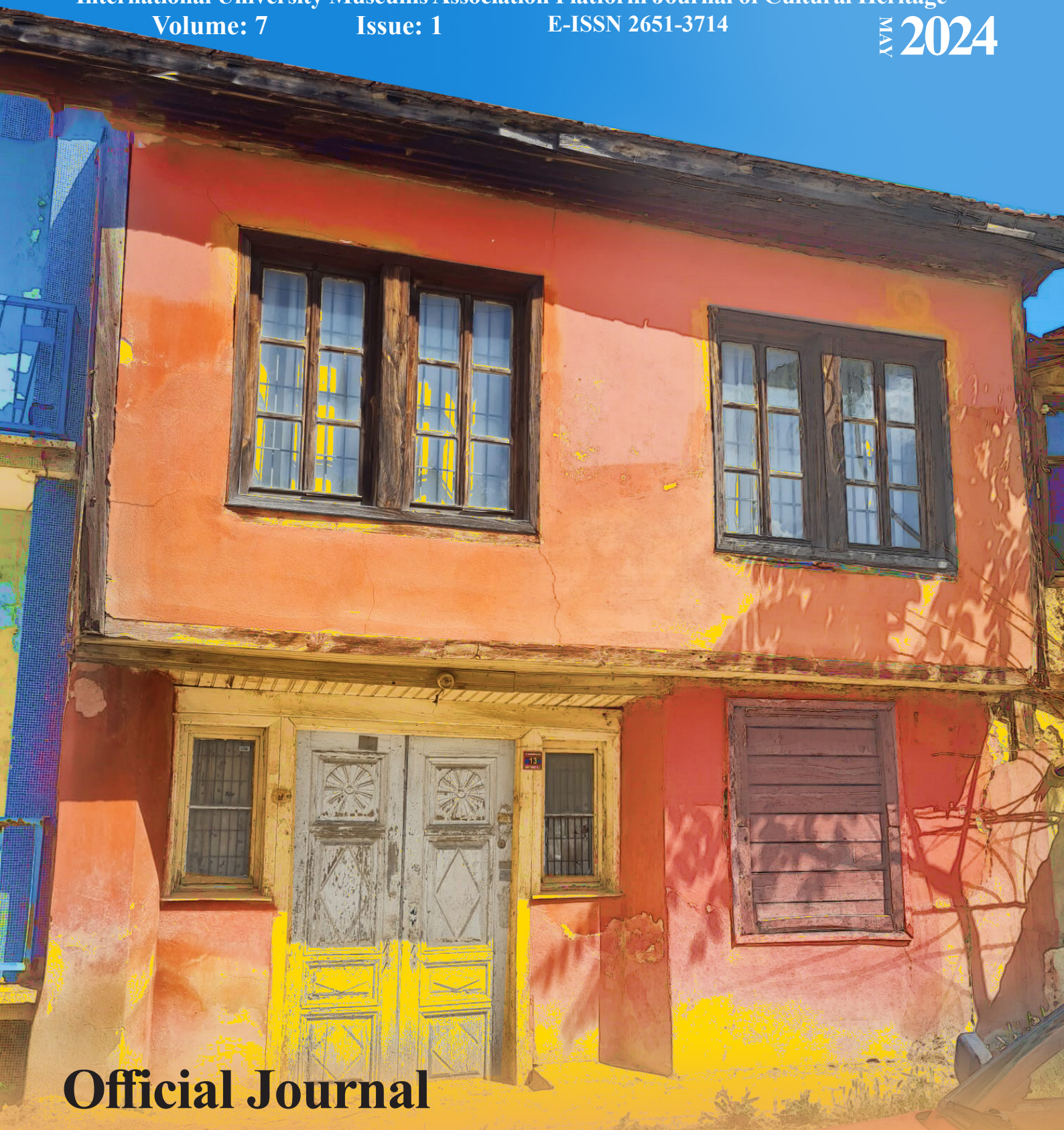
International University Museums Association Platform Journal of Cultural Heritage

Volume: 7

Issue: 1

E-ISSN 2651-3714

MAY 2024

Official Journal

International University
Museums Association Platform

International Museums and
Museum Managers Platform

NIKART Platform

International Silkroad Artists
Culture and Art Association Platform

International Municipal
Museums Association Platform

International Silkroad Museums and
Museum Researchers Association Platform

International University Museums Association Platform Journal of Cultural Heritage

UNIMUSEUM

Targets and Scope

International Association of University Museums Platform Cultural Heritage Journal is an international, scientific, open access periodical published in accordance with the principles of independent, impartial and double-blind refereeing. Our journal is the official publication of NIKART and UNIMUZED and is published semiannually. The publication languages of the journal are English and Turkish. UNIMUSEUM aims to contribute to its field by publishing original texts on museology, especially in university museums and collections, at the highest scientific level in all fields of museology studies. Peer-reviewed articles are studies that ensure the application of the scientific method and impartiality. All components of the publication process in the realization of scientific production; publisher, editors, authors, reviewers and readers are required to abide by the ethical principles. In this context, the publication ethics and open access policy of our journal require that all components of the publication process comply with ethical principles, with the rules determined by the Publication Ethics Committee. The target audience of the journal consists of experts, museologists, museum researchers and professionals working and interested in all disciplines of university museums.

The editorial and publication processes of the journal are shaped in accordance with the guidelines of the Committee on Publication Ethics (COPE), European Association of Science Editors (EASE), and National Information Standards Organization (NISO). The journal is in conformity with the Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing (doaj.org/bestpractice). If situations such as manipulating, distorting and using fabricated data are detected, the article will be rejected. All manuscripts must be submitted via the online submission system, which is available at <https://dergipark.org.tr/tr/pub/unimuseum>. The journal guidelines, technical information, and the required forms are available on the journals page.

UNIMUSEUM is a non-profit publication. All expenses of the journal are covered by the NIKART. Statements or opinions expressed in the manuscripts published in the journal reflect the views of the author(s) and not the opinions of the UNIMUSEUM and NIKART editors, editorial board, and/or publisher; the editors and publisher disclaim any responsibility or liability for such materials. All published content is available online, free of charge.

Editor

Prof. Dr. Fethiye ERBAY

Editor

Assoc. Prof. Mutlu ERBAY

Correspondence Address:

Uluslararası Üniversite Müzeleri

Birliği Platformu

Kültürel Miras Dergisi Editörlüğü

NIKART: Ortaklar Caddesi,

Mecidiyeköy /İstanbul, Türkiye

Tel: 0212 347 38 15

Fax: 0212 288 76 02

E-mail: erbayf@boun.edu.tr

Project Coordinator/ Proje

Koordinatörü:

Alp Ender Erbay

Cover Design/ Kapak Tasarımı:

Helia Hajjiamshidi

ASOS
indeks

UNIMUSEUM

International University Museums Association Platform

UNIMUSEUM'da yayınlanan makalelerin sorumluluğu imza sahiplerine aittir.

All articles published in the journal are reserved.

Dergide yayınlanan tüm makalelerin her hakkı saklıdır.

Bu yayın hakkı UNIMUZED ve NIKART'a ait olup, işlenildiğinde basılı yayın olarak da kullanılabilir.

© Copyright: All rights reserved/

UNIMUZED ve NIKART

UNIMUSEUM published twice a year/

International is a peer-reviewed journal

WRITING RULES

- UNIMUSEUM, an international peer-reviewed journal, is published twice a year.
- Manuscripts submitted for publication in UNIMUSEUM should not have been published anywhere. Papers presented in congresses and conference texts can be sent, provided that they are not published in the proceedings book.
- The general publication languages of the journal are Turkish and English.
- The article sent to the journal is sent to two referees after it is examined in terms of suitability for publication. The article, which receives a publishable report by two referees as a result of the evaluations of the referees, is published in the next issue. If one of the referee reports is positive and the other is negative, the article is sent to a third referee. In this case, it is decided whether the article will be published or not, according to the report of the third referee.
- Authors should indicate their personal ORCID numbers and Researcher ID numbers in the footnote they add to the "Name SURNAME" section.
- Abstracts of the articles to be sent to the journal in Turkish and English, with a minimum of 100 and a maximum of 200 words, and keywords in both languages should be placed on the first page of the article.
- The articles sent to the journal are published after the necessary referee reviews. The Editorial Board has the right not to publish the submitted articles. The Editorial Board/Editor can make corrections in the published articles that will not damage the integrity of the article.
- The opinions expressed in the articles published in the journal and the legal responsibility of the article belong to the authors.
- For translated works published in the journal, the translator must obtain permission from the author(s) of the original text and the publishing house. The copyright cost of the translation belongs to the responsible translator.
- Articles, photographs, tables and figures in the journal cannot be cited without indicating the source.

PAGE LAYOUT PRINCIPLES

- Times New Roman font should be used in the article.
- The abstract should be written 2 cm inside from the right and left sides, with 10 font size and single line spacing.
- The article should be prepared as an MS Word file. The layout of the article should be like this:
Text size: 11 points
Footnote size: 9 points
Paragraph spacing: 6 pt
Paragraph indent: 1.25 cm
Top-bottom-right-left margins: 3 cm
Line spacing: single

- If footnotes will be included in the article, they should be written with single line spacing and 0 pt paragraph spacing, with 9 points.

- Direct quotations exceeding 40 words in the article should be written 1.5 cm from the left and right sides and in 10 font size.

Citation in the Article

- The APA system has been adopted for citing references in the articles to be sent to our journal. For this reason, the articles to be sent must comply with the citation system below.

- All sources used should be given at the end of the article under the name "References".

In the books:

In the text: (Korkmaz, 1992, p. 37)

The writing in the references section of the work should be as follows:

Korkmaz, Z. (1992). Atatürk and the Turkish language - documents. Ankara: Turkish Language Association.

In articles:

In the text: (Gözaydın, 2001, p. 585)

The writing in the references section of the article should be as follows:

Gözaydın, N. (2001). Documents in the German Foreign Affairs archive about the Atatürk period - VII. Turkish Language, 599, 575-586.

In theses:

In the Text: (Durukan, 2011, p. 119)

The writing in the references section of the thesis should be as follows:

Durukan, E. (2011). The effect of computer-assisted grammar teaching on achievement and attitude in the 6th grade of primary education. Unpublished Doctoral Thesis, Erzurum: Atatürk University Institute of Educational Sciences.

TABLES AND FIGURES

Table numbers and descriptions are at the top of the table

Table 1: .....

It should be written in 10 points and centered.

In-table texts should be 9 pt, line spacing should be single, paragraph spacing should be 0 pt.

The table should be centered on the page.

Figure numbers and explanations are below the figure.

Figure 1: .....

It should be written in 10-point font and centered.

The figure should be centered on the page.

Articles that do not comply with these principles will not be evaluated.

YAZIM KURALLARI

- Uluslararası hakemli dergi olan UNIMUSEUM yılda iki sayı olarak yayımlanır.
  - UNIMUSEUM’de yayımlanmak üzere gönderilen yazılar hiçbir yerde yayımlanmamış olmalıdır. Kongrelerde sunulan bildiriler ve konferans metinleri bildiri kitaplarında yayımlanmamış olmak kaydıyla gönderilebilir.
  - Derginin genel yayın dilleri Türkçe ve İngilizcedir.
  - Dergiye gönderilen makale, yayıma uygunluk açısından incelendikten sonra (Yayıma uygun görülmeyen makaleler sürece dâhil edilmez.) iki hakeme gönderilir. Hakemlerin değerlendirmeleri sonucunda iki hakem tarafından yayımlanabilir raporu alan makale, bir sonraki sayıda yayımlanır. Hakem raporlarının birisinin olumlu, diğerinin olumsuz olması durumunda makale üçüncü bir hakeme gönderilir. Bu durumda makalenin yayımlanıp yayımlanmamasına üçüncü hakemin raporuna göre karar verilir.
  - Yazarlar, şahsi ORCID numaralarını ve Researcher ID numaralarını “Ad SOYADI” bölümüne ekledikleri dipnota belirtmelidirler.
  - Dergiye gönderilecek makalelerin Türkçe ve İngilizce ile en az 100, en fazla 200 kelimelik özetleri ve her iki dilde anahtar kelimeleri yazının ilk sayfasında yer almalıdır.
  - Dergiye gönderilen makaleler, gerekli hakem incelemeleri yapıldıktan sonra yayımlanır. Yazı Kurulu gönderilen makaleleri yayımlamama hakkına sahiptir. Yazı Kurulu/ Editör, yayımlanan yazılarda yazının bütünlüğünü bozmayacak düzeltmeler yapabilir.
  - Dergide yayımlanan makalelerde ileri sürülen görüşler ve makalenin yasal sorumluluğu yazarlarına aittir.
  - Dergide yayımlanan çeviri eserlerde, çevirmen orijinal metnin yazar(lar)ından ve yayın evinden izin almalıdır. Çeviriye ait telif maliyeti sorumlu çevirmene aittir.
  - Dergide yer alan yazı, fotoğraf, tablo ve şekillerden kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz.
- SAYFA DÜZENİ İLKELERİ**
- Makalede Times New Roman yazı fontu kullanılmalıdır.
- Özet (abstract) sağ ve sol taraflardan 2 cm daha içeride, 10 punto ve tek satır aralığı ile yazılmalıdır.
  - Makale MS Word dosyası olarak hazırlanmalıdır. Makalede sayfa düzeni şu şekilde olmalıdır:
Metin boyutu: 11 punto
Dipnot boyutu: 9 punto
Paragraf aralığı: 6 nk
Paragraf girintisi: 1,25 cm
Üst-alt-sağ-sol kenar boşlukları: 3 cm
Satır aralığı: tek
- Makalede dipnotlar yer alacaksa tek satır aralığı ve 0 nk paragraf aralığında, 9 punto ile yazılmalıdır.
  - Makalede 40 kelimeyi geçen doğrudan alıntılar sağ ve sol taraflardan 1,5 cm içeride ve 10 punto ile yazılmalıdır.

- Makalede Kaynak Gösterme
  - Dergimize gönderilecek makalelerde kaynak gösterme konusunda APA sistemi benimsenmiştir. Bu sebeple, gönderilecek makalelerin aşağıdaki kaynak gösterme sistemine uygun olması gerekmektedir.
  - Kullanılan bütün kaynaklar makalenin sonunda “Kaynaklar” adı altında verilmelidir.
- Kitaplarda:
Metin içinde: (Korkmaz, 1992, s. 37)
Eserin kaynaklar bölümündeki yazımı şu şekilde olmalıdır: Korkmaz, Z. (1992). Atatürk ve Türk dili - belgeler. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Makalelerde:
Metin içinde: (Gözaydın, 2001, s. 585)
Makalenin kaynaklar bölümündeki yazımı şu şekilde olmalıdır:
Gözaydın, N. (2001). Atatürk dönemi ile ilgili Almanya Dış İşleri arşivindeki belgeler - VII. Türk Dili, 599, 575-586.
- Tezlerde:
Metin İçinde: (Durukan, 2011, s. 119)
Tezin kaynaklar bölümündeki yazımı şu şekilde olmalıdır: Durukan, E. (2011). İlköğretim 6. sınıfta bilgisayar destekli dil bilgisi öğretiminin başarı ve tutuma etkisi. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

TABLO VE FİGÜRLER

- Tablo numaraları ve açıklamaları tablonun üstünde
Tablo 1: .....
şeklinde 10 punto ile yazılmalı ve ortalanmalıdır.
Tablo içi metinler 9 punto, satır aralığı tek, paragraf aralığı 0 nk olmalıdır.
Tablo sayfaya ortalanmalıdır.
Figür numaraları ve açıklamaları şeklin altında
Figür 1: .....
biçiminde 10 punto ile yazılmalı ve ortalanmalıdır.
Figür sayfaya ortalanmalıdır.
Bu ilkelere uymayan makaleler kesinlikle değerlendirilmeye alınmayacaktır.

Editor: Prof. Dr. Fethiye ERBAY

Editor: Assoc. Prof. Mutlu ERBAY

Editorial Board/Yayın Kurulu

Prof. Dr. Günay Nizami GAFAROVA

Azerbaijan University of Tourism and Management, Bakü, Azerbaijan

Prof. Dr. Mehmet ASLAN

Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan

Prof. Dr. Tatlıgül KARTAYEVE

Al-Farabi Kazakh National University, Archeology, Ethnology and Museology Dept, Almaty, Kazakhstan

Prof. Dr. Teodora VALOVA

Pleven medical University, Medical College, Pleven, Bulgaria

Assoc. Prof. Günay Nizami GAFORAVA

Azerbaijan University of Tourism and Management, Bakü, Azerbaijan

Assoc. Prof. Milica JOTOV

Belgrade University, Faculty of Philology, Belgrad, Serbia

Assoc. Prof. Myrzahan EGAMBERDIYEV

Al-Farabi Kazakh National University, Archeology, Ethnology and Museology, Almaty, Kazakhstan

Dr. Aizhan B. SMAILOVA

Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan

Dr. Jelena SERATLIC

Member of International University Museums Association Platform UNIMUZED, Belgrade, Serbia

Dossym ZIKIRIYA

Member of International University Museums Association Platform UNIMUZED, Museolojişt, Almaty, Kazakhstan

Figen HASANOVA

Member of International University Museums Association Platform UNIMUZED, Museolojişt, Azerbaijan

Golara TAVAKOLIAN

Member of International University Museums Association Platform UNIMUZED, Artist, Iran

Hoda Ahmed Kamel ALY

Member of International University Museums Association Platform UNIMUZED, Egypt

Kemal Adel Al-SHISHANI

Member of International University Museums Association Platform UNIMUZED, Museolojişt, Jordan

Magdalena NUNESKA

Member of International University Museums Association Platform UNIMUZED, Museolojişt, Scopje, Makedonia

Marijeta SIDOVSKI

Gallery of Matica Srpska, Conservation Department, Serbia

Mediha FISHEKQIU

Museolojişt, Archeology Museum in Prizren, Kosova

Ming Jung KANG

Member of International University Museums

Association Platform UNIMUZED, Museolojişt, South Korea

Muna Hajjar DAR

Member of International University Museums Association Platform UNIMUZED, Syria

Nurserik ZHOLBARYS

Kaz Museum Museolojişt, Saint Petersburg, Russia

Olga Volgova THEOLGAVO

Member of International University Museums Association Platform UNIMUZED, Museolojişt, Russia

Osama El SHAFIEY

Member of International University Museums Association Platform UNIMUZED, Museolojişt, Egypt

Oksana LEGKA

Member of International University Museums Association Platform UNIMUZED, Museolojişt Ukraine

Petko YORDANOV

Director of George Papazov Painting and Sculpture Museum, Bulgaria

Shair KHAN

Hazar University, Dhodial, Mansehra, Pakistan

Temirlan Sarlybek UULU

Member of International University Museums Association Platform UNIMUZED, Manas, Biskek, Kirgizistan

Tiwiq MARIA

Member of International University Museums Association Platform UNIMUZED, Artist, Malaysia

Yiannis KONTOVOS

Member of International University Museums Association Platform UNIMUZED, Artist, Greece

Helia HAJJAMSHIDI

Member of International University Museums Association Platform UNIMUZED, Museolojişt, Iran

Nazrin ALIZADE

Member of International University Museums Association Platform UNIMUZED, Museolojişt, Azerbaijan

Azer HASANOV

Member of International University Museums Association Platform UNIMUZED, Museolojişt, Azerbaijan

Dilara Patrica YILMAZ

Member of International University Museums Association Platform UNIMUZED, Museolojişt, Turkey

Elif Lina COOK

Member of International University Museums Association Platform UNIMUZED, Museolojişt, Turkey

Yaşar ZEYNALOV

Member of International University Museums Association Platform UNIMUZED, Museolojişt, Turkey

Editor: Prof. Dr. Fethiye ERBAY

Editor: Assoc. Prof. Mutlu ERBAY

Editorial Board/Yayın Kurulu

Prof. Dr. Ayşenur CELAYİR

University of Health Sciences, Hamidiye Medical Faculty, Turkey

Prof. Dr. Aysel AZİZ

İstanbul Yeniüzyıl University, Faculty of Cominication, Public Relations and Advertising, Turkey

Prof. Dr. Ayla ERSOY

Yeditepe University, Faculty of Fine Arts, Turkey

Prof. Dr. Devrim MEMİŞ

İstanbul University, Faculty of Aquatic Sciences
Department of Aquaculture and Fish Diseases, Turkey

Prof. Dr. Esin CAN

Yıldız Technical University, İİBF, Management Department, Turkey

Prof. Dr. Fethiye ERBAY

İstanbul University, Department of Museology, Turkey

Prof. Dr. İsa BAŞLIOĞLU

Member of International University Museums Association Platform UNIMUZED, /Artişt, Turkey

Prof. Dr. Nurseli UYANIK

İstanbul Teknik University, Faculty of Chemistry, Turkey

Prof. Dr. Oya KINIKLI

Member of International University Museums Association Platform UNIMUZED, /Artişt, Turkey

Prof. Dr. Sevil GÜLÇÜR

Member of International University Museums Association Platform UNIMUZED, /Archaeologist, Turkey

Prof. Dr. Sema BOLKENT

İstanbul Cerrahpaşa Universit, Faculty of Medical, Turkey

Prof. Dr. Sehban KARTAL

İstanbul University, Faculty of Science, Department of Physics, Turkey

Prof. Dr. Selçuk MÜLAYİM

Member of International University Museums Association Platform UNIMUZED, /Art Historian, Turkey

Prof. Dr. Şebnem ARIKBOĞA

İstanbul University, Faculty of Management, Turkey

Prof. Dr. Yüksel GÖĞEBAKAN

İnönü University, Faculty Of Fine Arts And Design, Malatya, Turkey

Prof. Dr. Ahmet GÜLEÇ

Member of International University Museums Association Platform UNIMUZED, Museologist, Turkey

Prof. Dr. Alparslan KUZUCUOĞLU

İstanbul Medeniyet University, Information and Document Management Dept., Turkey

Assoc. Prof. Mutlu ERBAY

Boğaziçi University, Head of Fine Arts Department, Turkey

Assoc. Prof. Sevtap DEMİRCİ

Boğaziçi University, Boğaziçi University, Atatürk Institute for Modern Turkish History, Turkey

Assoc. Prof. Sadettin AYGÜN

Member of International University Museums Association Platform UNIMUZED, Museolojişt Turkey

Assoc. Prof. Dr. Sibel AVCI TUĞAL

İşık University Faculty of Fine Arts, Visual Communication Design Dept. Turkey

Assoc. Prof. Dr. Işıl USTA KARA

Trakya Üniversitesi, Management Department, Turkey

Asişt. Prof. Nuri Ozer ERBAY,

İstanbul University, Department of Museology, Turkey

Assoc. Prof. Dr. Özlem VARGÜN

Yeni Yüzyıl University – Art And Design Faculty, Turkey

Dr. Suna TÜKEL

Member of International University Museums Association Platform UNIMUZED, Turkey

Fazlı Talat SAKARYA

Member of International University Museums Association Platform UNIMUZED, Museolojişt, Turkey

Res. Aşt.Nevres Işıl Kay KAÇAKGİL ÖKSÜZOĞLU

İstanbul University, Department of Museology, Turkey

UNIMUSEUM

International University Museums Association
Platform Journal of Cultural Heritage
Vol: 7 Issue: 1 Page 1-.. (2024)

Table of Contents/İçerik

Research Article/Araştırma Makaleleri

1-Ulusal Azerbaycan Tarihi Müzesi ve Hacı Zeynalabdin Tağıyev: Kültürel Mirasın Korunması ve Tanıtımı Üzerine İnceleme

Pages: 1-9

Khayala FİRUZLU

2- Osmanlı Kıyafet Ve Takı Koleksiyonu: Uluumay Vakfı Osmanlı Halk Kıyafet Ve Takıları Müzesi

Pages: 10-17

Feyza ULUUMAY GÖKALP

3-Are We Still Fine With Traditional Public Relations Strategies? Evidence From Student Patrons And Library Personnel Of Hezekiah Oluwasanmi Library, Nigeria

Pages: 18-31

Olayinka MAKİNDE

Mohammed YABAGİ

4- Giresun Müzesi Ve Tirebolu Kalesi'nde Bulunan Mezar Taşlarından Örnekler

Pages: 32-45

Gül GÜNEY

5-Azerbaycan'ın İki Genç Koleksiyoncusu Olan Ruslan Hüseyinov & Fuad Cebrayılov'un "Frccollection" Adlı Özel Koleksiyonunun İncelenmesi

Pages: 46-59

Fuad CEBRAYILOV

ULUSAL AZERBAIJAN TARİHİ MÜZESİ VE HACI ZEYNALABDİN TAĞIYEV: KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASI VE TANITIMI ÜZERİNE İNCELEME

Khayala FIRUZLU¹

Cite this article as:

Firuzlu, Khayala. (2024). Ulusal Azerbaycan Tarihi Müzesi ve Hacı Zeynalabdin Tağıyev: Kültürel Mirasın Korunması ve Tanıtımı Üzerine İnceleme. International University Museums Association Platform Journal of Cultural Heritage UNIMUSEUM, 7 (1) İstanbul, Türkiye, 1-9.

ABSTRACT

National Azerbaijan History Museum and Hacı Zeynalabdin Tağıyev: Study on the Preservation and Promotion of Cultural Heritage

This study examines the establishment of the National Museum of History of Azerbaijan and the life of the renowned businessman and philanthropist Haji Zeynalabdin Taghiyev, who owned the building where the museum is located, as well as his significance for Azerbaijan's cultural heritage. The study focuses on H.Z. Taghiyev's life, the founding of the museum, museological activities, and the museum's role in the preservation and promotion of cultural heritage. The findings reveal the significant impact of the museum and Taghiyev in preserving and promoting Azerbaijan's cultural heritage. This study provides important information regarding the National Museum of History of Azerbaijan and the H.Z. Taghiyev Memorial Museum, as well as cultural heritage preservation policies. Through qualitative research methods and a literature review, it highlights the cultural, historical, and national artistic importance of the museum established in Baku, the capital of Azerbaijan. The article aims to underscore the museum's role in promoting the country and preserving national values, thereby encouraging the realization of similar projects.

Keywords: Azerbaijan National History Museum, Haji Zeynalabdin Taghiyev, cultural heritage, museology, history, Azerbaijan

Giriş

Azerbaycan'da modern müzelerin ortaya çıkışı XIX.yüzyılın sonu ve XX. yüzyılın başlarına dayanmakla birlikte, koleksiyonculuk geleneğinin tarihi çok daha eski dönemlere uzanmaktadır. Azerbaycan'ın kültürünü, tarihine ve ulusal sanat mirasını tanıtmak amacıyla ilk devlet müzesinin kurulması, Çarlık Rusya'sına karşı verilen ulusal kurtuluş mücadelesi ve bağımsız demokratik, Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti dönemine denk gelmektedir (Velihanlı, 2020).

Başkent Bakü'de yer alan Azerbaycan Ulusal Tarih Müzesi, Azerbaycan'ın geçmişine, kültürüne ve toplumsal gelişimine ışık tutan önemli bir merkezdir. 1920'lerde Sovyet döneminde kurulan müze, zaman içinde koleksiyonunu genişleterek zenginleşmiş ve bugün Azerbaycan'ın en önemli kültürel miras kurumlarından biri haline gelmiştir. Zengin tarih ve kültür mirası, ziyaretçilerini yüzyıllar boyunca sürmüş bir serüvene davet etmektedir.

İlk ziyaretçilerini 1921 yılı Mayıs ayında ünlü petrol girişimcisi ve hayırsever Hacı Zeynalabdin Tağıyev'in sarayında ağırlayan devlet müzesi; ilk yıllarında tarih, arkeoloji, etnografya, zooloji, güzel sanatlar ve görsel sanatlar gibi çeşitli alanlarda zengin bir koleksiyon sergilemiştir. Aynı zamanda Azerbaycan Vatanını Araştırma Derneği ve Eski Anıtları Koruma Komisyonu da aktif olarak çalışmalar yürütmüştür. Ulusal Azerbaycan Tarihi Müzesi, kuruluşundan buyana kültürel-egitim ve bilimsel-araştırma kurumu olarak, sergiler de koleksiyonların sergilenmesi ve tanıtılması, koruma, araştırma ve yayın faaliyetleri ile uğraşmaktadır (Velihanlı, 2020).

Bu çalışma, Azerbaycan için önemli bir kurum olan Ulusal Azerbaycan Tarihi Müzesi'nin kuruluşunu ve bu müzenin bulunduğu binanın sahibi olan ünlü iş adamı ve hayırsever Hacı Zeynalabdin Tağıyev'in hayatını kapsamlı bir şekilde ortaya koymuştur.

Fotoğraf 1: Müzenin dış cephesi.
azhistorymuseum.gov.az/az/history

Literatür Taraması

Azerbaycan'da müzecilik ve kültürel miras korumalarına dair literatürde, özellikle modern müzelerin gelişimi ve koleksiyonculuk geleneğinin tarihi büyük önem taşımaktadır. N. Velihanlı'nın çalışmaları, Azerbaycan müzeciliğinin tarihi ve gelişimi hakkında derinlemesine bilgi sunmaktadır (Velihanlı, 2020).

Ulusal Azerbaycan Tarihi Müzesi'nin kurulması ve gelişimi üzerine yapılan önceki araştırmalar, müzenin tarihsel ve kültürel önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, Hacı Zeynalabdin Tağıyev'in hayatı ve katkıları üzerine yapılan çalışmalar, Tağıyev'in Azerbaycan'ın kültürel ve ekonomik gelişimine olan etkilerini ortaya koymaktadır. Bu literatür taraması, çalışmanın temel dayanaklarını oluşturarak araştırmanın yönünü belirlemiştir.

Makalede nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Bu doğrultuda, müze yetkilileri ile görüşülmüştür. Bunun yanı sıra gözlem, müze dokümanları ve arşiv belgelerinin analizi gibi çeşitli yöntemler kullanılmıştır. Müze yetkilileri ve çalışanları ile yapılan mülakatlar, müzenin kuruluş süreci, sergileme stratejileri ve koruma yöntemleri hakkında bilgi sağlamıştır. Ayrıca, Hacı Zeynalabdin Tağıyev'in hayatı ve katkılarına dair arşiv belgeleri ve tarihi dokümanlar incelenmiş ve edinilen bilgiler sunulmuştur. Bulgular, müzenin ve Tağıyev'in Azerbaycan'ın kültürel mirasının korunması ve tanıtılması açısından oynadığı kritik rolü bir kez daha vurgulamaktadır.

Hacı Zeynalabdin Tağıyev

Azerbaycan Bakü'de 1800'lü yılların ilk çeyreğinde doğduğu düşünülen Hacı Zeynalabdin Tağıyev, vefat ettiği 1924 yılına dek Azerbaycan'ın kültür, eğitim ve sanayi alanlarındaki gelişimi için çalışmış bir hayırseverdir. Yoksul bir aileden gelen Tağıyev, uzun yıllar pes etmeden aradığı petrol kuyularını bularak zenginleşmiştir. İş insanı H.Z.Tağıyev yalnızca petrol üretmekle kalmamış, tekstil, gıda, inşaat, gemi yapımı ve endüstriyel balıkçılık gibi bir çok alanda işletme kurmuştur.

Bakü'de Rusya İmparatorluğu'ndaki 28 tekstil fabrikasından birini kurarak Bakü-Batum petrol hattına önemli finansal katkılarda bulunmuştur. Tağıyev, Türkiye'ye de yardımlar yapmış; Edirne'ye göç edenlere bağışlar göndermiş ve İstanbul

Fotoğraf 2: Hacı Zeynalabdin Tağıyev
azhiistorymuseum.gov.az/az/history

Lâleli'de çıkan yangın sonrasında evsiz kalanlar için ünlüTayyare Apartmanları'nın yapımını finanse etmiştir. Eğitim ve kültürü desteklemeyi önemseyenTağıyev, yerel gazetelere kaynak aktarmış ve toplumun eğitimini geliştirmeyi amaçlayan derneklere destek olmuştur. Bolşeviklerin iktidara gelmesiyle birlikte Tağıyev'in tüm mal varlıklarına el konmuş ve bina devlet idaresine devredilmiştir.(TRT Belgesel, 2023)

Bugün Ulusal Azerbaycan Tarih Müzesi'nin bulunduğu bina, ünlü iş adamı ve hayırsever Hacı Zeynalabdin Tağıyev'in ve ailesinin yaşadığı ev olarak hizmet vermiştir. H.Z.Tağıyevin sarayı 1895-1901'de inşa edilmiştir. Bakü şehrinin baş mimarı olan İosif Vikentyeviç Goslavski'nin projesi temelinde inşa edilen Tağıyev sarayı, Bakü'nün en güzel binalarından biri olarak bilinmektedir. (TRT Belgesel, 2023)

Tağıyev Sarayı'nın Mimari Özellikleri

İhtişamlı günbezlerle tamamlanan bu üç katlı sarayın bir yanı Baryatinski (şimdiki adıyla A. Alizade), diğerleri Polis (şimdiki adıyla Y. Mammadaliyev), Merkuri (şimdiki adıyla Z. Aliyeva) sokaklarına bakıyordu. Cephesi ise Qorçakov (şimdi

H. Z. A. Tağıyev) sokaklarına yönelikti. Odaların iki sıralı düzenlemesi sarayın içdüzeninin temelini oluşturuyordu. Bu Saray, Tağıyev'in eşi Sona Hanım'a hediyesiydi. Tağıyev Sarayı'nın inşasında 270 mühendis, mimar, işçi, ressam ve diğer ustalar çalışmıştı.

Fotoğraf 3: Batı Salonu
azhiistorymuseum.gov.az/az/history

Sarayın içindeki tüm eşyalar Rusya, Fransa, Amerika ve Almanya'dan getirilmişti. Evde ısıtma ve soğutma sistemleri bulunuyordu. Bina dört taraftan üçkatlıydı ve her odanın yüksekliği 13.20 metreye ulaşıyordu. Sarayın sütunları almas ve renkli camlarla süslenmişti, zeminler doğal renkli huş ağacı tahtalardan yapılmıştı.

Fotoğraf 4: Doğu Salonu
azhiistorymuseum.gov.az/az/history

Sarayın Doğu Salonu ihtişamı ile öne çıkmaktaydı. Özel bir zevkle dekore, resmi toplantılar ve törenler düzenlenirdi. Kapıları ceviz, kayın ve armut ağaçlarından yapılan salon, fileli masalar, sandalyeler, kuyruklu piyano, koltuklar gibi mobilyalar içeriyordu. Salonun tavanında Kur'an ayetleri yazılıydı ve bu süslemeler için 9 kilo altın kullanılmıştı. Sadece binanın inşası için (dışarıdan getirilen mobilya ve eşyalar hariç) 1,2 milyon ru-

ble harcanmıştı. Sarayın diğer katlarında ofisler, yaşam odaları, kütüphane, Batı ve Doğu salonları, güvenlik odaları, temizlik odaları, mutfak, hamam ve üçüncü katında 16 oda daha bulunmaktaydı. Doğu Salonu zarafeti ve süslemeleri ile dikkat çekiyordu.

Fotoğraf 5: Çalışma odası
azhiistorymuseum.gov.az/az/history

Fotoğraf 6: Yemek odası
azhiistorymuseum.gov.az/az/history

Tağıyev'in iş odası ve diğer önemli odalar ceviz ağacı ile süslenmişti. Sarayın inşası sırasında İtalyan Rönesansı, Fransız Rokoko, Flaman Barok ve modern tarz gibi çeşitli mimari üsluplar kullanılmıştı.

Tağıyev Sarayının Ulusal Azerbaycan Tarihi Müzesi'ne Dönüşümü

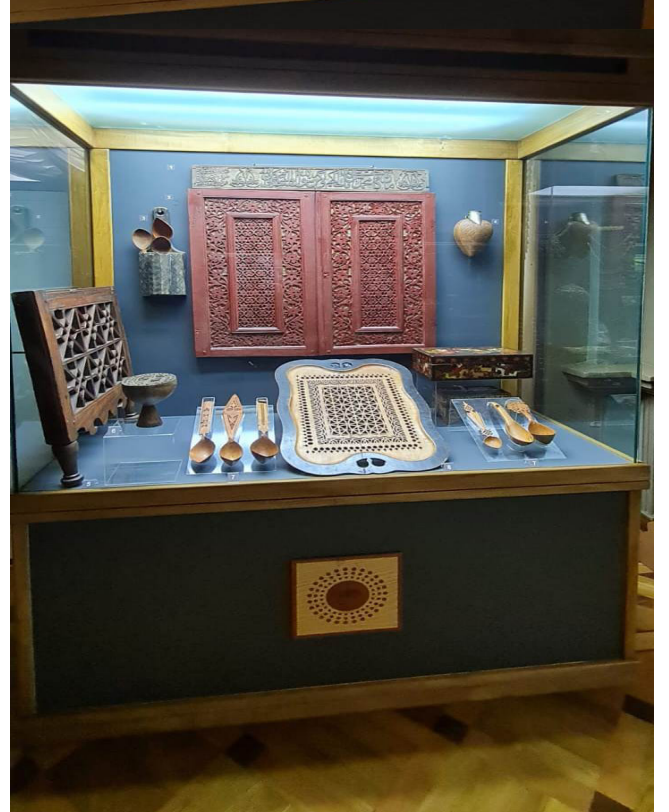
1920 yılının Nisan ayında, Bolşeviklerin Azerbaycan'da iktidarı ele geçirmesiyle, Tağıyev Sarayı ele geçirilmiş ve bir bölümü Devlet Tarih Müzesi olarak faaliyete başlamıştır. 1941-1954 yılları arasında Tarih Müzesi, Şirvanşahlar Sarayı'na taşınmış ve binada Azerbaycan SSR Halk Ko-

miserleri Konseyi yerleştirilmiştir. 1954 yılında, binanın ikinci katı tekrar Tarih Müzesine devredilmiştir. Birinci katta ise Teknik ve Tıbbi Belgeler Arşivi bulunmaktaydı. 2000 yılında Tağıyev mülkü bir bütün olarak Azerbaycan Tarih Müzesi'ne verilmiş ve saray bir kaç kez yeniden inşa edilmiştir. 2005 yılından itibaren saray da büyük onarım ve restorasyon çalışmaları başlatılmıştır. 2007 yılında, Hacı Zeynalabdin Tağıyev'in anısını yaşatmak amacıyla, sarayda Z.Tağıyev'in 9 odalı bir anıt müzesi oluşturulmuştur.

104'üncü yaş gününü kutlayan Ulusal Azerbaycan Tarihi Müzesi, günümüzde 6 bilimsel bölüm ve 11 depo, arkeoloji ve etnografya, nümismatik, bilimsel temel bölümleri, restorasyon laboratuvarı ve kütüphane gibi çeşitli birimlerle faaliyet göstermektedir. Müzenin çeşitli depolarında ülkenin tarihini yaşatan 300.000'e yakın maddi kültür örneği muhafaza edilmektedir. Kütüphanesinde ise çoğunluğu XIX.ve XX.yüzyılın başlarında yayımlanmış 80.000'den fazla nadir dergi, kitap ve gazete toplanmıştır.

Fotoğraf 7 ve 8: Vitrin içi sergilemeler
azhistorymuseum.gov.az/az/history

Fotoğraf 9 ve 10: Koleksiyon örnekleri
azhistorymuseum.gov.az/az/history

Müzenin uluslararası ilişkileri genişletilmiş ve dünyanın birçok müzesi ve bilimsel araştırma enstitüsü ile iş birliği kurulmuştur. Sovyet döneminde mevcut olan ancak bağımsızlığın yeniden sağlanmasından sonra durdurulan yurt dışında sergi açma geleneği yeniden canlandırılmıştır. Ulusal Azerbaycan Tarihi Müzesi koleksiyon malzemeleri, 2006 yılında Norveç'te, 2012 yılında Vatikan'da ve Çek Cumhuriyeti'nin Ostrava kentinde, 2014 yılında ise Prag'da düzenlenen sergilerde gösterilmiştir. Ayrıca, Ulusal Azerbaycan Tarihi Müzesi'nde yabancı müzelerin sergileri de düzenlenmiştir. 2012'de Norveç, 2013'te Çek Cumhuriyeti ve 2018'de Kazakistan müzeleri, Azerbaycan ziyaretçilerine kendi koleksiyonlarını tanıtmışlardır (F.Cabbarov, 2020).

Bugün, müzenin bilimsel araştırma çalışmaları, yayınlanmış eserler, düzenlenen sergiler ve konferanslar, Ulusal Azerbaycan Tarihi Müzesi'nin bilimsel ve kültürel alandaki önemini bir kez daha vurgulamaktadır. Müze, Azerbaycan vatandaşlarının gurur duyduğu, görkemli tarihi geçmişi ile milletin maddi, kültürel ve tarihi mirasının koleksiyoncusu ve koruyucusu olarak önemli bir rol oynamaktadır (Kh.Firuzlu, kişisel mülakat, 2019). Bu çalışma, müzenin tarihsel gelişimini, mimari

Fotoğraf 11: Takı sergilemelerinden bir görünüm. azhi.storymuseum.gov.az/az/history

özelliklerini, Tağıyev'in katkılarını ve müzenin günümüzdeki durumunu detaylı bir şekilde incelemektedir. Bulgular, müzenin Azerbaycan'ın kültürel mirasının korunması ve tanıtılması açısından kritik bir öneme sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Müzenin Kültürel Mirasa Katkısı

Tağıyev Sarayı, sadece geçmişin bir yansıması değil, aynı zamanda gelecek nesillere aktarılacak bir mirastır. Müze, gelecek yıllarda da Azerbaycan'ın kültürel zenginliğini korumak ve tanıtmak için çalışmalarını sürdürecektir. Bu, sarayın sadece bir yapı değil, aynı zamanda Azerbaycan'ın tarihî ve kültürel kimliğinin bir sembolü olduğu anlamına gelmektedir.

Fotoğraf 12: Halı sergilemelerinden bir görünüm. azhi.storymuseum.gov.az/az/history

Hacı Zeynalabdin Tağıyev, Tağıyev Sarayı'nın kurucusu ve baş mimarı olarak öne çıkar. Sarayın yapımında gösterdiği cömertlik ve estetik zevki, Azerbaycan'ın kültürel mirasının korunmasına büyük bir katkı sağlamıştır. Tağıyev, sarayın inşasında dönemin en iyi mimarlarını ve ustalarını işe alarak, mimari bir harika ortaya çıkarmıştır. Bu sayede, saray sadece bir konut değil, aynı zamanda sanatsal bir eser olarak da değer kazanmıştır. (Kh. Firuzlu, Kişisel mülakat, 2019)

Tağıyev'in sarayı, Azerbaycan'ın zengin tarih ve kültür mirasının önemli bir simgesi haline gelmiştir. Sarayın iç düzeni ve dekorasyonu, dönemin zenginliğini ve estetik anlayışını yansıtan özelliklere sahiptir. Bu niteliklerle müze, Azerbaycan'ın kültürel kimliğinin korunması ve tanıtılması hususunda önemli bir rol oynamaktadır. Tağıyev sarayının Devlet Tarihi Müzesi olarak kullanıma sunulması da kültürel mirasın korunmasına yönelik bir adımdır. Sarayın müze olarak kullanılması, Azerbaycan'ın tarihî ve kültürel zenginliğinin geniş kitlelere ulaştırılmasına ve gelecek nesillere aktarılmasına yardımcı olmuştur. Ayrıca, müze içinde ki bilimsel çalışmalar ve yayınlar da kültürel mirasın araştırılması ve anlaşılmasına katkı sağlamıştır.

Hacı Zeynalabdin Tağıyev'in girişimleri ve Tağıyev Sarayı'nın müze olarak kullanılması Tağıyev'in kültürel vizyonunun bir yansımasıdır ve onun adı, Azerbaycan'ın kültürel mirasının gelecek nesillere aktarılmasında yaşayacak bir miras olarak hatırlanacaktır.

Sonuç

Ulusal Azerbaycan Tarihi Müzesi, sadece ülke içinde değil, aynı zamanda uluslararası arenada da diğer müzelere örnek teşkil etmektedir. Hacı Zeynalabdin Tağıyev'in vizyonu ve müze için gösterdiği cömertlik, diğer hayırseverler ve kurucular için ilham kaynağı olmuştur. Müzenin kuruluşundan bu yana gösterdiği başarılar, benzer kuruluşların yönetim ve işleyişlerine model olmuştur.

Özellikle, müzenin uluslararası ilişkileri genişleterek dünya çapında tanıtım ve işbirliği fırsatları yaratması, diğer müzeler için bir örnek teşkil etmektedir. Yurt dışında düzenlenen sergiler ve yabancı müzelerle yapılan etkileşimler, kültürel

mirasın uluslararası alanda tanınması ve paylaşılması konusunda önemli bir adım olarak görülmektedir.

Ayrıca, Hacı Zeynalabdin Tağıyev'in toplum için sağladığı destek ve bu destekten esinlenen diğer hayırseverler, ülkedeki diğer müzelerin kuruluş ve işleyişinde de rol oynamıştır. Bu müze, tarihî ve kültürel mirasın korunması ve gelecek nesillere aktarılması konusunda diğer kurumlar için bir kılavuz niteliği taşımaktadır.

Sonuç olarak, Ulusal Azerbaycan Tarihi Müzesi, kuruluşundan buyana sergilediği başarılar ve uluslararası alandaki etkinlikleriyle diğer müzelere örnek olmuş ve kültürel mirasın korunması ve tanıtılması konusunda önemli bir konumda yer almaktadır. Hacı Zeynalabdin Tağıyev'in toplum için gösterdiği cömertlik ve vizyon, diğer hayırseverler için de ilham kaynağı olmuştur ve ülkenin tarihî ve kültürel mirasının korunması adına önemli adımların atılmasına vesile olmuştur.

Bu öncümüze, sadece Azerbaycan'ın tarihî ve kültürel mirasını korumakla kalmamış, aynı zamanda diğer müzeler için bir model oluşturmuştur. Müzenin çağdaş sergileme teknikleri ve bilimsel araştırma çalışmaları. Ayrıca, müze içinde bulunan kütüphane ve arşiv gibi birimler, akademik çalışmalar için önemli bir kaynak oluşturmaktadır.

Ulusal Azerbaycan Tarihi Müzesi'nin başarısı, diğer ülkelerdeki müzeler için bir ilham kaynağı olmuştur. Bu müze, tarihî ve kültürel mirasın korunması ve tanıtılması konusundaki yenilikçi yaklaşımıyla dikkat çekmektedir. Benzer şekilde, Hacı Zeynalabdin Tağıyev'in toplum için gösterdiği destek ve diğer hayırseverlerin bu örnekten esinlenerek katkılarda bulunması, kültürel mirasın korunması ve gelecek nesillere aktarılması için bireysel girişimlerin, koleksiyonerliğin ne derece önemli bir rol üstlendiğini de göstermektedir.

Bu bağlamda, Ulusal Azerbaycan Tarihi Müzesi'nin kuruluşundan buyana sergilediği başarılar ve uluslararası alandaki etkinlikleri, diğer müzeler için bir ilham kaynağı olmaya devam etmektedir. Bu müze, sadece Azerbaycan'ın değil, aynı zamanda dünya kültürel mirasının korunması ve tanıtılması için önemli bir rol oynamaktadır.

Kaynakça

Aydın, M. (2007). Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies, 7(2), 173-184. İzmir.

Azerbaycan Kültür Bakanlığı. (n.d.). <https://culture.gov.az/>.

TRT Belgesel. (2023, Mayıs 10). Köklerinİzinde 20. Bölüm (ZeynelabidinTağıyev). YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=BiHLVo0R-qg>

Ulusal Azerbaycan Tarihi Muzesi - 2020. Bakü, “Bilim və eğitim”.

Ulusal Azerbaycan Tarihi Muzesi-2015.Bakü “Bilim ve eğitim”. <http://azhistorymuseum.gov.az/>.

Ulusal Azerbaycan Tarihi Muzesi – 2010. Bakü, “Bilim və eğitim”

<https://respublika-news.az/news/neft-ve-milyonlar-seltenti-xeyriyyeci-haci-zeynalabdin-tağıyev>

OSMANLI KIYAFET VE TAKI KOLEKSİYONU: ULUUMAY VAKFI OSMANLI HALK KIYAFET VE TAKILARI MÜZESİ

Feyza ULUUMAY GÖKALP¹

Cite this article as:

Uluumay Gökalp, Feyza. (2024). Osmanlı kıyafet ve takı koleksiyonu: Uluumay vakfı osmanlı halk kıyafet ve takıları müzesi. International University Museums Association Platform Journal of Cultural Heritage UNIMUSEUM, 7 (1) İstanbul, Türkiye, 10-17.

ABSTRACT

Ottoman Clothing and Jewelry Collection: Uluumay Foundation Ottoman Folk Clothes and Jewelry Museum

The purpose of this article is to introduce the Uluumay Foundation Museum. The adventure of the ever-growing world empire, which started with the Ottoman Empire, expanded the geography and a period of 500 years was revealed together with cultural riches. The cultural values of this empire, which was able to manage religious, linguistic and racial differences, emerged. Costume, clothing, shoes and accessories can be considered as cultural heritage. These motifs on leather, metal and fabric are examples of the same permanence. Different and cultural heritages of the Ottoman Empire are exhibited in museums today. Uluumay Foundation Museum is one of these museums. These museums are full of rich examples of textile materials and motif materials. 15 years. Clothes also express the professional group of individuals. Religious group, professional group and gender can be read through these clothes. This ethnicity, which holds together the different cultures of this geography, has hosted religious groups. The museum reveals this cultural diversity. In the museum, the stories of clothes from different geographies and the place of their expressions in cultural interaction are mentioned. In this museum, we see different motifs of loincloths and knitted sections, sometimes from cultures influenced by each other, sometimes with the same function.

Keywords: clothing, jewelry, collection, Uluumay foundation

1-Uluumay Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı

Submitted : 17/03/2024

Accepted : 23/05/2024

Published online : 06/06/2024

Correspondence : Khayala Firuzlu

E-ISSN : 2651-3714

ORCID : 0000-0003-2929-8632

Giriş

Genel kabul görmüş tanımıyla müze; toplumun hizmetinde olan, onun gelişimi için çalışan, insanlığın somut ve somut olmayan kültürel mirası ile çevresini tanıması ve sahiplenmesi amacıyla ilmi yöntemlerle, inceleyen, değerlendiren, koleksiyonlar oluşturan, koruyan, tanıtan, sürekli veya geçici olarak sergileyen, eğiten, kültürel, bireylerin sanatsal zevkini ve dünya görüşünü geliştirmesinde etkili olan, kamuya açık, kâr amacı olmayan kuruluşlardır.

Resmi adıyla Uluumay Vakfı Osmanlı Halk Kıyafet ve Takıları Müzesi Bursa'dadır. Uluumay Vakfının misyonu halk kültürünün yaygınlaştırılması, tanıtılması ve koleksiyondaki eserlerin gelecek nesillere aktarılması amacıyla kurulmuştur. Müze, Osmanlı'nın kültürel zenginliğine ve Uluumay Vakfı'na ait zengin koleksiyona sahip çıkmaktadır. Vakfın elinde bulunan binlerce eser bugün Türkiye'nin en saygın özel müzelerinden olan Uluumay Vakfı Osmanlı Halk Kıyafet ve Takıları Müzesi'nde sergileniyor. Müze Kültür Bakanlığı tarafından tescilli bir müzedir.

Müzenin vizyonu Osmanlı kültürel çeşitliliğini gözler önüne seriyor. Müze sergi alanında kıyafetler dönemlerine göre ayrı ayrı gruplanarak sunuluyor. Müze etnografik tekstil, metal, ahşap ve kağıt eserleri bünyesinde bulunduruyor. Koleksiyon her geçen gün satın alınan eserlerle daha da büyüyor. Eserler bazen defileler ya da fuarlar yoluyla sergileniyor. Lise ve meslek lisesi öğrencileri de ödevlerini hazırlamak üzere müzeye sık sık geliyorlar. Müzenin tekstil alanındaki kültürel zenginliği, çeşitliliği müze ziyaretçilerini etkiliyor. Vakıf, müzenin kültürel zenginliğini cüzi bir miktar karşılığında ziyaretçilerine açarak, konferanslar, geziler ve koleksiyonları anlatan kitaplar vasıtasıyla müzeyi yaşatmaya çalışıyor.

Müzedeki eserler dönemlerine ve özel merasimlerine göre kurgulanmıştır. Kadın hayatına ait loğusa, kına gecesi, nişan, gelin kıyafetleri görülmeye değerdir. Hem eserler hem de kıyafetlerin hikâyeleri, müzeyi gezen ziyaretçilerin müzeden olumlu duygularla ayrılmasını sağlıyor. Mesela, bazı kıyafetlerin benzerlerinin akrabalarında olduğunu söyleyen ziyaretçi, hem kendi aile hikâyesine hem de kültürel birikime katkıda bulunmuş oluyor.

Müzenin web sayfası ve sosyal medya ağında facebook/instagram adresleri bulunmaktadır.

<https://www.uluumay.com/index> web sitesidir. Bu kanallardan da müzeye ulaşmak mümkün oluyor. Bu link adresleri kaynakça kısmında verilecektir.

Müzenin Misyon ve Vizyonu

Müzenin misyonu Osmanlı kıyafetlerini, dönem tekstilini, halk takılarını ve farklı yaşam objelerini korumak ve gelecek kuşaklara aktarmaktır. Müzenin vizyonu ise gelecek kuşaklara müze objelerini tanıtmaya, sevdirmeye ve anlatmaya çalışmaktır. Uluumay Vakfı koleksiyonlarının sergilenme amacı; insanlığın durumunu zaman içindeki belirli bir noktada sembolize eden giyim kuşam ve yaşam öğelerinin şimdi ve gelecekteki varlığına ışık tutması, araştırmacılara ve üniversitelerin ilgili bölümlerine kaynak oluşturmasıdır. Farklı açıdan ve dönemden anlayıp, gelecekteki yönüne ve mevcut durumuna ilişkin fikir vermesi için koleksiyoner olan rahmetli Esat Uluumay tarafından bir araya getirilmiş koleksiyonlar müzenin temelini oluşturmakta, Feyza Uluumay Gökalp tarafından geliştirilmektedir.

Öncelikli müzenin misyonu, etnografya koleksiyonunu koruyarak geleceğe aktarmaktır. Koleksiyon bugüne kadar yerli ve yabancı pek çok üniversite tarafından araştırma ve tez konusu oldu, olmaya da devam ediyor. Uluumay Vakfı, toplumları tanımlayan en önemli faktörlerden olan giyim kuşam kültürünü disiplinler arası bir akademik bakış açısıyla inceliyor. Sürekli yeni sosyal eğilimler izleniyor, araştırıyor, alandaki seminer, sempozyum, fuar ve farklı sunumlarla gelenekselleştiriliyor. Uluumay Vakfı'nın stratejisi dijital ve mekânsal sergiler yoluyla halka erişmek, bunun için çeşitli sponsorluklar toplamak; elde edilen bilgileri Uluumay Akademi bünyesinde basılan kitaplar yoluyla paylaşmak ve yenilikçi stiller kuran Türk tasarımcıların dünya çapında çalışmalarına kaynak sağlarken, farklı toplulukların bir arada yaşama kültürüne dikkat çekmektir.

Uluumay Vakfı Müze Koleksiyonları

Osmanlı Halk Kıyafet ve Takıları Özel Koleksiyonu, 624 yıl üç kıtada, 20 milyon kilometrekarelik bir alanda hüküm sürmüş Osmanlı İmparatorluğu'nun topraklarında yaşayan yirmi farklı etnik grup ile tek tanrılı üç dinin önderlerinin kıyafet ve yaşam objelerini barındıran, kendi alanındaki en kapsamlı ve tescilli ihtisas koleksiyonudur. Her biri kendi kültürlerinden izler taşıyan halkların ve etnik grupların 220 takım orijinal kıyafeti,

Görsel 1: Uluumay Müzesi Kıyafet Koleksiyonu

Esat Uluumay tarafından, yöresel özellikleri ile 60 yıllık bir araştırma sonucunda bir araya getirilmiş, koruma ve tanıtmaya amacıyla 2004 yılında sergilenmeye başlanmıştır.

2013 yılında vakıf çatısı altında toplanan eserler, Uluumay Vakfı tarafından sergileniyor. Müze, 55 bin parça tescilli eserlerden oluşuyor. Bugün Feyza Uluumay Gökalp'in başkanlığını yürüttüğü Uluumay Vakfı çatısı altında bulunan eserler, Osmanlı'nın ilk başkenti Bursa'da bulunuyor. Eserler Anadolu'dan ve tüm Osmanlı coğrafyasından satın alma ya da hibe yoluyla toplanmıştır. Koleksiyonlar 1470 yılında, dönemin önemli devlet adamı Şair Ahmed Paşa'nın Bursa Muradiye'de yaptırdığı medresede sergileniyor. Şair Ahmed Paşa dönemin doğa ve aşk şairi olup, Fatih Sultan Mehmed'in vezirlerindendir. Mekân, Ahmed Paşa'nın yaptırdığı mülküdür. Zamanın eğitim kurumu olarak işlev görmüştür. Medrese kompleksi Vakıflar Genel Müdürlüğü taşınmazlarından olup, her on yılda bir Vakfa tahsisi yenilenmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun hüküm sürdüğü Doğu Avrupa, Balkanlar, Güneybatı Asya, Arap Yarımadası ve Kuzey Afrika'dan kıyafet ve yaşam objeleri bulunan koleksiyonlar müze binası Şair Ahmet Paşa Medresesi içerisinde korunmaktadır. 220 takım tescilli orijinal kıyafet ve Bizans'tan Osmanlı'ya kadar tarihlenen 580 adet halk takısıyla dikkat çekmektedir. Pirinç kemerler, saç tokaları, işlemeli taraklar koleksiyonlardandır. Ayrıca dergâh kültürü, kahve kültürü, mutfak eşyaları, geleneksel el sanatları, hamam kültürüne ait obje-

er ile müzik aletleri, boncuklu eşyalar, saatler, at koşum ve binicilik takımları ile 3 semavi dine mensup din adamları ve aynı dinin farklı yorumlanışlarıyla kıyafetleri koleksiyonun en önemli eserlerindendir. Osmanlı silah, bıçak ve piştovları, bastonlar gibi objelerle her biri ayrı bir müze konusu olabilecek geniş koleksiyonlar da aynı çatı altında toplamıştır.

Görsel 2: Uluumay Müzesi Din Adamları Kıyafetleri Koleksiyonu

Görsel 2'de 16.-19.Yüzyıllar arasında Osmanlı topraklarında yaşamış; Müslüman din adamı, Yahudi Haham, Rum Ortodoks papaz, Karaman Türk Ortodoks Papaz, Süryani Papaz, Ermeni Katolik Papaz, Alevi Bektaşî Dede, Protestan Din adamı ve Osmanlı Kadı Efendi kıyafetlerinden örnekler bulunmaktadır.

Görsel 3: Uluumay Müzesi Kırım /Çerkez/Gürcü Erkek Kıyafetleri

Türkler batıya doğru ilerlemeyi sürdürdükçe, giyim kültürü Balkanlar'da da etkili olmuştur. Güneydoğu Avrupa'da Sırbistan, Üsküp, Belgrad, Burgaz, Kuzey Arnavutluk, Kazakistan, Hırvatistan, Macaristan gibi ülkelerde daha Osmanlı topraklarına katılmadan geçiş yollarında bulduklarından kıyafetler üzerinde Türk giyim kültürü özellikleri görülmeye başlamıştır. Osmanlı hâkimiyetine geçtikten sonra buraya göç eden Müslüman Türklerin etkisiyle, fethedilen ülkelerin kültürleri etkileşime girmiş, yerli halklar benimsedikleri Osmanlı kültürüne ait gömlek, içlik, üç etek, entari, şalvar, hırka ve kaftanı yüzyıllarca giymiştir. İmparatorluk sınırlarının genişlemeye başlaması ile farklı kültürler, giyim gelenekleri ve üretim merkezleri ile yeni ilişkiler kurulmaya başlanmıştır. Avrupalı seyyahların resimlerinden de görüldüğü üzere halk giyimleri bölgesel etkiler taşımakla birlikte, Osmanlı kültürünün bir uzantısı haline gelmiştir. Türkler Avrupa'dan sonra doğuya yönelerek fethettikleri Ortadoğu, Balkanlar ve Kuzey Afrika'ya da kültürlerini taşımışlardır. Mısır, Suriye, Irak gibi bölgelerde de Osmanlı giyim kuşam geleneği etkili olmuştur.

Görsel 4: Uluumay Müzesi Türkmen Kadın/Uludağ Çoban/Özbek Gelin Kıyafeti

Müzedeki kıyafetlerin yanı sıra 1- Dergâh kültürü 2- Kahve kültürü 3- Hamam kültürü 4- Halk takıları 5- Müzik aletleri 6- Mutfak kültürü 7- Boncuklu eşyalar 8- At koşum ve binicilik kültürü 9- Osmanlı coğrafyasındaki Semavi din önderlerinin kıyafetleri 10- Halk el sanatları koleksiyonları ayrılarak sergileniyor. Kıyafet Sergilemesi yuvarlak bir tezgah üzerinde 360 derece dönen mankenler ile yapılmakta olup ziyaretçinin kıyafetin her tarafını eşit olarak inceleyebileceği şekilde düzenlenmiştir. Geleneksel kahve ikramı ile kahvenin Osmanlı zamanında fincana gelene kadar olan

aşamaları sunulmaktadır. Müzik aletleri, Osmanlı takıları, hamam eşyaları, mutfak kap kacakları da sergilenen eserler arasında. Müzede bu alanlarda canlı-performans etkinlikleri düzenlenmektedir. Osmanlı kültüründe evlenen kızın çeyiz sandığı olurdu. "Kız beşikte, çeyiz sandıkta" denirdi. Kız çeyizi sandığı eşsiz el işlemleriyle süslenirdi. Balkan coğrafyasında görülen sandık motifleri neredeyse nesilden nesile değişmeden aktarılmıştır. 500 yıllık bu örtüler bugüne kadar korunarak gelmiştir. Sırma gümüşlerden klaptanlı el işlemleriyle bezeli tekstil ürünleri de müzede sergileniyor.

Görsel 5: Uluumay Müzesi Sandık Çeyizi

Koleksiyon her ne kadar Osmanlı halk kültürü üzerine olsa da kıyafetlerin taşıdığı semboller bizi Pazırık (Pazırık bölgesinde bulunan halı, Rusya, Hermitage Müzesi'nde bulunan ilk Türk halısıdır) kurganlarına kadar götürüyor. Rus arkeolog C.I. Rudenko'nun Altay Dağları eteklerindeki Pazırık kurganlarından çıkarttığı kıyafetler, çizme, keçe çorap, saç örgüsü ve önden açık uzun kollu boy entarilerinin kesim tekniği açısından Osmanlı kaftanlarının ilk örnekleri olduğunu görürüz. Böylece Çin etkisiyle harmanlanmış ve kesim tekniği açısından benzeşen Osmanlı kıyafetlerinin ilk prototipleri karşımıza çıkar. İklim şartlarının zorluğu, nüfus artışı, salgın ve savaşlar sebebiyle Orta Asya'dan hareketlenen Türk kavimlerinin göçleriyle giyim kuşam geleneklerini taşıdıkları/geçtikleri bölgelere aktardıkları görülür. 10. yüzyılda Orta Asya'dan başlayan Türk göçleri, Batıda Karadeniz'in kuzeyindeki bozkırlara, Orta Avrupa'ya ve Balkanlar'a Hunlardan beri devam ediyordu. Kıpçaklarla başlayıp 11. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Anadolu'ya uzanan Türk göçü, İslam ülkeleri üzerinden Bizans bölgesine; katmanlı Anadolu kültürünün üzerine olmuştur. Böylece 16 Türk Devletinin son temsilcileri şimdilik bilinen 11 medeniyete ev sahipliği yapan Anadolu Coğrafyasında yer edinmiş ve tüm bu kültürlerin harmanlanması ile muhteşem bir halk kültürü oluşmuştur.

Müze Koleksiyonlarından

Köylerde kendi ihtiyaçlarını karşılayacak küçük el tezgâhlarında yapılan üretimler, köylerin kendi kimliğini taşıyan kumaşlar ve giyim ürünlerinin çıkmasına sebep olmuştur. Örne çoraplar işleyen zevkini ve anlatmak istediklerini göstermektedir. Soğuktan korumakla birlikte üzerinde kullanılan motifler de önemlidir. Özellikle çoraplarda, giyenin bağlı olduğu köyü ile boyu, renk ve desenler üzerinden anlayabiliriz. Çoraplar aynı zamanda kişinin medeni ve sosyal durumunu anlatırken, çeşitli mesajlar da içerir ve giyeni nazara karşı koruduğuna inanılır. Çevre olayları ve mitolojik konular işlenir. Mesela, yarım aynalı olarak isimlendirilen ve örülmesi çok zor olan çoraplarda desenin ortasındaki çizgi, evliliğin henüz olmadığını, çizgilerin iki tarafındaki muskaların içindeki noktalar nişanlı kız ya da oğlanı, yanlara uzayan hatların içindeki noktalar ise gelecekte doğacak çocukları anlatır. Bursa'nın Yeniagaç köyünde yakın zamana kadar erkekler tarafından örülen drama adı verilen çoraplar, kazayağı ve üçok motifleriyle Orta Asya'daki geçmiş zamanlarına gönderme niteliğinde unutulmamış kültürel kodlardır.

Anadolu'yu yurt edinen Kilimli-Çarıklı da denilen Türkler, bu topraklara kendi kültür kodlarını taşıyan sembollerle geldiler. Göçebe hayattan yerleşik düzene geçtiklerinde, farklı din ve kültürden olan toplulukların medeniyetleriyle kaynaşırken özel giyimlerini geleneksel kimlik kurgusunda özenle yerleştirmeyi başardılar. Bugün Anadolu'daki folklorik giysilerde, halılarda, çetikerde bu düzenlemeleri görmek mümkündür. Örnek olarak svaştika, dörtlü çörten adı verilen motif oldukça evrensel bir motif olarak kabul edilir ve bu coğrafyanın motifidir.

Koleksiyonlardaki Renkler ve Motiflerin Önemi

Tekstilde kullanılan renkler de çeşitli manalar içerir. Oyalarda ve işlemlerde kullanılan çiçeklerin manalarına ve renklere baktığımızda ağırlıklı kırmızı rengin ve tonlarının kullanıldığını görürüz. Kırmızı, toz pembeden yavruağzına, narçiçeğine kadar kökboyanların bütün bir yelpazesini kapsar. Ardından yeşil, mavi, sarı, beyaz, gümüş ve kahverengi bunları izler. Tüm bu renkler doğadan esinlenilerek kullanılmıştır. Çoğu toz toprak, bitkisel

bazlı hammaddeden üretilmiştir. Bazı renklerin sadece belli yörelerde ya da belli halk kesimleri tarafından kullanıldığı görülür. Mesela, çok canlı kırmızı böceğinden yapılan kırmızıya Rum işlemlerinde rastlanır. Öte yandan Osmanlı giyiminde çiçek desenleri çok kullanılır. Nazar boncuğu ruhsal olarak öte alemi ifade eder. Ayna yine aynı şekilde giysilerde kullanılmıştır. Deniz kabuklarının giysilerde bolluk ve bereket için kullanıldığı bilinmektedir.

Ayağa giyilen sarı çetiğin (örgü kısa çorap) içine, altın ve gümüş sırma ince klaptanlarla çiçek motifleri işlenir, böylece giyenin baştığı yerin çiçekleneceği gittiği yere baharı getireceği düşünülür. Türklerin harflerin büyümesine duydukları ilgi lale sözcüğüne gizemli bir anlam da katar. Osmanlıcada lale fonetik olarak Allah ile aynı harflerden oluşur ve tersine okunduğunda "hilal" sözcüğünü verir. Hilal ise Türk yurdunun eski sembolüdür. Sümbül motifinin, aşk ve mutluluk getirdiğine inanılırken, nergis ümitsiz aşkı simgeler. Gül ise yaşamı, yaşama sevincini ve mutluluğu simgeler. Türk rokосу döneminde neredeyse tek hâkim motiftir. Gülün dinde efsanelerde ve şiirlerde de sembolik anlamı vardır. Mevlânâ'nın şiirlerinde insan bahçedir. Türk kültüründe folklorik özellikleri sözlü tarihe ait önemli unsurları kültürel eşyalarda görebiliriz. Müzede folklorik hafızaya ait araştırılmayı bekleyen çok sayıda örnek bulunmaktadır. Baskıya hazır halde bulunan kitaplardan biri Osmanlı Eşyaları Üzerindeki mani ve yazılardır.

Müzede Sergileme ve Sunum Teknikleri

Müzedeki eserlerin farklı coğrafyalardan getirilmiş tekstil ve kıyafet, metallere, kullanım eşyaları koleksiyonları farklı şekilde sergilenme zorunluluğu doğurmuştur. Müzenin eser sayısı oldukça fazladır. Zaman zaman depolarda bulunan eserler, sergilemede bulunanlarla yer değiştirilmektedir. Her objenin hikâyesi araştırılarak hikâyeleriyle anlatılmaya çalışılıyor. Müze ziyaretçilerinin bu hikâyelerinden etkilendikleri gözlemleniyor. Müzede vitrin içi ve mantar tipi vitrinler kullanılıyor. Bazı vitrinlerin içinde 360 derece dönen mekanizmalar bulunuyor. Bu sayede mankenlerin üzerindeki kıyafetler dönüyor ve arkaları da ziyaretçiler tarafından görülebiliyor. Bu sergileme tekniği, bugün Vakıf Başkanı olan Feyza Uluumay Gökalp tarafından tasarlanmış, müzenin kurucusu

Esat Uluumay tarafından hayata geçirilmiştir. Bu mekanik aletlerin her yıl temizlenerek yeniden çalışır durumda olması sağlanıyor.

Müzedeki kullanılan sergileme yöntemleri etiketler, panolar, bölüm ayrımlarını belirten bilgi panoları Avrupa standartlarına uygun şekilde düzenlenmiştir. Kitap satış, ürün geliştirme, okul etkinlikleri için ayrı bir bölüm mevcuttur. Ayrıca hediyelik eşya bölümü de müzeye destek vermektedir, sergilenen eşyalar üzerinden yapılan replika ve tasarımlar satılmaktadır. Sergilemede etiket görsel tasarım, QR teknikleri, VR (virtual reality), AR (artırılmış gerçeklik) müzede yerleştirilmesi için çalışmalar yürütülüyor. Müze kâr amacı gütmeyen çalışmalarını sürdürüyor. Bazı büyük etkinliklerde ve özel günlerde başka kuruluşlardan gönüllü personel yardımı alıyor.

Viyana Fuarı /Elbise-i Osmaniye (1873)

Uluumay Vakfı çatısı altında sergilenen koleksiyonlar, Osmanlı toplum hayatını pek çok farklı yaşam objesi ve kıyafet üzerinden izleyicisine aktaran önemli bir etnolojik mirastır. Bu çeşitliliği bir araya getiren en güzel ve ilk örneklerden biri, 1873 yılında dönemin padişahı Sultan Abdülaziz'in emriyle, Türk Arkeolog Müzeci ve Ressam Osman Hamdi Bey ile Victor Marie de Launay'nın Viyana Fuarı'nda sergilenmesi için hazırladıkları Osmanlı Halk Kıyafetleri Sergisi ve bu serginin kataloğu kıyafet albümü Elbise-i Osmaniye'dir. Osmanlı Halk Kıyafetlerinin yurt dışında sergilendiği ilk uluslararası sergidir.

Elbise-i Osmaniye albümünde, Osmanlı ahali Osman Hamdi Bey tarafından bölgelere, etnik kökenlerine, cinsiyete, mesleklere göre ayrıntılı sınıflandırma yapılarak fotoğrafla belgelenmiştir. Coğrafi ayrımla hazırlanan albümde, farklı vilayetlerden aynı işi yapan ya da aynı etnik kökenden olup farklı vilayetlerde yaşayan bireyler ayrı ayrı aktarılmıştır. Bu sayede kıyafet çeşitliliği daha net bir şekilde görülür.

Birlik içindeki çeşitlilik anlayışıyla hazırlanan Elbise-i Osmaniye, Viyana Fuarı'nda büyük ilgi görmüştür. Ancak Osmanlı-Rus savaşının patlak vermesi üzerine tüm o birlik içindeki çeşitlilik mecburen Viyana'da bırakılmak zorunda kalır. Elbise-i Osmaniye, halk kıyafetlerinin zenginliği ve farklılığının temsil ettiği etnik ve dini çeşitliliğe yapılmış modern ve nostaljik kültürel saygı du-

ruşu olmuştur. Uluumay Osmanlı Halk Kıyafet ve Takıları Özel Koleksiyon Müzesi içindeki koleksiyonlar, özellikle de kıyafetler Viyana'da bırakılıp dağılan Elbise-i Osmaniye sergisinin günümüzde tekrar bir araya getirilmiş en kapsamlı versiyonudur.

Cumhuriyet'in 100. Yılında, Ümraniye Belediyesi ile işbirliği sonucunda Birlik İçinde Çeşitlilik: Osmanlı Halk Kıyafetleri Uluumay Vakfı Özel Koleksiyon Sergisi Kasım 2023 tarihinde açılmış iki kere uzatılmıştır. Sergi haber ve görselleri basın yayın organlarında, sosyal medya ağlarında paylaşım rekoru kırmıştır. Koleksiyon günden güne gelişerek büyümektedir. Uluumay Vakfı koleksiyonları ile birçok sergiye, yurtdışı fuarlara, özel etkinliklere, üst düzeyde konferanslara katılmakta, gelecekte de ülke içinde ve dışında sergiler yoluyla halkla buluşturulmak için konsept fikirler üretilmektedir. Cumhuriyetimizin 100. yılında bir belediyenin ev sahipliğiyle 30 yıl aradan sonra İstanbul'da ve ait olduğu halka kavuşması ayrıca önemlidir. Bu koleksiyon birçok kişiye ilham kaynağı olacaktır. Koleksiyon her gittiği yerde bir arada yaşama kültürünü yaygınlaştıracak ve insanı anlama konusundaki yolculuğa katkı sağlayacaktır. Öğrencilere, tasarımcılara, tekstil uzmanlarına, alandaki araştırmacılara yok gösterecek, ilham kaynağı olacaktır.

Sonuç ve Öneriler

Osmanlıda kadınlar, ister saraylı ister halktan olsun, giydiklerinin fonksiyonel rolü yanında, her birinin sembolik bir dili, inancı ve felsefesi vardır. Günümüzde artık çok kullanılmayan el üretimi eşyalar üzerindeki motifler, Osmanlı topraklarında yaşayan kadınların bir çeşit dışavurum ile kendilerini anlatma şekilleriydi. Derdini anlatmanın ayıp, yasak, zayıflık olduğu dönemlerde çoraplarına, oyalara işledikleri figür ve bezemelerle kendi özel durumlarını ve statülerini yansıttırlardı. Mesela, karanfil çiçeği oyasını daha çok gelinler ve evli kadınlar takarken, Bursa yöresine ait bir gelenekte; evliliğin ilk haftası bittikten sonra gelin annesinin evine giderken karanfilli oya takmışsa ailesine mutluyum mesajı; biberli oya takmışsa, biber gibi yandım, mutsuzum mesajı verirdi. Bu folklorik geleneğin parçası olan hikayeler etnik anlatımları ile yazıya dökülmemiş sözlü tarihin önemli parçalarıdır.

Osmanlı topraklarında da iklim, topoğrafya, ekonomi, gelenek, geçmiş uygarlıklar, din, mezhep, etnik yapı ve coğrafya çeşitliliği ile son derece zengin bir giyim kuşam kültürü oluşmuştur. Giyim kuşamı oluşturan genel etkenlerin yanında kişinin özellikleri de kıyafeti biçimlendiren önemli unsurlardır. Kişinin ekonomik, kültürel, mesleki oluşumu, evli, dul, bekâr, çocuklu oluşu, dini ve mezhebi gibi sosyal durumu yanında kıyafetin giyildiği zamanın da kıyafetin oluşmasında önemli rolü vardır. Bayram, düğün, nişan gibi zamanlarda Osmanlı toplumu adamlık ya da yabanlık dediği en güzel giysilerini giyerlerdi. Koleksiyondaki kıyafetlerin çoğunluğu bu yabanlık denen sandıklarda özenle saklanıp özel günlerde giyilen kıyafetlerdir.

Kültür Bakanlığı'na bağlı bulunan Uluumay Vakfı, aynı kapsamdaki diğer özel müzeler gibi holding bünyesinde değil, memleketine ve tarihe gönülden bağlı Vakıf üyelerince maddi destek alamadan ayakta kalan, kendi üretimleriyle varlığını sürdüren ve kültürel mirası geleceğe aktarmak için çalışan bir kurumdur. Üretimleri, sergileri, gezi turları, bağışlar ve yakın zamanda yayımlanan Büyük Hikâyenin Küçük Kahramanı: Boncuk ve Nazar İnancı adlı kitap gibi projeler üzerinden temin edilen sponsorluk destekleri sayesinde personel giderleri, kurum içi harcamalar karşılanıyor ve koleksiyonlar geleceğe taşıyor.

Anadolu kültüründe çoklukta birlik bir olmak biz olmak bilinci her kurumda sembolik olarak vardır. Darüşşifalarda kabarlarda, Türbe ve camilerdeki çini motiflerinde bu semboller doludur. Anadolu kültürü sahip olduğumuz biz bilincinin yaşadığımız depremde nasıl doğal bir akışkanlıkla rota aldığımızı, tüm felaket içinde oluşan kolektif şefkatin mağduriyet yaşayan yurttaşlarımızı nasıl sarıp sarmaladığını hep birlikte gördük. İlerleme ne şekilde olursa olsun, insan kâinatın bütünü içindeki yaradılışında idrak sahibidir. Akıl edendir. Bu da ancak Biz bilincine varmakla mümkündür. Cumhuriyetimizin kuruluşunun 100. yılında tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de yükselen etno-sentriзмe-ötekileştirmeye karşı Uluumay Vakfı olarak her yerde Osmanlı'nın tüm dünyaya örnek olacak millet sistemini ve koleksiyonda bulunan kıyafetlerin çeşitliliği yoluyla, bir arada yaşama kültürünü anlatmaya çalışarak ve anlatmaya devam ederek çalışmalarımızı sürdüreceğiz. Şimdi

ve gelecekte sergilenen eserler üzerinden “birlik içindeki çeşitliliğin” ve farklılıklarımızın bizi “Biz” yapacağını ve sağlıklı bir neslin geçmişinden aldığı ilhamla yükseleceğini bilerek koleksiyona sahip çıkıyoruz.

Müze gelecekte gençlere daha çok hitap etmek için sosyal medyada daha fazla görünür olmayı hedefliyor. Sürdürülebilir müze ve deneyim odaklı müze çalışmalarında yeni projelere imza atmayı planlıyor. Pazarlama stratejileri ile kâr odaklı çalışmaları desteklemeye ve dengelemeye çalışıyor. Müzenin içeriğindeki eserlerin sayısı oldukça fazladır. Bu eserlerin tekstil ürünü olması korunmasını güçleştirirse de zamanında ilaçlama, havalandırma, temizlik, ısı, nem kontrolüyle koleksiyonlar sağlıklı şekilde korunmaya çalışılıyor. Kâr amacı gütmeyen müzenin doğal olarak pazarlama ve tanıtım konusunda eksiklikleri bulunuyor. Buna rağmen varlığını sürdürmek için her geçen gün kendini yeniliyor ve geliştiriyor. Müze personeli, uzmanlaşmaları için eğitime tabi tutuluyor.

Son bir not olarak şunu da eklemek gerekiyor: Dünyada kendi alanında en kapsamlı ve tescilli koleksiyon olan Uluumay Vakfı Osmanlı Halk Kıyafetleri Koleksiyonu'nun saray kıyafetlerine yakın bir bölgede sergilenmesi, Osmanlı'yı ve onu oluşturan kültürel öğeleri anlamak bakımından önemlidir. Osmanlı İmparatorluğu'nu oluşturan tebaanın çeşitliliğini ve bir arada yaşama kültürünü anlatması bakımından da ayrıca önem taşımaktadır...

Çeşitli fedakârlıkla bugüne kadar getirilen müze, önümüzdeki yıllarda çağdaş müzecilik tekniklerini kullanarak, müze yönetimi alanındaki bilgilerle daha ileriye taşınacaktır.

Kaynakça

Arıç, Ayten Sezer, “Türklerdeki Kıyafetin Kısa Tarihi”, Atatürk Araştırma Merkezi, <http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-64-65-66/turklerdeki-kiyafetin-kisa-tarihi> (erişim tarihi 06.03.2024).

Aslanapa, Oktay, Türk Sanatı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1989.

Erbay Mutlu, “Değişen Sergileme Tekniklerinin Müzelerdeki Örnekleri,” Milli Saraylar Sanat Tarih Mimarlık Dergisi (11), 55-60. (Kontrol No: 1770333), İstanbul, 2013.

Erbay Mutlu, Müzelerde Sergileme ve Sunum Tekniklerinin Planlanması, BETA Yayınevi, ISBN:978-605-377-475-4, İstanbul, 2022.

Erbay, Fethiye, Müzelerin Kurumsallaşmasında Yönetimsel Farklılıklar Yeniden Müzeciliği Düşünmek, YTÜ Basım Yayın Merkezi, 21-33, İstanbul, 1999.

Erbay, Fethiye, “Türkiye’de Müzecilik Eğitiminin Üniversitelerde Kurumsallaşması”, Milli Eğitim Dergisi, no. 214, 46, 105-122, 2017.

Gökalp, Feyza Uluumay, Büyük Hikâyenin Küçük Kahramanı: Boncuk ve Nazar İnanç, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2023.

Kahraman, Mehmet Emin ve Gülaçtı, İsmail Erim, “Elbise-i Osmaniye: 1873 Viyana Uluslararası Sergisi’nde Bir Yaratıcı Endüstri Örneği”, Beykoz Akademi Dergisi, 4(2), 20-42, 2016.

Küçükerman, Önder, Türk Giyim Sanayinin Tarihi Kaynakları, GSD Dış Tic. A.Ş., Mayıs 1996.

Ögel, Bahaeddin, Türk Kültür Tarihine Giriş, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1991.

Özsüca, Fatma Filiz, “Elbise-i Osmaniye- 1873 Viyana Sergisi-Kıyafet Albümleri”, yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi, 28, 169-179, 2022.

Süslü, Özden, Tasvirlerle Göre Anadolu Selçuklu Kıyafetleri, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, sayı 35, Ankara, 1989.

Tez, Zeki, Tekstil ve Giyim Kuşamın Kültürel Tarihi, Doruk Yayınları, 2021.

Ther, Ulla, Türk İşlemeleri, Yeni Çığır Kitapevi, 1993.

Türkoğlu, Sabahattin, Tarih Boyunca Anadolu’da Giyim Kuşam, kendi yayını, İstanbul, 2002.

Ümraniye Belediyesi, Birlik İçinde Çeşitlilik Osmanlı Halk Kıyafetleri Uluumay Vakfı Özel Koleksiyon Sergi Kataloğu, Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayını, 47, İstanbul, 2024.

Çevrimiçi Kaynaklar

<https://www.uluumay.com/index>

<https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-69904/turkiye39de-muzecilik.html>

https://tr.wikipedia.org/wiki/Uluumay_Osmanl

ARE WE STILL FINE WITH TRADITIONAL PUBLIC RELATIONS STRATEGIES? EVIDENCE FROM STUDENT PATRONS AND LIBRARY PERSONNEL OF HEZEKIAH OLUWASANMI LIBRARY, NIGERIA

OLAYINKA MAKINDE¹
MOHAMMED YABAGI²

Cite this article as:

Makinde, Olayinka. Yabagi, Mohammed. (2024). Are We Still Fine With Traditional Public Relations Strategies? Evidence From Student Patrons And Library Personnel Of Hezekiah Oluwasanmi Library, Nigeria. International University Museums Association Platform Journal of Cultural Heritage UNIMUSEUM, 7 (1) İstanbul, Türkiye, 18-31.

ABSTRACT

**Geleneksel Halkla İlişkiler Stratejilerinde Hâlâ İyi Miyiz?
Nijerya Hezekiah Oluwasanmi Kütüphanesi Öğrenci Kullanıcıları ve Kütüphane
Personelinden Elde Edilen Bulgular**

Akademik kütüphaneler, mevcut kütüphane kaynakları ve hizmetleri hakkında farkındalık eksikliği nedeniyle öğrenci kullanıcılarını kaybediyor olabilir. Bu farkındalık, kullanıcıya özel halkla ilişkiler (Hİ) stratejileri kullanılarak yaratılabilir. Bu çalışma, dijital çağa rağmen bir akademik kütüphanedeki geleneksel halkla ilişkiler stratejilerini incelemiştir. Çalışma, kütüphane personeline (N=48) ve öğrencilere (N=370) iki anket uygulayarak tarama araştırma tasarımını benimsemiştir. Elde edilen veriler yüzde ve frekans sayıları kullanılarak analiz edilmiştir. Sonuçlar, çalışma kütüphanesinde geleneksel halkla ilişkiler stratejilerinin iyi bir şekilde kullanıldığını ve medya faaliyetlerinin en az kullanıldığını göstermiştir - sosyal medyadaki gelişmelere rağmen geleneksel halkla ilişkiler stratejileri geçerliliğini korumaktadır. Halkla ilişkiler stratejilerinin önündeki en büyük zorluk, nitelikli kütüphane uzmanlarının yokluğu olarak belirlenmiştir. Kütüphanenin, dijital halkla ilişkiler stratejilerini yürütmek için gerekli teknolojinin yokluğunda, geleneksel halkla ilişkiler stratejilerini daha da ileriye götürmek için çalışanlarını akıllıca kullanmaya çalışması önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Akademik kütüphaneler, kütüphane ve bilgi hizmetleri, bilgi profesyonelleri, medya faaliyetleri, halkla ilişkiler

Introduction

In a changing world, where information is abundantly produced, the methodical usage and relevance of information have to be declared by librarians to students (Agboke & Effiong, 2020). Currently, the library is not the only option for students in obtaining needed information (Otiike et al., 2022; Yi, 2016) – the internet has opened up other choices. Hence, the library attempts to gain the confidence of its patrons with the concept of public relations (PR). The Public Relations Society of America (PRSA)

in 2022 stated that PR is a strategic communication process that builds mutually beneficial relationships between organisations and their public. PRSA underlined that PR embraces among other things: (1) anticipating, analysing and interpreting public opinion, attitudes and issues that might have an impact, for good or ill, on the operations and plans of the organisation; (2) protecting the reputation of an organisation; (3) researching, conducting and appraising programmes of action and communications to achieve the informed public understanding necessary to the success of an organisation's aims - including marketing and community relations; and (4) supervising the formation of content to motivate customer engagement and generate leads. PR is a practice that boosts an institution's image (Nnadozie et al., 2015) and in the context of librarianship, it deals with communication between a library and its stakeholders, particularly the patrons (Dowd, 2014). Supporting this claim, Songu et al. (2019) pinpoint that in libraries, PR is essential because it: (1) helps to establish the connection between libraries and their patrons; (2) develops reciprocal understanding and goodwill; (3) evaluates patrons' perception and attitude; (4) identifies the policies of libraries bearing in mind the patrons' interests; and (5) executes the programmes for communication with the patron community.

Isaac (2012) argues that PR emphasises more on marketing the library institution and the diverse resources and services offered and spreading the message of the library's set mission and goals to the community. In their depiction of PR, Khan and Mumu (2016) mention Public Relations and Marketing (PRM) stressing that the praxis helps users to get the requisite resources, establishing

goodwill in the community and raising the use of available resources and services. From many studies, particularly in Nigeria, many people even library professionals confuse PR with marketing. The two concepts though similar have fundamental differences. Martinelli (2022) unequivocally states that PR talks about building relationships between an institution/individual and the intended public to manage what the customer intends to achieve whereas marketing stresses the promotion of products and services for revenue purposes. Direct Development (2021) adds that even with social media challenging customary definitions of PR and marketing, with some communication platforms merging the two concepts, a marked difference still exists - PR focuses on maintaining a positive reputation for the organisation generally while marketing focuses on promoting a specific product, service or idea and increasing sales. This study maintains that the conventional academic library does not have the main drive of making a profit, especially in the context of her transactions with patrons. Academic libraries are deeply rooted in assisting patrons to achieve the learning, teaching and research functions of higher institutions through unbiased and non-profit information resources and services provided. Ultimately, the PR process should be consciously planned to manifest the shared perceptions and attitudes held by both library staff and patrons to appreciably hasten the library's development cycle, expanding patrons' awareness and assisting to advance fast growth (Khan & Mumu, 2016). PR process should involve PR strategies that should be designed for the customers (Holmes, 2018).

PR strategies involve planned activities, tools, methods and programmes initiated by libraries to ensure that they remain relevant and communicate a positive product or service image with the patrons in mind (Abdulsalami & Umar, 2018; Ozioko, 2019). Traditional PR is the straight method of PR that applies conventional means such as events, leaflets, magazines and newspapers to boost product or service awareness (Moore, 2022; Squaremedia, 2021). Ozioko (2019) itemises that traditional strategies include improved readers' services, library week, library displays and exhibitions, a lounge for light reading refreshment/relaxation corners and the use of directional guides. Yi

(2016) lists traditional PR strategies such as booklets, brochures, signage, and giveaways and also emphasises one-to-one conversations, classroom instruction, training sessions, workshops and face-to-face events as the most effective techniques escalating the relevance and effectiveness of “human touch” including individual and group interactions. Benson et al. (2016) maintain that in this modern time, patrons easily identify and access information resources and services using IT devices with connection to the Internet and other associated technologies. However, despite revolutions such as social media and its recent application to PR in academic libraries, traditional PR strategies remain very germane (Benson et al., 2016). Benson and his colleagues further accentuate that traditional PR strategies such as face-to-face interaction with the user community and seminars/workshops are prioritised and adopted over technology-aided techniques by academic librarians. Many academic libraries are still not adopting digital technology to communicate with their patrons in developing countries (Otike et al., 2022). The Association of College and Research Libraries [ACRL] (2018) underscores that evolving technology has created new challenges for media activities in academic libraries. For instance, Haruna et al. (2018) underline that library management has not considered advocacy and some online measures via social media as an important PR technique. This might not be unconnected to academic libraries attending to literates who are non-social media friendly patrons especially when it comes to communicating with librarians (Amarakoon & Seneviratne, 2014; Dickson & Holley, 2010).

Additionally, Garaufallou et al. (2013) uncover that despite the knowledge that improving awareness of library resources and services can bring about the increased use of libraries, international academic libraries’ studies reveal that patrons have not been frequently updated in this regard. Will it be well placed if academic libraries adopt more traditional PR strategies to create a high level of awareness for her library resources and services because adequate IT infrastructure has not been put in place in several academic libraries as well as the lack of ICT skills by academic librarians – especially in Nigeria (Etim et al., 2015; Shidi & Sambe, 2019; Udofot & Sambe, 2021)?

Consequently, PR strategies will be more meaningful and effective when they are tailored to contextually reach particular patrons that the library serves (Ozioko, 2019). Studies like Peacemaker et al. (2016), Taylor and Francis Group (2014) and Witte (2014) further confirm the several aforementioned assertions about social media. From these studies, social media is observed to have characteristics such as: being informal; random; with restricted reach; a discriminating low response; limited interaction; no written policy; lack of tools for impact measurement and inadequate content strategies. Hence, it is pertinent to ask some questions from the student patrons and library personnel revolving around - how accessible library and information services are considering the current state of PR strategies, the verification of the use of PR strategies, satisfaction with PR strategies and the effect of utilised PR strategies.

Theoretical Model

To understand PR, Grunig and Hunt (1984) developed four models of PR that describe the field’s various management and organisational practices. The models serve as guidelines to create programmes, strategies, and tactics. They include the press agent/publicity model, public information model, two-way asymmetrical model and two-way symmetrical model. The press agent/publicity model is a one-way form of communication involving communications that professionals use to persuade and shape the thoughts and opinions of key audiences. An example is news media outlets. The public information model is one-way but different from the former by presenting more accurate information rather than manipulative tactics. Examples include press releases and newsletters. The third model, the two-way asymmetrical model is a way of communicating with key audiences in a more scientifically persuasive way. This involves understanding the audiences’ attitudes and behaviours. A typical example is advertising. The last one is the two-way symmetrical model. This model argues that the PR practitioner should serve as a liaison between the organisation and the key public, rather than as a persuader. The two-way symmetrical model is deemed the most ethical model, one that professionals should aspire to use in their everyday tactics and strategies (Garg,

2018). Academic librarians have employed some of these PR models in creating library and information services awareness to their patrons, particularly the press agent/publicity model and public information model. Odede (2012) also highlights that PR utilises four principal methods to communicate with the public namely advertising, lobbying, publicity, and press agents.

Statement of the Problem

PR appears not to be prioritised and recognised in Nigerian university libraries – it is an abandoned activity possibly because librarians are ignorant of its potential (Adewusi, 2015) forgetting that it is necessary for the survival and continued relevance of the library in today's world of competition (Ozioko, 2019). There is a general belief that many libraries are underutilised because of the lack of users' awareness about the available resources and services in libraries (Ameen, 2015). An important way of creating awareness for library resources and services is through PR. There has been the use of traditional PR strategies in the past, but with IT, social media became admired as adopted by some academic libraries for library PR. Despite this adoption, in many circles, the lack of putting in place IT infrastructure by institutions and the lack of full adoption of social media have not helped academic libraries' PR strategies. This brings to mind the continued use of traditional PR strategies that allow physical contact with clientele – a form of physical assurance of the creation of awareness for library and information services.

Then again, concerning the promotion of library resources and services – which is a key aspect of PR, Yi (2016) stated that the literature is compelling in its discussion regarding its relevance, especially as it relates to sustaining library visibility in contemporary times. However, very limited studies have been conducted relating to PR strategies in academic libraries in Nigeria. Over a decade ago, Nwezeh (2010) carried out a study that is similar to the current one but PR was not separated from marketing as a separate concept. Many years after, based on anecdotal evidence, scholars in Nigeria are yet to know the importance of PR in academic libraries. Hence, an academic study of the foundational and traditional PR strategies is worth researching from the views of library personnel

and student patrons considering the not-too-good adoption of social media by Nigerian academic libraries. This may perhaps assist in redesigning and raising more awareness about PR strategies and their adoption, especially the traditional strategies that might help the reshaping of digital-tailored ones.

Objectives of the Study

The following objectives were formulated for the study:

1. To find out how accessible library and information services are at Hezekiah Oluwasanmi Library from students' perspective.
2. To verify the use of PR strategies at Hezekiah Oluwasanmi Library from library personnel' and students' perspectives.
3. To find out how satisfied students are with PR strategies being employed at Hezekiah Oluwasanmi Library.
4. To ascertain the effect of utilised PR strategies on students at Hezekiah Oluwasanmi Library.
5. To identify the challenges undermining PR strategies at Hezekiah Oluwasanmi Library from library personnel' and students' perspectives.

Materials and Methods

The study adopted the survey research design. The population for this study comprised all the professional and paraprofessional staff (constituting the library personnel) and the student patrons of Hezekiah Oluwasanmi Library [the main library of Obafemi Awolowo University, Nigeria]. Obafemi Awolowo University is one of the foremost universities in Nigeria (one of the first-generation universities) established by the Western region government of Nigeria in 1962. Since then, the library has been a leader in library innovation and development. The number of library personnel working in the library summed up to 67 across all units while the number of students [both undergraduates and postgraduates] stood at 24,086 based on preliminary inquiries made by the researchers.

The researcher employed a multistage sampling technique for the study. Firstly, the researchers engaged the purposive sampling technique in choosing Hezekiah Oluwasanmi Library. This was largely because it is the main library of a

first-generation university with sufficient respondents (library personnel and students) and experiences needed to gather data for this survey. Secondly, the total enumeration method was used for the study's library personnel. This implied that all the professional and paraprofessional staff of the Library were covered because of the small size. Thirdly, the quota sampling technique was used to determine the sample size of the student users. Two per cent of the total student patrons (24,086), calculated at 482 were administered the questionnaire as they came to the library using the different sections of the library. After the administration of the instruments, a response rate of 71.6% was achieved for students while 77.0% was realised for library personnel.

Two sets of questionnaires were designed by the researchers to elicit data from the two categories of respondents - one for the library personnel and the other for the students. Each set of questionnaires was divided into sections A and B. Section A contained the demographic information of the respondents while section B addressed the research objectives. For the personnel's questionnaire, section A addressed three demographic questions, such as gender, age, and position; and section B addressed three main questions, such as the library and information services available at the library, the PR strategies in use and the challenges that undermined the PR strategies employed. For the students' questionnaire, section A addressed four demographic questions, such as gender, age, level, and faculty; and section B addressed five main questions, such as the level of students' agreement with the library and information services available, PR strategies in use, the influence of the strategies on students, level of satisfaction derived from the use of PR strategies and the challenges that undermined the PR strategies. The questionnaires were based on five Likert-scale response formats: Strongly Agree, Agree, Undecided, Disagree, and Strongly Disagree; Very Satisfied, Satisfied, Neutral, Dissatisfied and Very Dissatisfied; and Extremely Challenging, Very Challenging, Moderately Challenging; Slightly Challenging and Not at all Challenging. For the various Likert scale responses, frequency/percentage was used for analysis.

For credibility, Blaikie (2003) maintains that or-

dinal data may be described using the frequency/percentage of responses. Furthermore, Sullivan (2013) and Makinde and Makinde (2020) underline that descriptive statistics, such as means and standard deviations, have unclear meanings when applied to Likert scale responses. Hence, this study presents its results in support of Blaikie (2003), Sullivan (2013), and Makinde and Makinde (2020) who submit that researchers can employ frequency count and/or percentage of responses for the analysis of ordinal data. Face and content validity were used to check the questions in the questionnaires. Two experts checked the constructs and indicators in the questionnaires and their suggested modifications were effected. These suggestions improved the language and quality of the research instrument. To ensure the reliability of the instrument, a pilot study was carried out at Adeleke University using five staff of the main library and thirty students of the Faculty of Business and Social Sciences. Some critical suggestions were made that helped in modifying the questionnaires. Before the administration of the questionnaires, permission was obtained from the authorities of the institution and the library where data were collected. Sufficient rapport was created with the respondents. The respondents were also enlightened on the purpose of the research and assured of confidentiality and anonymity before handing over the questionnaires to them. Particularly for the students, participation was purely voluntary as they came into the library using the various units.

Results

Table 1 shows the library personnel demographic information. The gender distribution revealed that 29 (60.4%) of the respondents were males, while 19 (39.6%) were females. The age distribution indicated that 24 (50.0%) fell within the age range of 18-30 years [the highest] whereas 3 (6.3%) fell within the age of 51 years and above [the lowest]. The distribution of the respondents based on the different units in the library showed that 13 (27.1%) of the respondents were from the cataloguing and classification unit [the highest] while 2 (4.2 %) were from the Africana unit [the lowest]. A glaring revelation in the demographics of the library personnel indicated that the majority of the library personnel were in the lowest age range

(18-30 years). This showed a youthful workforce in the studied academic library implying the possibility of ample time for the implementation of the study's findings.

Table 2 shows the students' demographic information. The gender distribution revealed that 202 (54.6%) of the respondents were males, while 168 (45.6%) were females. The age distribution indicated that 126 (34.1%) fell within the age range of 21-25 years [the highest] whereas 49 (13.2%) fell within the age of 31 years and above [the lowest]. The distribution of the level of the students indicated that 122 (33%) of the respondents were in

the 100 level [the highest] while 15 (4.1%) were 600 level students [the lowest]. The distribution of faculty revealed that 48 (13%) of the students were from the Faculty of Social Sciences whereas 16 (4.3%) were from the Faculty of Pharmacy [the lowest]. A conspicuous finding as regards students' demographics was that for the period of the research, students at the higher level of study (500, 600 and PG) used the library less than students at the lower level. This could be a result of more 100 and 200-level students captured in the study. Students at these levels do more assignments and library instruction and information literacy courses.

Table 1. Demographic characteristics of library personnel
N=48

Demography	Frequency	Percentage (%)
Gender		
Male	29	60.4
Female	19	39.6
Age range		
18-30	24	50.0
31-40	13	27.0
41-50	8	16.7
>51	3	6.3
Unit		
Serials	9	18.8
Circulation	4	8.3
Reference	6	12.5
Cataloguing & Classification	13	27.1
Acquisition	6	12.5
Africana	2	4.2
Documentation	4	8.3
ICT	4	8.3

Table 2. Demographic characteristics of students
N=370

Demography	Frequency	Percentage (%)
Gender		
Male	202	54.6
Female	168	45.4
Age range		
16-20	112	30.3
21-25	126	34.1
26-30	83	22.4
>31	49	13.2
Level		
100	122	33.0
200	88	23.8
300	46	12.4
400	50	13.5
500	20	5.4
600	15	4.1
PG	29	7.8
Faculty		
Faculty of Social Sciences	48	13.0
Faculty of Technology	31	8.4
Faculty of Administration	44	11.9
Faculty of Agriculture	32	8.6
Faculty of Arts	42	11.4
Faculty of Environmental Design	18	4.9
Faculty of Education	36	9.7
Faculty of Health Sciences	22	5.9
Faculty of Law	21	5.7
Faculty of Pharmacy	16	4.3
Faculty of Sciences	31	8.4
PG	29	7.8

Accessibility of Library and Information Services from Students' Perspectives

The first objective explored the accessibility of library and information services based on the students' perspectives in the academic library (Table 3). The researchers decided to ask the patrons questions in this direction to get unbiased responses from them as 'end consumers' of library and information services. The library personnel (as providers) might not want to reveal the true picture of the library. As much as the library personnel would want their services accepted and used by patrons through the adoption of PR techniques, the researchers believe that the patrons are more advantaged when PR strategies are employed to boost library and information services with patrons' information needs being met, hence this objective. Thirteen library and information services emerged from this study and the researchers judged that PR

strategies can improve currently or in the future if made available to the patrons. The majority of the library and information services were considered accessible except consultancy services and library publications. Lending services were indicated as the most accessible (which should be characteristic of any academic library) and library publications the least accessible. While several respondents deemed various library and information services accessible, the percentages for key library and information services still hovered around 50-59.9% such as Internet/computer services, reservation services, exhibition display, interlibrary loan services, electronic databases, abstracting and indexing services and newspapers/magazines (print). These are library and information services that patrons had pointed to that should be popularised and made available and accessible to satisfy their information needs.

Table 3. Accessibility of library and information services (students' perspective) N=370

Library and information services	Strongly Agree		Agree		Undecided		Disagree		Strongly Disagree	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Lending services	123	33.2	121	32.7	44	11.9	52	14.1	30	8.1
Electronic databases	110	29.7	102	27.6	43	11.6	46	12.4	69	18.7
Interlibrary loan services	110	29.7	104	28.1	43	11.6	79	21.4	34	9.2
Reservation services	98	26.5	123	33.2	60	16.2	56	15.1	33	9.0
Provision of seating and study facilities	101	27.3	124	33.5	41	11.1	66	17.8	38	10.3
Reference services	112	30.3	122	33.0	36	9.7	56	15.1	44	11.9
Exhibition display	89	24.1	127	34.3	54	14.6	67	18.1	33	8.9
User education	101	27.3	134	36.2	45	12.2	46	12.4	44	11.9
Library publications	52	14.1	50	13.5	34	9.2	111	30.0	123	33.2
Abstracting and indexing services	79	21.4	132	35.7	45	12.2	56	15.1	58	15.6
Consultancy services	56	15.1	55	14.9	34	9.2	123	33.2	102	27.6
Newspapers/Magazines (Print)	79	21.4	121	32.7	47	12.7	68	18.4	55	14.8
Internet/Computer services	94	25.4	127	34.3	35	9.5	72	19.5	42	11.3

Use of PR strategies from Library Personnel' and Students' Perspectives

This objective is seen from the light of the library personnel knowing the traditional PR strategies that have been used by the library to create awareness for library and information services and the patrons also recognising that they affirm the use of these strategies (Tables 4 and 5). Both the library personnel and patrons unanimously agreed to the utilisation of PR strategies in the library – over

two-thirds of the two categories of respondents concurred. However, both the library personnel and patrons also identified the poor use of film hours, book talks, library patronage, and media activities as PR strategies. Particularly, media activities were uncovered by the two categories of respondents as most poorly used for PR strategies. This indicator was partially raised in the set of indicators to partly point to an element of technology in PR.

Table 4. Use of PR strategies (students' perspective) N=48

PR strategies		Strongly Agree		Agree		Undecided		Disagree		Strongly Disagree	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Reader services	12	25.0	32	66.7	0	0.0	4	8.3	0	0.0	
Library display & exhibitions		10	20.8	23	47.9	4	8.3	7	14.6	4	8.4
Use of library notice board	20	41.7	23	47.9	3	6.3	1	2.1	1	2.0	
Library week		7	14.6	34	70.8	4	8.3	3	6.3	0	0.0
Directional guides		24	50.0	21	43.8	3	6.3	0	0.0	0	0.0
Lounge for light reading Materials		18	37.6	23	47.9	2	4.2	4	8.3	1	2.0
Refreshment/relaxation corner		11	22.9	17	35.4	3	6.3	9	18.8	8	16.6
Film hours		7	14.6	4	8.3	5	10.4	14	29.2	28	37.5
Book talks		2	4.2	4	8.3	7	14.6	14	29.2	21	43.7
Book fairs		9	18.8	31	64.6	7	14.6	1	2.0	0	0.0
Good customer service		5	10.4	23	47.9	4	8.3	10	20.8	6	12.6
Library publications		7	14.6	8	16.7	7	14.6	19	39.6	7	14.5
Special events		21	43.8	23	47.9	0	0.0	4	8.3	0	0.0
Media activities		1	2.1	7	14.6	6	12.5	31	64.6	3	6.2

Table 5. Use of PR strategies (library personnel's perspective) N=370

PR strategies		Strongly Agree		Agree		Undecided		Disagree		Strongly Disagree	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Reader services	156	42.2	143	38.6	25	6.8	32	8.6	14	3.8	
Library display & exhibitions		86	23.2	141	38.1	44	11.9	55	14.9	44	11.9
Use of library notice board	136	36.8	112	30.3	34	9.2	55	14.9	33	8.8	
Library week		90	24.3	133	35.9	61	16.5	53	14.3	33	9.0
Directional guides		132	35.7	102	27.6	34	9.2	46	12.4	56	15.1
Lounge for light reading materials		93	25.1	110	29.7	56	15.1	67	18.1	44	12.0
Refreshment/relaxation corner		93	25.1	144	38.9	42	11.4	54	14.6	37	10.0
Film hours		14	3.8	44	11.9	33	8.9	188	50.8	91	24.6
Book talks		45	12.2	45	12.2	33	8.9	146	39.5	101	27.2
Book fairs		88	23.8	134	36.2	58	15.7	46	12.4	44	11.9
Good customer service		101	27.3	112	30.3	58	15.7	51	13.8	42	12.9
Library publications		49	13.2	55	14.9	67	18.1	133	35.9	66	17.9
Special events		100	27.0	101	27.3	45	12.2	70	18.9	54	14.6
Media activities		22	5.9	26	7.0	24	6.5	176	47.6	122	33.0

Satisfaction of Students with PR Strategies

Academic libraries will strongly want to know if the PR strategies that they have been using to create awareness for their patrons are creating the desired level of satisfaction for them. In the case of traditional PR strategies, it is more of a physical contact (face-to-face) in which the satisfaction of the patrons plays a major role in its continued application. Unquestionably, the patrons will know if the PR strategies employed by Hezekiah Oluwasanmi Library satisfy them or not. The patrons judged 80% of all indicators for the construct of PR strategies to be satisfying (Table 6). This indicated a high level of patron satisfaction with the PR strategies being used at the study library. However, the majority of the patrons were not satisfied with the organisation of library-sponsored events such as library week. Inconsistency could be seen

in the finding of patrons not being satisfied with a sponsored event like library week but revealing a moderate level of accessibility to library and information services such as exhibition displays. Another discrepancy was patrons indicating poor accessibility for library publications [as a library and information services] and also attesting to the usage of library publications as a PR strategy but indicating satisfaction with the distribution of library handbook or guide. All these could have been due to patrons being unable to sufficiently differentiate between a few library and information services and PR strategies and the fact that they want more of the application of these library practices in their daily dealings with library personnel. This also pointed to the library not doing well enough in the area of library publications.

Table 6. Satisfaction of students with PR strategies N=370

PR strategies	Very Satisfied		Satisfied		Neutral		Dissatisfied		Very Dissatisfied	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1. Distribution of library handbooks or guides to users	119	32.2	121	32.7	30	8.1	49	13.2	51	13.8
2. Exhibitions, book sales and other special events	101	27.3	159	43.0	30	8.1	39	10.5	41	11.1
3. Organisation of library-sponsored events such as library week	41	11.1	39	10.5	40	10.8	110	29.7	140	37.9
4. Various engagements of students to make the university community recognise the role of the library on the campus	129	34.9	141	38.1	30	8.1	31	8.4	39	10.5
5. Regular communications channels established	131	35.4	129	34.9	40	10.8	38	10.3	32	8.6

Effect of Utilised PR Strategies on Students

This objective enabled the researchers to know if the utilised PR strategies in the study academic library have had a positive effect on students (Table 7). All five indicators showed that PR strategies emphatically impacted the students in the use of

the library. Specifically was their satisfaction with the positive change that PR strategies had brought, that is, influencing and creating confidence in the students with the current library services and the fact that they had enlarged the library's influence within the student community.

Table 7. Effect of PR strategies used on students N=370

Effect of PR strategies	Very Satisfied		Satisfied		Neutral		Dissatisfied		Very Dissatisfied	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
	1. They have helped with the quality of service I get from the library	131	35.4	119	32.2	30	8.1	49	13.2	41
2. They have helped to create a good image of the library for me, which has led to an increase in the utilisation of library services and resources	102	27.6	148	40.0	31	8.4	49	13.2	40	10.8
3. They have influenced and created confidence in me with the library services offered	138	37.3	132	35.7	21	5.7	39	10.5	40	10.8
4. They have helped me in getting the right materials and services that will match my need(s) per time	139	37.6	30	8.1	41	11.1	49	13.2		
5. They have enlarged the library’s influence within the student community	138	37.3	141	38.1	21	5.7	39	10.5	31	8.4

Challenges Undermining PR Strategies from Library Personnel’ and Students’ Perspectives
 This objective was viewed from two perspectives [students and library personnel] because these two categories will point at diverse challenges from the creator and ‘end consumer’ of library and information services and PR strategies. This will allow for a holistic improvement in PR strategies. By adding the percentages of moderately, very, and extremely

challenging values of the Likert scale responses, the students considered the absence of qualified library professionals and the lack of skills in the use of e-resources and services available in the library as major challenges to PR strategies (Tables 8 and 9). The library personnel also viewed the absence of qualified library professionals as a major challenge to PR strategies.

Table 8. Challenges undermining PR strategies (students’ perspective) N=48

PR strategies challenge	NC		SC		MC		VT		EC	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1. The absence of qualified library professionals	0	0.0	0	0.0	0	0.0	15	31.3	33	68.7
2. Lack of training opportunities for the library staff	15	31.3	21	43.8	2	4.2	6	12.5	4	8.2
3. Lack of modern information and communications gadgets in the library	32	66.7	9	18.8	0	0.0	4	8.3	3	6.2
4. Obsolete library materials	23	47.9	14	29.2	3	6.3	6	12.5	2	4.1
5. Lack of skills in the use of electronic resources and services available in the library	9	18.8	12	25.0	5	10.4	10	20.8	12	25.0

* NC- Not at all challenging, SC - Slightly challenging, MC - Moderately challenging, VT - Very challenging, EC - Extremely challenging

Table 9. Challenges undermining PR strategies (library personnel’s perspective) N=370

PR strategies challenge	NC		SC		MC		VT		EC	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1. The absence of qualified library professionals	43	11.6	39	10.5	34	9.2	119	32.2	135	36.5
2. Lack of training opportunities for the library staff	112	30.3	132	35.7	44	11.9	50	13.5	32	8.6
3. Lack of modern information and communications gadgets in the library	123	33.2	143	38.6	22	5.9	34	9.2	48	13.1
4. Obsolete library materials	99	26.8	152	41.1	30	8.1	44	11.9	45	12.1
5. Lack of skills in offering electronic resources and services available in the library	143	38.6	136	36.8	33	8.9	44	11.9	14	3.8

Discussion and Recommendations

The purpose of this study was academic library's traditional PR strategies examination in the context of a university library. In achieving this, the study considered the accessibility of library and information services that PR strategies will ultimately create awareness for, the verification of PR strategies as used in the library, the gratification of users with PR strategies, the effect of the utilised PR strategies and the challenges undermining PR strategies. These objectives were differently viewed from the perspectives of student patrons and library personnel. The majority of the patrons point to the fact that there are sizable numbers of offered library and information services that can be accessible to satisfy their information needs. However, these library and information services, especially consultancy services and library publications need further promotion to the patrons and can assuredly be achieved by PR strategies and calculated provision. But, traditional PR strategies as indicated by both library personnel and students have been well employed with just a few poorly utilised [that is, film hours, book talks, and library patronage]. Media activities as a PR strategy are least utilised as demonstrated by the two categories of respondents in line with Benson et al. (2016) who underlined that traditional strategies are prioritised and of course, adopted over technology-aided techniques. Also in support of this stance, Yi (2016) pointed forward to traditional PR strategies as the most effective techniques due to the importance attached to interpersonal relationships and the physicality of these techniques. This may not be unconnected to the technology infrastructural lapses and some academic libraries being late adopters in developing countries (ACRL, 2018; Otike et al., 2022).

Furthermore, this study contributes to the extant literature on the changing nature of PR strategies by the way of IT while also emphasising Ozioko (2019) that the PR practice will be more meaningful and effective when planned PR strategies are individualised to contextually reach particular users that the library serves. Traditional PR strategies are still very important despite social media breakthroughs and their decent application in academic libraries, particularly in the developed world (Benson et al., 2016). The majority of the

patrons in this study despite being students who are young and expected to be technology-welcoming demonstrated that they are satisfied with traditional PR strategies placing value on physical interaction with library personnel. Even with the inconsistency of patrons not being satisfied with a sponsored event like the library week but moderately embracing access to exhibition display, there is still a strong indication of the students desiring physical events. Many students as key audiences in an academic institution believe that the library and its professionals should do more of liaison than persuasion since the two-way symmetrical model is observed to be the most ethical that library professionals are expected to adopt as a strategy (Garg, 2018). Despite the argument of many IT experts on the ubiquity of technology, especially social media, the responses of the students are clear that while academic libraries may aspire to deploy technology in library activities, patrons' and providers' all-important standpoints and infrastructural realities must be considered. It is not surprising that Khan and Mumu (2016) stressed that the PR process should be consciously planned to manifest the shared perceptions and attitudes held by both library staff and patrons to expand library growth and users' awareness of library resources and services.

With the effect of traditional PR strategies having strong implications on the students with all the indicators coming out positively indicating a gratifying library experience, there is the need for the continued but improved employment of these strategies. In the days of the shrinking library budgets, funds availability for technological expansion is not encouraging. The purchase of data for library personnel by the management of higher institutions and academic libraries to operate their social media handles is difficult not to talk of the library personnel buying data from their meagre salaries. Fundamentally, the library should endeavour to judiciously use its employees to further drive traditional PR strategies in the absence of needed technology to drive digital PR strategies. This is in concurrence with Abdulsalami (2018) and Ozioko (2019) that emphasised PR strategies to involve manageable and planned activities and programmes initiated by libraries to ensure that they remain relevant with the resources and ser-

vices they offer in the changing information space. The library personnel and students in this study reveal challenges hindering PR strategies from their diverse perspectives. The students emphasise the lack of qualified library professionals and skills in the use of e-resources and services available in the library to execute PR strategies. The library personnel corroborate the students in saying that the lack of qualified library professionals is indeed a major challenge to PR strategies execution. The challenges indicated by the patrons are in line with Garaufallou et al. (2013). They point to some international studies uncovering that with increasing awareness of the capabilities of library resources and services to the users, the users are still not periodically updated. This is also in agreement with academic libraries many a times attend to literates who are non-social media-friendly patrons especially when it comes to communicating with librarians (Amarakoon & Seneviratne, 2014; Dickson & Holley, 2010). This is related to a lack of sufficient ICT skills and interest as indicated in the study. The indication of patrons saying that library personnel are not qualified and library personnel themselves supporting this can be connected to inadequate infrastructure in academic libraries. This shows that the providers of library and information services cannot see themselves as qualified if needed technology to incorporate a practice such as PR is unavailable. The qualification factor could also be associated with so many library personnel being employed in the profession who are not trained in the art of librarianship [formal academic qualifications as obtained from qualifying and professional examinations of formally recognised institutions].

Therefore, it is recommended that:

- Based on the roles and challenges identified in this study, Nigeria's library and information science professional bodies should ensure that only library and information professionals with the requisite qualifications are employed to work in the libraries. These professionals are expected to have passion for the promotion of the profession while engaging premeditated library PR strategies as they interact with library patrons on the job.
- Academic libraries should continuously look inwards in maximising the use of their work-

force to periodically use PR strategies to expose library and information services to the patrons. This can be achieved with the organisation of focused events such as book talks, film hours and library week.

- Academic libraries should boost print publications that will create awareness of their resources and services such as books, journals, and bulletins, among others.
- As much as the human touch to traditional PR strategies is promoted in this study, the library should come up with information and research literacy programmes to train students in knowing how to utilise available electronic resources and services in the library. This is because there could be a technology angle to patrons utilising some library resources and services as the study reveals their lack of skills in this regard.
- By and large, the combination of traditional and digital PR strategies should be encouraged and implemented, especially after the ICT skills of students must have been consciously improved by the organisation of ICT and information literacy programmes. This is because wider and more diverse students have to be captured in a well-structured PR strategy. This has a greater possibility of increasing library resources and services awareness and usage among patrons.

Acknowledgement

The authors did not receive any grant or sponsorship for this research from any organisation.

References

- Abdulsalami, T. L., & Umar, I. M. (2018). Assessment of marketing strategies used for marketing information resources and services in University of Nigeria Library, Nsukka. *Nasarawa Journal of Library and Information Science*, 2(1), 162-173.
- Adewusi, F. A. (2015). Building effective public relations in university libraries in Nigeria. *Information and Knowledge Management*, 5(9), 1-5.
- Agboke, A. L., & Effiong, A. E. (2020). Promotional techniques used as marketing strategies for library resources and services. *Research Journal of Library and Information Science*, 4(2), 2934.
- Amarakoon, L. R., & Seneviratne, T. M. (2014). Academic Libraries are at a cross road in the Internet era—use of social

- media in promoting academic library resources and services with special reference to Facebook use: A review. https://www.academia.edu/8062971/Academic_Libraries_are_at_a_cross_road_use_of_social_media_in_promoting_academic_library_resource_and_services_with_special_reference_to_Fac_ebook_use_A_Review_of_Literature
- Ameen, K. (2015). Use of public relations and publicity (PRP) by the public libraries in Lahore, Pakistan. *New Library World*, 116(7/8), 455-466.
- ACRL (2018). Guideline for media resources in academic libraries (2018 revision). <https://www.ala.org/acrl/standards/mediaresources>
- Benson, O. V., Udo-Anyanwu, A. J., & Onuoha, C. O. (2016). Strategies used in marketing library and information services in tertiary institutions in Imo State. *Journal of Applied Information Science and Technology*, 9(1), 144-152.
- Blaikie, N. (2003). *Analysing quantitative data*. Sage Publications.
- Dickson, A., & Holley, R. P. (2010). Social networking in academic libraries: The possibilities and the concerns. *New Library World*, 111(11/12), 468-479.
- Direct Development (2021). PR or marketing? <https://www.directdevelopmentpr.com/understandingdifference-pr-marketing/>
- Dowd, S. (2014). Beyond book sales: The complete guide to raising real money for your library. ALA Neal-Schuman.
- Etim, B. O., Edom, E. U., & Egbuch, C. C. (2015). The challenges of library public relations. In B. O. Edom & C. D. Nnadozie (Eds.), *Elements of library public relations* (pp. 218-225). Springfield Publishers.
- Garoufallou, E., Zafeiriou, G., Siatiri, R., & Balapanidou, E. (2013). Marketing applications in Greek academic library services. *Library Management*, 34(8/9), 632-649.
- Garg, S. (2018). Analysing Grunig's two way symmetrical model in the context of NGOs: A case study of Bal Sahyog, Teach for India and Good Weave International. *International Journal of Science and Research*, 9(1), 1760-1766.
- Grunig, J. E., & Hunt, T. (1984) *Managing public relations*. Rinehart and Winston.
- Haruna, B., Madu, A. U., & Awurdi, A. (2018). Nigerian public libraries in the 21st century: Overcoming challenges through public relations and publicity activities. *IOSR Journal of Humanities and Social Science*, 23(5), 9-15.
- Holmes, T. (2018). Components of a strategic PR plan. <https://akerink.com/components-of-astrategic-pr-plan/>
- Isaac, I. (2012). Public relations activities in academic libraries: The role of reference librarians. *International Journal of Library Science*, 1(2), 38-42.
- Kaba, A. (2011). Marketing information resources and services on the web: Current status of academic libraries in the United Arab Emirates. *Information Development*, 27(58), 58-65.
- Khan, M. M., & Mumu, F. E. (2016). Public relations and marketing (PRM) exposing services in university libraries: A conceptual view. *Daffodil International University Journal of Business and Economics*, 10(2), 49-58.
- Makinde, O. B., & Makinde, B. O. (2020). Utilisation of WhatsApp for health-related messages broadcast in Ojo Local Government Area of Lagos State in Nigeria. *Journal of ICT Development, Applications and Research*, 2, 48-61.
- Martinelli, R. (2022). The evolving world of public relations: Beyond the press release. <https://psu.pb.unizin.org/comm370/chapter/chapter-3-the-world-of-public-relations/>
- Moore, K. (2022). What's is the difference between traditional PR and digital PR? <https://www.digitalthirdcoast.com/blog/whats-the-difference-between-traditional-pr-anddigital-pr>
- Nnadozie, C.O., Nnadozie, C. D., & Okeke, I. (2015). Understanding library public relations. In B. O. Edom & C.O. Nnadozie (Eds.), *Elements of library public relations* (pp. 153-164). Springfield Publishers.
- Nwezeh, C. M. T. (2010). Public relations in Nigerian university libraries: The case of Hezekiah Oluwasanmi Library, Obafemi Awolowo University. *The Electronic Library*, 28(1), 100-107.
- PRSA (2022). About public relations. <https://www.prsa.org/about/all-about-pr>
- Shidi, H., & Sambe, M. T. (2019). Public relations and publicity in libraries and information centers. Nats Publishing Enterprise.
- Squaremedia (2021). Traditional PR Vs digital PR – how can one help the other? <https://squaremedia.solutions/blog/digital-vs-traditionalpr/#:~:text=Traditional%20PR%20is%20the%20direct,towards%20your%20chosen%20target%20audience>
- Sullivan, G. M. (2013). Analysing and interpreting data from Likert-type scales. *Journal of Graduate Medical Education*, 541-542.
- Odede, I, (2012). Public relations activities in an academic library: The roles of the reference librarian. *International Journal of Library Science*, 1(2), 38-42.
- Otike, F., Bar'at, A. H., & Kiszl, P. (2022). Innovation strategies in academic libraries using business entrepreneurial theories: Analysis of competing values framework and disruptive innovation theory. *The Journal of Academic Librarianship*, 48(4). <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2022.102537>

- Ozioko, R. E. (2019). Public relations practices for enhanced services delivery and librarians' image in school libraries in Abia State, South East Nigeria. *Library Philosophy and Practice* (e-journal). Article 2288. <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/2288>
- Songu, L. H., Ifere, M. E., & Angereke, F. (2019). Keys to effective public relations in library and information centre. *International Journal of Social Sciences: Current and Future Research Trends*, 1-7.
- Udofot, C., & Sambe, M. T. (2021). Library public relations practice management: Challenges for academic library public relations practitioners in Nigeria. *Library and Information Perspectives and Research*, 3(2), 64-73.
- Peacemaker, B., Robinson, S., & Hurst, E. (2016). Connecting best practices in public relations to social media strategies for academic libraries. http://scholarscompass.vcu.edu/libraries_pubs/35
- Taylor and Francis Group (2014). Use of social media by the library: Current practices and future opportunities. <http://www.tandf.co.uk/journals/access/white-paper-socialmedia.pdf>
- eWitte, G. G. (2014). Content generation and social network interaction within academic library Facebook pages. *Journal of Electronic Resources Librarianship*, 26(2), 89-100.
- Yi, Z. (2016). Effective techniques for the promotion of library services and resources. *Information Research*, 21(1), Paper 702. <http://InformationR.net/ir/21-1/paper702.html>

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

GİRESUN MÜZESİ VE TİREBOLU KALESİ'NDE BULUNAN MEZAR TAŞLARINDAN ÖRNEKLER

GÜL GÜNEY¹

Cite this article as:

Güney, Gül. (2024). Giresun Müzesi Ve Tirebolu Kalesi'nde Bulunan Mezar Taşlarından Örnekler. International University Museums Association Platform Journal of Cultural Heritage UNIMUSEUM, 7 (1) İstanbul, Türkiye, 32-45.

ABSTRACT

Examples of Gravestones Found In Giresun Museum And Castle

Graves and tombstones belonging to a civilization are the cultural heritage of that civilization. Gravestones, which carry the structure, thought system, cultural level and beliefs of the society to the present day, are great importance for the Turkish society. Especially the graves and their gravestones built during the Ottoman period are historical documents both in terms of aesthetics and showing the structure of the society. Ottoman period tombstones found in various parts of Anatolia have been the subject of many studies. In the article, tombstones from the 18th and 19th centuries of the Ottoman period in Giresun Museum and Giresun Tirebolu Castle are discussed. The tombstones in the region have an important place in terms of the Ottoman period tombstone tradition. So we wanted to document the tombstones with this article. The study consists of "introduction", "catalog" and conclusion sections. In the introduction section, the grave tradition is mentioned and the general characteristics of the stones are mentioned. A total of 33 gravestones are discussed in the catalog section. Nine of these are tombstones from Giresun Museum and fifteen from Tirebolu Castle. Although these tombstones generally consist of headstones, seven footstones were also included in the study. The evaluation of these stones was made in terms of decoration. The tombstones with inscriptions were read and their detailed identity was determined. The size of the gravestone, its date, who it belongs to, its writing style, decoration, language, material and technique were examined. During the reading of the inscriptions, areas that could not be read due to breaks in the tombstone as a result of various damages were left blank in the text. In addition, the titles seen on the grave headstones were discussed and evaluated. In the conclusion section, the findings obtained within the scope of the study were evaluated.

Keywords: Traditional Arts, Grave, Ottoman, Giresun, Decoration

Giriş

İnsanlık tarihinde “doğum” ve “ölüm” ile ilgili ritüeller her zaman önemli olmuş, yüzyıllar boyu çeşitli inanç sistemleri içinde farklılık göstererek günümüze kadar gelmiştir. Farklı coğrafyalarda ve topluluklarda çeşitlilik gösteren bu ritüeller Türklerde de önemsenmiş, İslam öncesi ve sonrasında kendi gelenekleri ve inançları içinde devam etmiştir. Böylece ölümden sonra yaşamın varlığına inanan Türkler ölümleri için anıtsal özellik gösteren mezarlar yapmışlardır. İslam öncesinde Şamanizm, Budizm, Manihizm, Animizm gibi inanç sistemlerinin geliştirdikleri gelenekler ile, ölü gömme ritüelleri İslamiyet sonrasında farklı biçimlerle devam etmiştir. “Mezar” öldükten sonra bedeninin defnedildiği toprak ile örtülü çukura verilen addır Türkler “mezar” için bark, kümbet, kurgan, oba, kereksür, kegür gibi isimleri kullanmıştır (Haseki, 1971, s.5). Toprak ya da taş yığılmasıyla oluşan tümseklerden oluşan kurganlar ise en eski mezar yapısı olarak bilinir. İslamiyet’ten sonra görülen türbe ve kümbet mimarisinin temelini de kurganların oluşturduğunu söylememiz mümkündür (Çoruhlu, 2016, s.1-59). Özellikle Hunlar ve Göktürkler tarafından yoğun bir şekilde kullanılan kurganlarda ölümden sonra yaşamın olduğuna inanıldığı için, ölen kişiye ait eşyalar ölü ile beraber gömülmüştür. Ancak İslamiyet’in kabulü ile bu gelenek devam etmemiştir (Kutlu, 2022, s.321-353). Karahanlılarla başlayan Gazneli ve Büyük Selçuklularla devam eden türbe veya kümbet mimarisi de Türklerin Anadolu’da anıt mezar yapma geleneğini doğuran unsurlardan biri olmuştur. Böylece zengin anıt mezarlar, sanduka ve lahit gibi çeşitli mezar örnekleri Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı gibi farklı dönemlerde Anadolu’da yerini almıştır. Mezar mimarisi ve mezara bağlı çeşitli unsurlar İslamiyet inancı ile de şekillenmiştir. Özellikle Selçuklu veya Osmanlı dönemine ait günümüze gelmiş mezar örnekleri bizlere bu şekillenmeyi en güzel şekilde gösterir. Mimari, bezeme ve hat sanatı yönünden özellikli, adeta anıt mezar özelliği gösteren bu yapılarımız Türk toplumunun kültürel değerleri içinde oldukça önem taşır.

Arapça ziyaret kelimesinden gelen ziyaret mekânı anlamında kullanılan mezarlık “mezar” kelimesinden türetilmiş yer adıdır. Ayrıca ölünün gömüldüğü yer anlamında “kabir” kelimesi de kullanılır. Mezarlar ölen kişinin yerini belli etmek

için toprak üstünde yer alır. Baş ve ayak ucuna “şâhide” veya “mezar taşı” adı verilen taşlar dikilir. Bu taşlar İslâm’ın ilk dönemlerinden bu yana devam eden bir gelenektir. Oysa İslam’dan önce de “balbal” adı verilen ölenin yerini belli etmek için insan suretinde taşların dikildiği bilinmektedir. Bu taşlar mezar yerini belirlemede ve mezarın kimliğini oluşturmada mezar mimarisinin önemli yapı taşıdır (Bozkurt, 2004, s.519-522). Dikdörtgen olarak tasarlanan başucu taşlarında bulunan kitabe serlevha, dua, ölenin adı soyadı, mesleği ve tarih olmak üzere tanıtıcı bilgiler yer alır. Ayrıca Allah’ın ebedî, her zaman var olduğunu anlatan “hû, hüve’l-bâkî, hüve’l-hayyü’l-bâkî, hüve’l-hallâku’l-bâkî” gibi ibareler besmele ile kullanılır. Bununla beraber her şeyin fânî olduğunu, Allah’tan başka her şeyin yok olacağını, her canlının ölümlü olduğunu anlatan âyetler de vardır. Bu ibareler genelde sülüs veya tâlik hatla yazılır (Demirci, 2001, s.33-35). Son dönem mezar taşlarında özellikle Cumhuriyet döneminde rikâ hatla yazılmış kitabeler de görülmektedir.¹

Kültür ve medeniyet açısından Türk toplumunun önemli yapı taşları olan Osmanlı dönemi mezar taşları diğer dönemlerde olduğu gibi adeta heykel gibi biçimlendirilmiştir. Gerek “başlıklar” gerekse “bezemeler” bu biçimlendirmede önemli yer alır. Mezarda yatan kişinin statüsü, mesleği ve hangi tarikata ait olduğu gibi bilgiler içeren başlıklar özellikle Osmanlı dönemi erkek mezar taşlarında çeşitlerinde görülür. Gül, taç, sarık, fes veya kavuk gibi farklı şekillere ve adlara sahip bu başlıklar Osmanlı erkek mezar taşlarının önemli unsurlarından biri olmuştur (Baykara, 1993, s.127-131). Kadın mezar taşlarında ise erkeklere oranla daha az başlık kullanılmış, çeşitli motiflerden oluşan taç şeklinde tepeliklere yer verilmiştir. Bu tepeliklerde gül, lale, sümbül gibi çiçek ve yaprak motiflerine yer verilmiş, vazolu veya vazosuz tasarımlar yapılmıştır. Selvi, asma yaprakları, üzüm, yıldız, hilal, güneş gibi motifler de oyma tekniği ile taşlar üzerine nakşedilmiştir. Sembolik anlamları olan bu motifler mezar taşlarına sanatsal boyut kazandırmış, anıtsal bir değer katmıştır. Ayrıca hat sanatının gelişim gösterdiği önemli alanlardan biri yine mezar başucu taşları olmuştur.

1- Kitabelerin okunmasında Çanakkale 19 Mayıs Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, Öğr. Gör. Dr. İsmail ÖZTÜRK’ün yardımları alınmıştır. Fotoğraflar Yasemin Güneysu tarafından çekilmiştir.

Anadolu'nun pek çok yerinde farklı dönemlere ait, mezar taşları yer alır. Bunlar Türk kültür ve medeniyetinin yapı taşlarını oluşturmaktadır. Araştırmamıza konu olan Giresun Müzesi ve Tirebolu Kalesi'nde yer alan mezar taşları da Türk kültür ve tarihi açısından önem taşır. Osmanlı dönemine ait olduğu bilinen bu mezar taşları farklı araştırmacılar tarafından ele alınmış ve bu konuda çalışmalar yapılmıştır. Halit Çal "Giresun İli Osmanlı Mezar Taşları" adlı çalışmasında Giresun ve çevresinde bulunan mezar taşlarını incelenmiştir (Çal ve İltar, 2011, s.83-100). Faruk Sümer'de "Tirebolu Tarihi" adlı kitabında mezar taşları ile ilgili katalog hazırlamıştır (Sümer,192, s.189-212). Ancak bu makalede söz konusu çalışmalarda yer almayan mezar taşları ele alınıp değerlendirilmiştir. Ele alınan mezar taşlarından 9 adeti Giresun müzesi, 15 adeti de Tirebolu Kalesi'nde yer alır. Daha önce değerlendirilmeyen bu mezar taşlarından Giresun Müzesi'nde bulunanlara envanter numarası verilerek müzede korumaya alınmıştır. Ancak Tirebolu Kalesi'nde yer alan mezar taşları atıl vaziyette, çeşitli çalı ve bitkilerle kaplı halde yer almaktadır. Dağınık şekilde yerleştirilen taşların mezar yerleri belli değildir. Taşlar kaleye farklı yerlerden toplanarak getirilmiştir. Henüz bir envanteri oluşturulmamıştır. Yapılan çalışma ile taşlar üzerinde yer alan çalılar ve bitkiler temizlenerek mezar taşları görünür kılınarak, fotoğrafları çekilmiş, ölçüleri alınmıştır. Ayrıca başucu taşlarında görülen kitabelerdeki metinlerin transkripsiyonu yapılarak ele alınan mezar taşları katalog halinde değerlendirilmiştir.

Giresun İli ve Müzesi

Giresun, Doğu Karadeniz Bölgesi'nin, denize kıyısı olan şehirlerinden biridir. Doğudan batıya Trabzon, Gümüşhane, Erzincan, Sivas, Ordu illeri ile çevrili olan Giresun'un yüz ölçümü 7.025 km'dir. Adını bölgede yetiştirilen kiraz ağaçlarına verilen Yunanca "Kerasous veya Kerasusu" geldiği söylenir. Denize doğru uzanan bir yarımada üzerinde kurulu olması ve boynuz şeklinde olmasından dolayı Yunanca "boynuz" anlamına gelen "keraştan" kelimesinden geldiği de söylenir. Ancak şu an kullanılan Giresun adının 1461'den sonra kullanıldığı görülmektedir (Akın, 2014, s.24). 1461 yılından günümüze kadar değişmeden Giresun adıyla anılmaya devam etmiştir.

Tarihsel gelişimi içinde Giresun farklı medeniyetlerin beşiği olmuş, Hitit, Yunan, Roma ve Bizans dönemlerinde farklı topluluklara ev sahipliği yapmıştır. Şehirde bulunan kalenin ne zaman yapıldığına dair bilgi yoktur. M.Ö IV. V. yüzyıllarda Yunanca kaynaklarda Pontus denilen kesimin bir parçası olduğu ifade edilir. Ancak araştırmalar göstermektedir ki bu bölgede M.Ö. 2000'li yıllardan beri Türk varlığının mevcut olduğu anlaşılmıştır (Emecen,1996, s.78-84).

Giresun 1397 yılında Türkmen beyi olan Emir oğlu Süleyman Bey ve Pir Kadem Çakır tarafından ele geçirilmiş, Osmanlıların 1461 yılında Trabzon'u ele geçirmesi ile de Giresun Osmanlı topraklarına katılmıştır. Osmanlı'nın kayıtlı belgelerin de Çepni Türklerinin bu bölgeye geldiği ve Giresun'un bu boy ismiyle anıldığı bilinmektedir. (Akın, 2014, s.15-37). Önceleri Trabzon'a bağlı varlığını sürdüren Giresun kazası Osmanlı devletinden sonra, Cumhuriyet döneminde 'il' olmuş, günümüze kadar varlığını devam ettirmiştir (Fatsa, 2021, s.27). Ayrıca liman kenti olması ile de Osmanlı döneminde çeşitli ürün ticareti ile ünlü şehirler arasında yer almıştır. 16 ilçesi bulunan Giresun ilinin, deniz kenarında 8 ilçesi bulunmaktadır. Osmanlı dönemine ait çok sayıda mezar taşı bulunan şehirde, Rumlar gibi farklı etnik grupların mezar taşları da bulunmaktadır. Osmanlı imparatorluğuna bağlı olarak yaşayan bu halka ait mezar taşları, merkez dâhil şehrin çeşitli ilçelerinde ve köylerinde yer almaktadır. Mezar taşlarının bir kısmı bugün Giresun müzesinde koruma altına alınmıştır.

Giresun müzesi, 1850-1860 yılları arasında Rum'lar tarafından yapılan Rum-Ortodoks Kilisesidir. Kaynaklarda Aziz Nikolas Kilisesi olarak da anılan bu yapı "Gogora Kilisesi" olarak bilinmektedir (İltar, 2015, s.95). Kilisenin yeri zeytinlik mahallesindedir. 1924 yılına kadar kilise olarak kullanılan yapı, mübadeleden sonra terk edilerek 1948 yılına kadar boş kalmıştır (Güleç, 2003, s.111). Boş kaldığı bu yıllarda büyük tahribata uğrayan yapı kısmen onarılarak 1948-1967 yıllarında cezaevi olarak kullanılmıştır. 1967 yılından 1982 yılına kadar tekrar boş kalan bina, yıkılmayla karşı karşıya kalmıştır. 1982-1988 yılları arasında Kültür ve Turizm Bakanlığınca restore edilen kilise 1988 yılında müze olarak hizmete açılmıştır. İl Kültür ve Turizm Müdürlüğüne Müze olarak 25

yılığına İl Özel İdaresi tarafından tahsis edilmiştir (Fatsa ,2021, s.231-232). Müzede çevreden toplanan arkeolojik ve etnografik eserlerin yanında Helenistik, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine ait eser grupları yer almaktadır. Bunların arasında pişmiş toprak heykelcikler ve kaplar, mimari parçalar, amphoralar, sikkeler, Erikli-man Kazısı ve Giresun Adası Arkeolojik Kazısına ait buluntular yer almaktadır. Müzenin etnografik eser koleksiyonunda ise 19. yüzyıla tarihlenen giyim, mutfak ve hamam eşyaları, silahlar, kilimler ve takılar bulunmaktadır.

Tirebolu Kalesi

Tirebolu, Doğu Karadeniz de bulunan Giresun iline bağlı, eski yerleşim yerlerinden biridir. İl merkezi olan Giresun'un doğu yönünde yer alan ilçe, Karadeniz kıyısında, Doğan kent, Espiye, Görele ve Güce ilçeleriyle sınırları bulunmakta olup il merkezine 45 km uzaklıktadır. Üç şehir anlamına gelen Tripolis kelimesinden türetilen Tirebolu M.Ö VII. yüzyılda Karadeniz'de Miletoslu'lar tarafından kurulduğu rivayet edilir. Seyyah Bijişkyan, Tripoli adını şehri üç kısma ayıran Kurucakale, St. Jean ve Bedroma kalelerinin olduğunu ifade eder. Ancak Türklerden önceki dönemlerde şehirde bazı kaleler olduğu bilinir (Sümer,1992, s.146-147). Bu kalelerin birbirinden uzak olmalarından dolayı kasabanın adının buna dayandırılmayacağına dair de görüşler vardır (Yüksel,2012:199-200). Kale şehir olarak bilinen Tirebolu Osmanlı idaresi altında bir liman şehri olarak gelişim göstermiştir. Bugün merkez kale olarak da bilinen Tirebolu kalesi yığma ve kaba yonu, moloz taş malzeme ile inşa edilmiştir. İlk yapım tarihi kesin olmamakla birlikte Pontus-Rum imparatorluğu zamanında yeniden inşa edilmiştir. Yüksek bir alanda bulunan kaleye merdiven ile çıkılmaktadır. Kale içinde Meryemana Kilisesi / Şapeli yer almaktadır (Yüksel, 2016, s.27-28). Ayrıca içinde mescit kalıntıları da bulunmaktadır. Kalenin içinde sonradan getirilen mezar taşları yer almaktadır. Bu taşlar daha önce mezarlık olan Dumlupınar İlköğretim Okulu, Askerlik Şubesi ve Tarım Kredi Kooperatifi binalarının bulunduğu yerlerden toplanmıştır (Çal ve İltar, 2011, s.10). Kale içinde yer alan mezar taşları farklı alanlara dağılmış, üstleri toprak ve bitkilerle kaplı atıl vaziyette yer almaktadır. Birçoğunun başlıkları gövdeden ayrılmış dağınık

halde bulunmaktadır. Tirebolu kalesinde bulunan taşların başlıkları hakkında Halit Çal bir çalışma yapmıştır (Çal, 2009, s.256-264). Çalışmaya göre 18 adet erkek başlığı kale içinde yer almaktadır. Sarık, kavuk ve fes şeklinde olan bu başlıklar zanaatkâr, tüccar, din adamları, asker, er, paşa gibi kişilere ait olduğu çalışmada belirtilmiştir.

Katalog

Fotoğraf No: 1

Envanter No: 938 Tarihi: 1243 fi 4 (Miladi 1828)
Hat Üslubu: Sülüs Dili: Osmanlı Türkçesi Bulunduğu Yer: Giresun Müzesi Kimliği: Kethüdazâde Asude Hanım Mevcut Ölçüleri: 50x200 cm Mezar Taşı Tipi: Kadın Malzemesi: Mermer Bezeme: Var Kitabe Metni: "Hüvel Bâki / El çekip bil cümleden ettim bekaya rihleti, terk edip geriye malı mülkü devleti / Hayatında rüz-u şeb ikram ederdi aleme / hanesinde nice kimseler el sürerdi nimete / Kethüdazade Mehmet Emin Ağa'nın halilesi(Eşi)/ merhum Asude Hanım, Ruhuna El-Fatiha sene 1243 fi 4" (Miladi 1828)"

Tanımı

Giresun Müzesi'ne ait olan bu taşın müze tarafından verilen envanter numarası 938 dir. H. 1243 M.1828 tarihli başucu taşı Kethüdazâde Asude Hanım isimli bir kadına aittir. 50x200 cm ölçülerinde mermerden yapılmış baş ucu taşın tepelik kısmı sivridir. Osmanlı dönemi 19. yüzyılın başına ait mezar baş ucu taşında kitabe metni mermer zemin üzerine sülüs hatla, yatay silmeler arasında dokuz satır olarak yazılmıştır. Kabartma tekniğinin kullanıldığı mezar başucu taşında metin zencerek motifinin yer aldığı bordür içine yazılmıştır. Hüvel Bâki ibaresinin sağında ve solunda köşebentler içinde karanfil motifi yerleştirilmiştir. Bezemelerin yoğunluğu mezar taşının tepelik kısmında yer almaktadır. Taç şeklinde tasarlanan tepelik vazoda yapraklarıyla gül motiflerinden oluşur. Gül motifleri akantus yaprakları sınırlanmış, üzerinde ise palmet motifine yer verilmiştir. Mezar bezeme geleneğinde oldukça önemli olan gül motifi İslam tasavvufunda ilahi güzelliği temsil ederek, peygamber efendimiz ile bağdaştırılmıştır. Özellikle genç ölümlerde mezar taşlarında açmamış gonca gül motifi kullanılması güle verilen önemi bir kez daha vurgulamaktadır. Espiye kaymakamlığı tarafından hibe edilen bu mezar taşının fiziksel durumu iyidir(Fot 1).

Fotoğraf No: 2

Envanter No: 952 Tarihi: Yok Hat Üslubu:Yok Dili: Yok Bulunduğu Yer: Giresun Müzesi Kimliği: Belli değil Mevcut Ölçüleri: 21x91 cm Mezar Taşı Tipi: Belli değil Malzemesi: Mermer-Bezeme:Var

Kitabe Metni: Yok

Tanımı

Giresun Müzesi'ne ait olan mezar ayakucu taşının müze tarafından verilen envanter numarası 952 dir. Mezar taşı müzeye bir vatandaş tarafından hibe edilmiştir. Kimlik ve tarihi belli değildir. 99x21 cm ölçülerinde olan mermer taşın kitabe metni yoktur. Osmanlı dönemine ait olduğu düşünülen bu ayakucu taşı dikdörtgen formda olup, üstü sivri kemerli olarak tasarlanmıştır. Mermer zemin üzerine kabartma tekniği ile selvi ve gül motifi nakş edilmiştir. Taşı simetrik olarak ikiye bölen selvi ağacına gül motifi sarmal şekilde tasarlanmıştır. Mezarlıklara selvi ağacı dikme geleneği Osmanlı'lara Bizanslılar'dan geçtiği söylenir. Ağacın hoş reçine kokusu, ölümlerden çıkan kokuları dağıtmak için kullanılır. Amaca yönelik kullanılan selvi ağaçları daha sonra İslam medeniyetinde sembolik anlam kazanmıştır. Mezar taşlarında sıklık ile kullanılan bu motif ölümsüzlüğü, ululuğu ve tanrıya ulaşmayı sembolize eder. Ayrıca gövdesi Allah lafzının ilk harfi olan elifi sembolize ettiği söylenir (Ersoy,2001,s.90-95). Türk mitolojisinde de ağaç kültü üzerine çeşitli efsaneler türetilmiştir(Ögel;2014,s.598). (Fot 2).

Fotoğraf No: 3

Envanter No: 953 Tarihi: H.1328 M.1910 Hat Üslubu: Tâlik Dili: Osmanlı Türkçesi Bulunduğu Yer: Giresun Müzesi Kimliği: Aminetullah Hanım Mevcut Ölçüleri: 27x106 cm Mezar Taşı Tipi: Kadın Malzemesi: Mermer-Bezeme:Var Kitabe Metni: Ah mine'l-mevt / Bir kuş idim uçtum yuvadan, ecel ayırdı / beni anadan babadan unutmayın beni hayır duadan, şefaât / ederim size Hüdadan / Hasan Mehmet Efendi'nin / kerimesi Aminetullah Hanım / Ruhü için El-Fatiha sene 1328 fi 21 Mart" (Miladi 1910)

Tanımı

Giresun Müzesi'ne ait olan bu taşın müze tarafından verilen envanter numarası 953 dür. H. 1328 M.1910 tarihli başucu taşı Aminetullah Hanım isimli bir kadına aittir. Osmanlı dönemi 20. yüzyıl

başlarına ait mezar taşı, 27x106 cm ölçülerinde kabartma tekniği ile yapılmıştır. Kitabe metni mermer zemin üzerine tâlik hatla, dokuz satır olarak düzenlenmiştir. Metin ince silmeler arasında alınmıştır. Vatandaş tarafından müzeye hibe edilen başucu taşının ayakucu bulunmamaktadır. Bezeme mezar taşının tepelik kısmında yer alır. Tepelik kısmı gül ve yaprak motifleri ile taç şeklinde tasarlanmıştır. Gül motifi 18. yüzyıldan sonra mezar taşlarında kullanılan motiflerin başında gelmiştir. Hz.Muhammedi simgeleyen bu motif, bazen gonca şeklinde bazen açmış, yaprakları ile beraber vazolu ve vazosuz olarak betimlenir. Özellikle kadın mezar taşlarının vazgeçilmez bezeme motifidir. İlahi güzelliği sembolize ettiği için erkek mezar taşlarında da kullanılır (Fot 3).

Fotoğraf No: 4

Envanter No: 1006 Tarihi: H.1300 M.1883 Hat Üslubu: Sülüs Dili: Osmanlı Türkçesi Bulunduğu Yer: Giresun Müzesi Kimliği: el-Hac Hasan Ağa Mevcut Ölçüleri: 24x110 cm Mezar Taşı Tipi: Erkek Malzemesi: Mermer-Bezeme: Yok Kitabe Metni: Eminoğlu Merhum ve Mağfur Hacı el- Hac Hasan Ağa... / Ruhuna Fatiha Sene 1300 (M.1883)

Tanımı

Giresun Müzesi'ne ait olan bu taşın müze tarafından verilen envanter numarası 1006 dır. H. 1300 M.1883 tarihli başucu taşı Eminoğlu Merhum ve Mağfur Hacı el- Hac Hasan Ağa isimli bir erkeğe aittir. 24x110 cm ölçülerinde mermerden yapılmış baş ucu taşı Osmanlı dönemi 19. yüzyıla aittir. Kitabe metni mermer zemin üzerine sülüs hatla, beş satır olarak düzenlenmiştir. Taş üzerinde bezeme bulunmamaktadır. Başlık dilimli sarık şeklinde tasarlanmıştır. İçteki başlığın tepesi görülmemekte, sarık dilimleri birbirlerine çapraz gelecek şekilde düzenlenmiş, yuvarlak iri dilimler halinde birbirine dik iki eğimde yerleştirilmiştir. Bu tipe dardağan serpuş adı verilmiştir(Gündoğdu,Şeyban:2021, s.279). Bu başlıklar 1698-1862 yıllarında yeniçeri mezar taşlarında görülür (Çal, 2015, s.132). Ayrıca İstanbul'da esnaf, tüccar gibi mesleklere sahip mezar taşlarında bu tip kullanılmıştır. Bu tip başlıklar 18 ve 19.yy'da İzmir, Şile, Edincik, Göynük, Sinop'taki berber, çizmeci, katırcı gibi meslekleri de içinde barındıran yeniçerilerde oldukça kullanılmıştır (Çal, 2007, s.304)(Fot 4).

Fotoğraf No: 5

Envanter No: 954 Tarihi:Yok Hat Üslubu: Sülüs Dili: Osmanlı Türkçesi
Bulunduğu Yer: Giresun Müzesi Kimliği: Essiyyid Ahmed Mevcut Ölçüleri: 19,5x50 cm Mezar Taşı Tipi: Erkek Malzemesi: Mermer-Bezeme: Yok
Kitabe Metni: Huvel Bâki / Lazoğlu Ali Reis / Oğlu Merhum ve Mağfur / Cennet mekan Esseyyid Ahmed / Ruhuna Fatiha.

Tanımı

Giresun Müzesi'ne ait olan bu taşın müze tarafından verilen envanter numarası 954 dür. Tarih okunamamıştır. Tarih metninin yer aldığı kısım kırılmıştır. Mezar Esseyyid Ahmed adlı bir erkeğe aittir. 19,5x50 cm ölçülerinde mermerden yapılmış baş ucu taşının kitabe metni mermer zemin üzerine sülüs hatla, altı satır olarak kabartma tekniğinde yazılmıştır. Mezar taşının üzerinde bezeme bulunmamaktadır. Başlığın ana yapısı ovaldir. Fes gibi tepesi düz, iç başlık bütünüyle enli dilimlerle sarılıdır. Ortadaki çarpaz dilim diğerlerine göre daha enlidir. Bu tarz başlıklar eğitim mensuplarınca kullanılmıştır(Çal, 2015, s.134). Giresun müzesinde bu mezar taşının müftüye ait olduğu kayıtlıdır. Farklı yerlerde bulunan aynı tip mezar başlarının imam, hakim, kadı, müftü, derviş ve şeyh gibi mesleklere ait olduğu görülmüştür (Çal,İltar,2011,s.28) Mezarın ayaktaşı bulunmamaktadır. Vatandaş tarafından müzeye hibe edilmiştir(Fot 5).

Fotoğraf No: 6

Envanter No: 1028 Tarihi:H.1227/M.1812 Hat Üslubu: Sülüs Dili:Osmanlı Türkçesi Bulunduğu Yer: Giresun Müzesi Kimliği:Şerife Ayşe Mevcut Ölçüleri: 22x85 cm Mezar Taşı Tipi: Kadın Malzemesi: Mermer-Bezeme:Yok
Kitabe Metni :....gitti cennet bağına Lacinzâde Es-seyyid / Hüseyin Kerimesi Merhume/ Şerife Ayşe Ruhuna Fatiha sene 1227.

Tanımı

Giresun Müzesi'ne ait olan bu taşın müze tarafından verilen envanter numarası 1028 dir. H.1227 M.1812 taihli mezar taşı Şerife Ayşe isimli bir kadına aittir. 22x85 cm ölçülerinde mermerden yapılmış baş ucu taşının kitabe metni mermer zemin üzerine sülüs hatla, beş satır olarak yazılmıştır. Kabartma tekniği kullanılan mezar taşında yoğun olarak bozulma görülmemektedir. Yukarı doğru genişleyen mantar şeklinde tasarlanmış başucu taşı genelde

kadın mezarlarında kullanılmaktadır. Başın boyun kısmında çiçek motifleri yer alır. Ancak motifler bozulmuştur. Ayak taşı müzede mevcut değildir. Kadın mezar taşlarının kitabelerinde mutlaka kocasının veya babasının ismi yazılıdır. Bu da Osmanlı kadınlarının nasıl korunduğuna ve onlara ne kadar değer verildiğine güzel bir örnektir. Çok genç yaşta vefat eden kadın şahidelerinde “duvak” motifi, eğer evlenmeden ölmüş genç kız ise “ters lale”, motifi mutlaka şahidesine işlenmiştir. Kırılmış gül veya açılmamış gonca gülmotifleri ise murat alamadan genç yaşta ölen kadınların yaslarını tutan aileleri tarafından mezar taşlarına işlenmiştir. 17 ve 20.yüzyıllar arasında bu tip kadın mezar başlıklarının yoğun şekilde kullanıldığı görülmektedir(Çal,2015,s.315). Yoğun bir bezemeye yer verilmemiş olan bu baş ucu taşı Giresun Çınarlar cami inşaatında bulunmuştur(Fot 6).

Fotoğraf No: 7

Envanter No: 1005 Tarihi:H.1227/1812 Hat Üslubu: Sülüs Dili: Osmanlı Türkçesi Bulunduğu Yer: Giresun Müzesi Kimliği: Gülfıdan Kadın Mevcut Ölçüleri: 29,5x87 cm Mezar Taşı Tipi: Kadın Malzemesi: Mermer Bezeme: Yok
Kitabe Metni: Huvel Bâki/Cennet Bağında taze bir nihali gül idi/ Soldu bad-ı ecelden sanki bahane geldi/ Müvellid Dizdarzade Hüseyin Ağanın cariyesi Merhum ve Mağfur Ey Gafur / kuldan ila rabbihi/l-gafur Gülfıdan Kadın/Ruhuna el fatiha. Sene 1227.

Tanımı

Giresun Müzesi'ne ait olan bu taşın müze tarafından verilen envanter numarası 1005 dir. H.1227 M.1812 tarihli mezar taşı Müvellid Dizdarzade isimli bir kadına aittir. 29,5x87 cm ölçülerinde mermerden yapılmış baş ucu taşının kitabe metni mermer zemin üzerine sülüs hatla, sekiz satır olarak düzenlenmiştir. Başlık kırılmış, boyun kısmı bulunmaktadır. Kabartma tekniği kullanılan mezar taşında yoğun olarak bozulmalar yoktur. Ayak taşı müzede mevcut değildir. Vatandaş tarafında hibe edilmiştir(Fot 7).

Fotoğraf No: 8

Envanter No: 1029 -Tarihi: Yok- Hat Üslubu: Sülüs- Dili: Osmanlı Türkçesi Bulunduğu Yer: Giresun Müzesi- Kimliği: Belli Değil -Mevcut Ölçüleri: 37x67 cm

Mezar Taşı Tipi: Erkek -Malzemesi: Mermer-Beze-
me:Yok

Kitabe Metni: Huvel Bâki/ Beni Kil Mağfired Ey
Rabbi Yezdan Gelip Kabrime.....

Tanımı

Giresun Müzesi'ne ait olan bu taşın müze tarafından verilen envanter numarası 1029 dur. Mezar başucu taşının tarihi yoktur. Taşın alt bedeni olmadığı için kimlik ve tarih okunamamıştır. 37 x 67 cm ölçülerinde mermerden yapılmış başucu taşının kitabe metni sülüs hatla yazılmıştır. Başlığı ise "kâtibi" kavuktur. Bu kavuklar kullanılan tülbentin sarılma şekline göre şekil alır. İç başlığın etrafına sarılan tek parça tülbent ile kavuğa şekil verilir(Laqueur, 1997, s. 149-150). Bu kavuklarda iç başlık büyüktür. Bazıların iç başlığı dikey dilimli, kafesli veya yıldızlı şekillerle süslüdür. Alttan sarılan tülbentin sarılış şekline göre çeşitlenmiştir. Osmanlı toplum yapısında resmî ve yarı resmî alana özgü bir başlık türü olan "Katibî Kavuk" genellikle kitâbet yani yazı-hesap-kitap işleri ile ilgilenen kesimin devlet kademelerinde, bürokrasinin çeşitli kalem ve kademelerinde çalışan memurların kullandığı kavuk türüdür. Bunun dışında çeşitli esnaf ve sanat teşkilatlarının yönetici kadrolarında, ayrıca devlete ait kurum ve kuruluşların alt kademelerindeki idari kadrosunun giyindiği bir başlık türüdür(Koçu, 1969, s.148). Bu yüzden bu taşın erkeğe ait olduğu düşünülmüştür. Çınarlar camii inşaatında bulunmuştur. Başlık kırık olduğu için metin tam olarak okunamamıştır(Fot8).

Fotoğraf No: 9

Envanter No: 1030 -Tarih:H.1113 M.1701/1702-
Hat Üslubu: Sülüs -Dili:Osmanlı Türkçesi Bulun-
duğu Yer: Giresun Müzesi - Kimliği: Yok-Mevcut
Ölçüleri: 23,5x93 cm - Mezar Taşı Tipi: Erkek -
Malzemesi: Mermer- Bezeme:Yok

Kitabe Metni:....Ağa Ruhuna Fatiha Sene 1113

Tanımı

Giresun Müzesi'ne ait olan bu taşın müze tarafından verilen envanter numarası 1030 dur. H.1113 M.1701/1702 tarihli mezar taşının taştan okunan ağa ifadesinden erkek olduğu anlaşılmıştır. 23,5x93 cm ölçülerinde mermerden yapılmış başucu taşının kitabe metni mermer zemin üzerine sülüs hatla yazılmıştır. Taşın üst bedeni kırık olduğu için son satır okunabilmiştir. Kabartma tekniği kullanılan mezar taşının tarihinin olduğu yerde penç motifine yer verilmiştir(fot 9).

Fotoğraf No: 10

Envanter No: Yok Tarih:Yok Hat Üslubu: Yok
Dili: Yok Bulunduğu Yer: Giresun Tirebolu Kale-
si- Kimliği: Belli Değil Mevcut Ölçüleri: 39x98
cm Mezar Taşı Tipi:Belli Değil - Malzemesi: Mer-
mer Bezeme: Var

Tanımı

Giresun Tirebolu ilçesinde bulunan mezar taşı ayakucu taşıdır. 39x98 cm ölçülerinde olan bu taş Tirebolu ilçe merkezinden kaleye taşınmıştır. Mezar taşları bitkilerle kaplı atıl bir vaziyette kale içinde yer almaktadır. Taşın uzun ve kısa kenarından kopmalar meydana gelmiş, dikdörtgen formu bozulmuştur. Ayakucu taşının gövdesi "s" kıvrımlı dal üzerinde uzun yapraklar ve çiçek motifleri kabartma tekniği ile betimlenmiştir. Tepelik kısmında ise palmet motifine yer verilmiştir. Palmetin yaprakları tepeliğin sınırlarını belirlemiştir. Taşın kimliği hakkında bilgi yoktur (Fot 10)(Çiz 2).

Fotoğraf No: 11

Envanter No: Yok -Tarih:Yok - Hat Üslubu: Yok-
Dili:Yok Bulunduğu Yer: Giresun Tirebolu Kalesi
- Kimliği: Belli değil Mevcut Ölçüleri: 34x82,5
cm- Mezar Taşı Tipi: Belli değil - Malzemesi:
Mermer- Bezeme:Var

Tanımı

Giresun Tirebolu Kale suru üzerinde yer alan ayakucu taşının ölçüleri 34x82,5 cmdir. Kabartma tekniğinin kullanıldığı mezar taşında kökleri yukarda, kurdele ile bağlanmış bedeni ters dönmüş ağaca benzeyen bir bitki tasarlanmıştır. Bu bitkinin cennette yer alan "Tûba" ağacı olma olasılığı yüksektir. Güzellik, hoşluk, iyilik, göz aydınlığı gibi mânalara gelen tûba ağacı mezar taşlarında kullanılan motifler arasındadır. Cennet ağacı olarak da bilinen bu ağaç kökleri yukarda ters olduğu için cenneti gölgelediğine inanılır. Kur'an-ı Kerim'de Ra'd Suresi 29. ayette 'iman edip sâlih amel işleyenler tûbâ yurdu ile müjdelenmiştir şeklinde ibareler yer alır. Ayrıca meyvesinden yenilen, gölgesinde istirahat edilen bu ağaçın cennette pek çok ihtiyacı karşılayacağına inanılır. Aynı zamanda Habeş veya Hint mitolojisinde de cennetin ismi olarak da adlandırılmaktadır (Erbaş,2012, s.312-317). Baş ucu taşının ise nerede olduğu bilinmemektedir. Taşın genel durumunda aşırı bozulma görülmemektedir(Fot 11)(Çiz 3).

Fotoğraf No: 12

Envanter No: Yok -Tarih:Yok - Hat Üslubu: Sülüs Dili: Osmanlı Türkçesi Bulunduğu Yer: Giresun Tirebolu Kalesi - Kimliği: Ali Ağa Mevcut Ölçüleri: 26,5x78cm- Mezar Taşı Tipi: Erkek - Malzemesi: Mermer-Bezeme: Yok
Kitabe Metni: Gençliğine doymayan /Muradına ermeyen Merhum ve mağfur ....Ali Ağa'nın Ruhuna Fatiha.

Tanımı

Giresun Tirebolu Kalesi'nde bulunan başucu taşı Ali Ağa adlı bir erkeğe aittir. Tarihi yoktur. Boyun kısmı bulunmakta başlığı kopmuştur. 26,5x78 cm ölçülerinde dikdörtgen formda tasarlanmış başucu taşında kitabe metni mermer zemin üzerine sülüs hatla beş satır olarak yazılmıştır. Satırlar arası kabartma silmelerle birbirinden ayrılmıştır. Tirebolu Kalesi'nde yer alan mezar taşlarının başlık kısmı gövdeden ayrıldığı için başlık hakkında açıklama yapamamaktayız. Ancak Halit Çal makalesinde kale içinde yaklaşık sarık, kavuk ve fes şeklinde tasarlanmış 18 adet başlık bulunduğu bahseder(Çal,2009, s.256-264)(Fot 12).

Fotoğraf No: 13

Envanter No: Yok -Tarih: H.1206/M.1792 - Hat Üslubu: Sülüs-Dili:Osmanlı Türkçesi Bulunduğu Yer: Giresun Tirebolu Kalesi - Kimliği: Fatma Molla Mevcut Ölçüleri: 26x64 cm- Mezar Taşı Tipi: Kadın - Malzemesi: Mermer-Bezeme:Yok
Kitabe Metni: idüp cihandan valideynin / Bir nihali taze idi ola cennet / Memiş reis Ağanın kerimesi Merhume Fatma Monla'nın / Ruhuna el-Fatiha Sene 1227.

Tanımı

Tirebolu kalesinde bulunan başucu taşı toprak zemin üzerine bırakılmıştır. 26x64 cm ölçülerinde dikdörtgen formda tasarlanmış olan başucu taşının kitabe metni mermer zemin üzerine sülüs hatla altı satır olarak tasarlanmıştır. 22 (Ramazan) H.1206/M.1792 tarihli başucu taşı Fatma Molla adında bir kadına aittir. Başlık kısmı kırılmış, boyun kısmının bir bölümü yer almaktadır. Taşda bezemeye yer verilmemiştir. Mezar taşı kale içinde atıl vaziyette yer almaktadır(Fot 13).

Fotoğraf No: 14

Envanter No: Yok -Tarih: H.1225 / M.1810 - Hat Üslubu: Sülüs- Dili: Osmanlı Türkçesi Bulunduğu

Yer: Giresun Tirebolu Kalesi - Kimliği: Osman Ağa Mevcut Ölçüleri: 23x79,5cm- Mezar Taşı Tipi: Erkek - Malzemesi: Mermer-Bezeme: Yok
Kitabe Metni : Hüvel-Bâki/ Âh ile zâr kılarak tazeliğime doymadım/ Çün ecel peymanesi dolmuş murad almadım/ Hasretâ fânî cihanda tul ömür sürmedim/ Fırketâ takdir bu imiş tâ ezelden bilmedim/Cennet mekân merhum Osman Ağa ruhu için Fatiha. Sene 1225 (1810)(Sümer,1992,s.200).

Tanımı

Tirebolu kalesinde bulunan mezar taşı, başucu taşıdır. H.1225/M.1810 tarihli kitabe metni 23x79,5 cm ölçülerinde mermer zemin üzerine sülüs hatla, sekiz satır olarak düzenlenmiştir. Metinden anlaşıldığı üzere başucu taşının sahibi Osman Ağa adında bir erkektir. Kabartma tekniğinin kullanıldığı mezar taşında bezemeye yer verilmemiştir. Taşın başlık kısmı kırılmış boyunun az bir bölümü görülmektedir. Ayak taşı hakkında bilgi bulunmamaktadır. Taş üzerinde kırılmalar ve bozulmalar görülmektedir.

Fotoğraf No: 15

Envanter No: Yok -Tarih: Yok- Hat Üslubu: Tâlik Bulunduğu Yer: Giresun Tirebolu Kalesi - Kimliği: Belli Değil- Dili:Osmanlı Türkçesi Mevcut Ölçüleri: 31,5x67 cm- Mezar Taşı Tipi: Belli Değil-Malzemesi: Mermer-Bezeme:Var
Kitabe Metni : Âh mine'l-mevt / Geçdi ömrüm çağı hiç dünyada mihnet çekmedim / Zevk ile vaktim geçirdim asla zahmet çekmedim / Kendim ..... taatle tezyin eyledim ol sebepten her umurumda zahmet / Çekmedim İçtinab-ı niyetle / tahsil-i ram ettim hele uymadım a'daya asla hiç nedamet çekmedim..... (Sümer,1992:213).

Tanımı

Tirebolu kalesinde bulunan mezar taşı, bezemeli başucu taşıdır. 31,5x67 cm ölçülerinde olan kitabe metni mermer zemin üzerine tâlik hatla yazılmıştır. Başucu taşının kimliği ve tarihi belli değildir. Kitabenin son satırları kırılmıştır. Kitabe metni diyoganel çizgilerle sekiz satıra bölünmüş ve tâlik hatla kabartma olarak yazılmıştır. Kimlik ve tarih metninin bulunduğu satır kırılmıştır. Tepelik kısmı sivri olarak tasarlanmış kabartma olarak gül ve rumi motifine yer verilmiştir. Ortada yer alan gül motifi rumi motifi ile simetri olarak tasarlanmıştır. Bozulmalar çok yoğun değildir. Ayak taşı hakkında bilgi bulunmamaktadır(Fot 15).

Fotoğraf No: 16

Envanter No: Yok -Tarih: H.1247 M.1831-1832 - Hat Üslubu: Sülüs Bulunduğu Yer: Giresun Tirebolu Kalesi- Kimliği: Pakize Dudu Kadın-Dili:Osmanlı Türkçesi- Mevcut Ölçüleri: 21,5x60 cm- Mezar Taşı Tipi: Belli Değil - Malzemesi: Mermer-Bezeme:Yok

Kitabe Metni: Genç iken göçüp cihanın muradın almadım/Bana kerem kıl lutf eyle cenneti ya Evan ondördüne gelmedim / Merhume ve mağfure Kapudan Mahmud / Kerimesi Pakize Dudu kadın ruhuna Fatiha Sene 1227 (1831-1832)(Sümer,1992:204).

Tanımı

Tirebolu kalesinde bulunan mezar taşı H.1247 M.1831-1832 tarihli başucu taşıdır. 21,5x60 cm ölçülerinde mezar taşının kitabe metni mermer zemin üzerine sülüs hatla, altı satır olarak düzenlenmiştir. Kabartma tekniğinin kullanıldığı mezar taşının boyun kısmı bulunmakta başlık kırılmıştır. Bozulmalar ve kırılmalar yoğun olarak görülmektedir. Ayak taşının nerede olduğu hakkında bilgi mevcut değildir(Fot 16)

Fotoğraf No:17

Envanter No: Yok -Tarih: Yok- Hat Üslubu: Yok Bulunduğu Yer: Giresun Tirebolu Kalesi- Kimliği: Belli değil Dili: Yok-Mevcut Ölçüleri: 36x69,5cm-Mezar Taşı Tipi: Mezar ayakucu taşı- Malzemesi: Mermer-Bezeme:Var

Kitabe Metni: Yok

Tanımı

Tirebolu kalesinde sur üzerinde yer alan mezar taşı, ayak taşıdır. 36x59,5 cm ölçülerinde olan taşın kimliği ve tarihi belli değildir. Taşın bezemesi mermer zemin üzerine kabartma tekniği ile yapılmıştır. Dikdörtgen form olan taşın başlık kısmı dilimli olarak taç şeklinde tasarlanmıştır. Gövde de hurma ağacı ve meyvesi betimlenmiştir. Dallar üzerine yerleştirilen hurmalar kompozisyonda simetrik olarak tasarlanmıştır. Hurma İslam felsefesinde cennete ait ağaçlardan sayılmaktadır. Bol meyve taşıyan dalları bereketi ve üremeyi simgeler. Yaşamın ve ölümsüzlüğün sembolü olarak düşünülür. (Laquer, 1997: s. 131). Aynı zamanda hurma ağacı motifli bir mezar taşına sahip kişi hacı olduğuna dair bir işarettir. Bu motif milattan önce ve sonra tarihlenen pek çok örnekte görülmüştür. Güç, fetih, zafer, barış, inanç ve bereket sembolü olarak kabul edilen

hurma motifi sarayların kapısında, sultanların kıyafetlerinde, vazo, çanak ve çömlek gibi çeşitli objelerde kullanılmıştır. (Bozkurt:1998,391-393). Mezar taşlarının yanısıra çeşme ve türbe gibi çeşitli yapılarda da kullanılır. Taş üzerinde bozulma ve kırılmalar yoğundur. Taşın kırılan parçası kalede bulunamamıştır. Baş taşı hakkında bilgi mevcut değildir(Fot 17)(Çiz 4)

Fotoğraf No:18

Envanter No: Yok -Tarih: H.1193/M. 1779 - Hat Üslubu: Sülüs-Dili: Osmanlı Türkçesi Bulunduğu Yer: Giresun Tirebolu Kalesi - Kimliği: Osman Ağa -Dili: Osmanlı Türkçesi- Mevcut Ölçüleri: 27x45 cm- Mezar Taşı Tipi: Belli Değil - Malzemesi: Mermer-Bezeme:Yok

Kitabe Metni: İde kabrini Hakk ravza-i cennet/ Hacı Hüseyin oğlu serden geçti Osman ağa/ ruhuna fatiha sene 1193 /1779

Tanımı

Mezar başucu taşı Tirebolu kalesi içinde tarihi yapı kalıntılarının olduğu yerde yer alır. 27x45 cm ölçülerinde, dikdörtgen formda mermer zemin üzerine sülüs hatla yazılmıştır. H.1193M. 1779 tarihli mezar taşı Osman ağa adında bir erkeğe aittir. Taşta kırılmalar ve bozulmalar vardır. Mezar taşının başlık kısmı gövdeden ayrılmıştır. Ayak taşı hakkında bilgi mevcut değildir(Fot 18).

Fotoğraf No:19

Envanter No: Yok -Tarih:Yok - Hat Üslubu: Yok Bulunduğu Yer: Giresun Tirebolu Kalesi - Kimliği: Belli Değil-Dili:Yok Mevcut Ölçüleri: 31x44,5 cm- Mezar Taşı Tipi: Ayakucu taşı - Malzemesi: Mermer-Bezeme:Var

Kitabe Metni: Yok

Tanımı

Tirebolu kalesinde, sur üzerinde yer alan mezar taşı, ayak taşıdır. Kalede mezar taşının küçük bir parçası yer almaktadır. 31x 44,5 cm ölçülerinde olan ayakucu taşının kimliği ve tarihi tespit edilememiştir. Mermer zemin üzerine kabartma tekniği ile bezeme uygulanmıştır. Taş üzerinde yer alan motif diğer örnekte görülen hurma ağacı motifine benzemektedir. Yalnız taşın alt kısmı kırıldığı için motif tam olarak görülmemektedir. Taşın tepesi sivri olarak tasarlanmıştır. Bozulmalar ve kırılmalar yoğun şekilde görülmektedir(Fot 19)(Çiz5).

Fotoğraf No:20

Envanter No: Yok -Tarih: H.1207 M.1792-1793 - Hat Üslubu: Sülüs Bulunduğu Yer: Giresun Tirebolu Kalesi - Kimliği: Hatice Hatun-Dili:Osmanlı Türkçesi Mevcut Ölçüleri: 12x73 cm- Mezar Taşı Tipi: Kadın- Malzemesi: Mermer-Bezeme:Var Kitabe Metni : Hüve'l- Bâkî Gençliğine doymayan/ muraduna ermeyen/merhume ve mağfure Hatice hatun /ruhuna Fatiha Sene 1207.

Tanımı

Tirebolu kalesinde sur üzerinde bulunan mezar taşı, baş ucu taşıdır. 12x73 cm ölçülerinde olan kitabe H.1206 M.1792 tarihli Hatice Hatun adında kadın mezarına aittir. Kitabe metni mermer üzerine sülüs hatla, altı satır olarak düzenlenmiştir. Kabartma tekniğinin kullanıldığı mezar taşında metin satırlara ayrılmıştır. Kitabe metninin tepeliği yaprak ve çiçek motiflerinden oluşan bezeme ile oval şeklinde tasarlanmıştır. Simetrik olarak tasarlanan bezemede sol kenarda gül motifinin olduğu görülmektedir. Taşın sağ tarafının kırılmasından dolayı burada yer alan motif belirlenememiştir. Taşda bozulmalar ve kırılmalar yoğun olarak görülmektedir. Ayak taşı hakkında bilgi bulunmamaktadır(Fot 20)(Çiz6).

Fotoğraf No:21

Envanter No: Yok -Tarih: Yok- Hat Üslubu: Yok Bulunduğu Yer: Giresun Tirebolu Kalesi - Kimliği: Belli Değil-Dili:Yok Mevcut Ölçüleri: 33,5x88 cm- Mezar Taşı Tipi: Belli Değil Malzemesi: Mermer Bezeme:Var Kitabe Metni : Yok

Tanımı

Tirebolu kalesinde tarihi yapı kalıntılarının bulunduğu alanda yer alan mezar taşı, ayak ucu taşıdır. 33,5x88 cm ölçülerinde olan ayakucu taşının kimliği ve tarihi tespit edilememiştir. Mermer üzerine kabartma tekniği ile yapılan bezemenin üst bölümü kırıktır. Taşın alt bölümünde rokoko üslubunda kurdele ile fiyonk oluşturulmuş bir vazo betimlenmiş, vazunun içine de yaprak ve çiçek motifleri yerleştirilmiştir. Vazo motifi 18 ve 19 .yüzyıl mezar taşı bezemelerinde oldukça yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Özellikle 19. yüzyılda batı etkisi ile gelişen bezeme anlayışında bu motifler ön plana çıkmıştır (Fot 21)(Çiz 7).

Fotoğraf No: 22

Envanter No: Yok -Tarih: Yok- Hat Üslubu: Yok-Dili: Osmanlı Türkçesi Bulunduğu Yer: Giresun Tirebolu Kalesi- Kimliği: Belli Değil Mevcut Ölçüleri: 33,5x48 cm- Mezar Taşı Tipi: Belli Değil - Malzemesi: Mermer Bezeme:Yok Kitabe Metni: Hüve'l-Hayyu'l-Bâki / Bu Dünyada Bulmadım Hiç Rahatı / İhtiyar Etdim anınçün rihleti / Kimse gülmez kimse dahi gülmeye/ Zevkine Değmez Cihanın mihneti/ Dâr-ı Dünya bir misafirhanedir.....(gerisi kırık)

Tanımı

Tirebolu kalesinde bulunan mezar taşı baş ucu taşıdır. 33,5x48 cm ölçülerinde kitabe metninin 6 satırı yer almaktadır. Muhtemel son iki satır kırılmıştır. Tâlik hatla yazılan mezar taşının kimliği ve tarihi belli değildir. Mezar taşı üzerinde bezemeye yer verilmemiştir. Başlık kısmı fes şeklinde tasarlanmıştır. Ayak taşı hakkında bilgi mevcut değildir. Bozulmalar ve kırılmalar yoğun görülmektedir(Fot 22).

Fotoğraf No:23

Envanter No: Yok -Tarih: H.1235/M.1819-1820- Hat Üslubu: Sülüs Bulunduğu Yer: Giresun Tirebolu Kalesi - Kimliği: Seyyid Memiş Beşe-Dili:Osmanlı Türkçesi Mevcut Ölçüleri: 29,5x75,5 cm Mezar Taşı Tipi: Erkek - Malzemesi: Mermer Bezeme:Yok Kitabe Metni : el-Bâki / Gelüp kabrimi ziyaret eden ihvan / İdeler ruhuna bir Fatiha ihsan / Emir Hüseyin'in oğlu / Merhum Seyyid Memiş Beşe / Ruhuna el-Fatiha / 17 Ramazan 1235 (28 Haziran 1820)

Tanımı

Tirebolu kalesinde bulunan başucu mezar taşı, 29,5x75,5 cm ölçülerinde Seyyid Memiş Beşe adında bir erkeğe aittir. H.1235/M.1819-1820 tarihli kitabe metni mermer zemin üzerine sülüs hatla, altı satır olarak yazılmıştır. Kabartma tekniğinin kullanıldığı kitabede bozulmalar yoğun değildir, kırılmalar mevcuttur. Başlık kısmı kırılmıştır. Ayak taşı hakkında bilgi bulunmamaktadır(Fot 23).

Fotoğraf No:24

Envanter No: Yok -Tarih: Yok Hat Üslubu: Yok Bulunduğu Yer: Giresun Tirebolu Kalesi- Kimliği: Belli Değil-Dili: Yok Mevcut Ölçüleri: 37x54 cm-

Mezar Taşı Tipi: Ayakucu Taşı - Malzemesi: Mermer Bezeme: Var

Kitabe Metni: Yok

Tanımı

Tirebolu kalesi içinde sur üzerinde bulunan mezar taşı, ayak ucu taşıdır. Kırılan mezar taşında kalan parçanın ölçüsü 37x54 cm'dir. Mermer zeminin kullanıldığı mezar taşı üzerinde kabartma tekniği kullanılarak lâle motifi işlenmiştir. Bu motif mezar taşlarında kullanılan özellikli motifler arasındadır. Lâle kelimesi Arapça "Allah" lafzında yer alan harflerle yazılmakta, dolayısıyla her ikisi de ebced değeri olarak altmış altı sayısını vermektedir. Ayrıca Allah kelimesinde yer alan 'elif' harfi ile lale motifi arasında bir benzerlik kurulmaktadır. Bundan dolayıdır ki İslam felsefesinde lâle çiçeği Allahı sembolize eder (Baytop, Kurnaz, 2003, s.79-81). Bu sembolik anlamlar nedeni ile lâle motifi mezar taşları üzerinde oldukça yoğun olarak kullanılmıştır (Fot 24) (Çiz 8).

SONUÇ

Giresun Müzesi ve Tirebolu kalesi örneğinde olduğu gibi Anadolu'nun pek çok yerinde Osmanlı dönemi ve daha erken dönemlere ait mezar taşları bulunmaktadır. Kültürel, tarihsel ve estetik açıdan değerli olan bu mezar taşları bugün pek çok mezarlıkta veya farklı alanlarda yer almakta ve yok olmaya yüz tutmuş durumdadır. Tirebolu kalesi'nde yer alan mezar taşları da kale surlarında atıl bulunmaktadır. Bakımsızlıktan dolayı kırılmış, üstleri toprak ve bitkilerle kaplanmıştır. Yapılan alan araştırmasında kalede 15 adet mezar taşı tespit edilmiştir. Bu mezar taşlarından 4 tanesi erkek, 3 tanesi kadın başucu mezar taşıdır. 6 adet de bezemeli ayakucu taşı bulunmaktadır. 2 adet başucu taşının ise tarihi ve kimliği belli değildir (Fot 15, 22). Taşın son satırlarının kırılmasından dolayı kimlik ve tarih tespit edilememiştir. Bu taşların en erkeni H.1193, en geç ise H.1247 tarihlidir. Erkek başucu mezar taşlarının genelde başlıkları kopmuştur. Kadınların başucu taşları ise çiçek ve yaprak motifleri ile tepelik şeklinde yer almaktadır. 18. yüzyıl sonu ve 19. yüzyıla tekabül eden bu mezar taşları bezeme yönünden de dönemin üslup ve anlayışı içinde tasarlanmıştır.

Giresun Müzesi'nde bulunan mezar taşları ise çevreden toplanmış ve müzeye kazandırılmıştır. 9 adet mezar taşından 4 adeti kadın, 3 adeti de

erkek mezarına ait mezar başucu taşıdır. 8 no'lu başucu taşı kırık olduğu için kimliği tespit edilememiştir. Ancak başlık tipiden bir erkeğe ait olacağı düşünülmüştür. Tespit edilen 1 adet bezemeli ayakucu mezar taşı da yine geç döneme aittir. Başucu taşlarının en erken tarihlisi H.1113 tarihli olup erkek mezarına aittir. En geç ise H.1328 tarihli olup kadın mezarına ait başucu taşıdır. Hem Tirebolu kalesi hem de Giresun Müzesi'nde bulunan mezar taşları çeşitli yerlerden alınıp buralara getirildikleri için taşların mezar tipleri hakkında bilgimiz olamamıştır. Ancak Giresun ve çevresinde toprak, çerçeveli, yüksek çerçeveli, taş kapaklı ve sandık şeklinde olmak üzere beş çeşit mezar tipinin olduğundan bahsedilir (Çal ve İltar, 2011, s.14). Yapılan araştırmalarda bu örnekler tespit edilmiştir. Örneklerde de görüldüğü gibi mezar taşları bezeme yönünden zengindir. Özellikle kadınlara ait mezar taşlarında yaprak, gül, sümbül, karanfil gibi çeşitli motifler kullanılarak başucu taşlarında bezemeli tepelikler oluşturulmuştur. Ayrıca boynu ince yukarı doğru mantar gibi açılan bezemeli kadın başlıklara da yer verilmiştir. Erkek mezar taşlarında ise genelde sarık şeklinde üstü gözükmeyen "dardağan" olarak adlandırılan başlıklara yer verilmiştir. Ayrıca "kâtibi" adı verilen başlıklar da bulunmaktadır.

Makaleye konu alan mezar taşları hat sanatı açısından da önem taşımaktadır. Genelde sülüs hatla yazılan kitabelerde satır halinde Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır. Başlangıç ibarelerinde el-Bâki (ebedi), el-Hayy (diri), ve el-Hallâk (yaratan) gibi Allah'ın isimleri yer alır. Ayrıca Hüve'l-Bâki (ölümsüz, bedi olan) Hüve'l Hayyü'l Bâki, el-Bâki ve Hüve'l-Hallâku'l-Bâki gibi ibareler de kullanılmıştır. Osmanlı son dönemlerine ait kitabelerin başlangıçlarında "Âh mine'l-mevt" (Ah acı ölüm), bazen de "Âh mine'lfrak" (Ah acı ayrılık) gibi ibarelere de yer verilmiştir. Bu ifadelerle başlayan kitabeler genelde yakarış, dua, kimlik, dua isteme ve tarih olmak üzere başlıklar altında toplanmıştır. Ölenin adı soyadı ve baba adının yer aldığı kimliklerde "ağa" ve "beşe" ünvanların da kullanıldığı görülmüştür. "Ağa" kelimesi maddi durumu iyi, toprak ve nüfus sahibi üst tabaka için kullanılan bir ünvanıdır. Büyük erkek kardeş manasında kullanılan bu kelime, sarayda görevli üst düzey yeniçeriler için de kullanılır. "Beşe" ünvanı ise keskin olarak ne anlama geldiği bilinmemektedir. Ancak

yeniler arasında ileri gelenler anlamında kullanıldığı ve Türk boyları arasında büyük çocuk anlamına geldiği bilinir (Çağ ve İltar, 2011, s.62)(Pakalın,1993, s.211). Mezarların ayak ucu taşlarında ise genelde bezemeye yer verilmiş, gül, lale, selvi, hurma ağacı gibi motifler kullanılmıştır. Ayrıca tûba ağacı gibi mitolojik motifler de bezemelerde yer almıştır. Gerek bezeme, gerekse hat sanatı gibi her yönü ile kültür ve medeniyet tarihimiz açısından önemli mezar taşlarımız asırlardır süregelen kültür birikimini günümüze taşımaktadır. Bunların belgelenmesi, korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması Türk toplumunun kültürel değerleri açısından önem arz eder. Bu konuda bilinçli kuşaklar yetiştirmeli, kültür varlıklarımıza sahip çıkmalıyız.

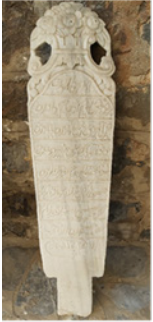
Fot:1

Fot:2

Çizim:1

Fot:3

Fot:4

Fot:5

Fot:6

Fot:7

Fot:8

Fot:9

Fot:10

Çizim:2

Fot:11

Çizim:3

Fot:12

Fot:13

Fot:14

Fot:15

Fot:16

Fot:17

Çizim:4

Fot:18

Fot:19

Çizim:5

Fot:20

Çizim:6

Fot:21

Çizim:7

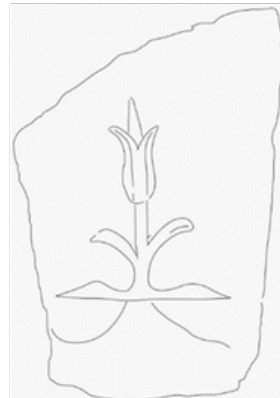
Fot:22

Fot:23

Fot:24

Çizim:8

Kaynakça

Aktemur, Ali. (2012). Çıldır çevresinden soyut insan heykeli biçimli mezar taşları. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16(3), 136-137.

Arslan, S. (2014). Türklerde ağaç kültü ve hayat ağacı. Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi, 1, 61.

Akın, C. (2014). Giresun tarihi ve kültürel değerleri, Gece kitaplığı.

Baytop, T. ve Kurnaz, C. (2003). Lâle. İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (Cilt 27, ss.79-81)

Bozkurt, N. (2009). Sarık. İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (Cilt 36, s. 152). TDV Yayınları.

Bozkurt, N. (1998). Hurma. İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (Cilt 18, ss.391-393) TDV Yayınları.

Çal, H.ve İltar, G. (2011). Giresun ili Osmanlı mezar taşları, Giresun Valiliği Yayınları, Ankara

Çal, H. (2009). Giresun Müzesi ve Tirebolu kalesi'ndeki mezar taşı başlıkları. İçinde G. İltar(Ed.) Uluslararası Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu Tam Metin kitabı (ss.256-269)

Çal, H. (2015). Boyabat mezar taşları, Boyabat Belediyesi Kültür Yayınları.

Çal, H. (2015). Türklerde Mezar- Mezar Taşları. İçinde Sakaoğlu, S. ve Aça, M. Ve Ergun, P. (Ed.) Aile Yazıları 8(ss.295-333) TC. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayını.

Çetin, Onur. (2021). Eski Türk inanç sistemi ile Osmanlı mezar taşlarının etkileşimi. TürkEkini,8,88-109.

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/turkek/issue/63249/945783>

Çoruhlu, Y. (2016). Eski Türklerin Kutsal Mezarları Kurganlar. Ötügen Neşriyat.

Demirci, K. (2001). Kabir. İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (Cilt 24, ss.33-35). TDV Yayınları.

Emecen, F. (1996). Giresun. İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (Cilt 14, ss.78-84). TDV Yayınları.

Erbaş, A. (2012). Tübâ. İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (Cilt 41, ss.317-319) TDV Yayınları.

Fatsa, M. (2021). Kurumları ve yapılarıyla Giresun Şehri (Osmanlı Dönemi), Arı Sanat Yayınevi.

Güleç, H. (2003). Giresun Gogora Kilisesi Mahzeninin Restorasyon ve Temizleme Çalışmaları. İçinde K. Olşen (Ed.) 13.Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu Tam Metin Kitabı(ss.11-121)

<http://www.kulturvarliklari.gov.tr>

İltar, G. (2015). Giresun Müzesi'ndeki Osmanlı dönemi sancak alemleri. Karadeniz araştırmaları enstitüsü dergisi, 1, 95- 118.

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/karen/issue/17526/183258>

Koçu, R. E. (1969). Kâtibi İçinde Türk Giyim Kuşam ve

Süslenme Sözlüğü, Sümerbank Kültür Yayınları.

Kutlu, M.ve Kutlu, L. (2022). Pazarlık kültüründe ölü gömme gelenekleri ve kurgan mimarisine yansımaları. Sanat Tarihi Dergisi, 31(1)321-353. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/std/issue/71232/984979>

Laqueur, H. P. (1997). Hüve'l-Baki, İstanbul'da Osmanlı mezarlıkları ve mezar

Taşları. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Ögel, B. (2014). Türk mitolojisi (Cilt II). Türk Tarih Kurumu Yayınevi.

Pakalın, M. Z. (1993) Osmanlı tarih deyimleri ve terimleri sözlüğü 1, MEB Yayınları.

<http://www.tirebolu.gov.tr/tirebolu-kalesi>

Sümer, F. (1992). Tirebolu tarihi, Tirebolu Kültür ve Yardımlaşma Derneği.

Yüksel, A. (2016). Tirebolu tarihi yazıları-tarih, ekonomi, kültür ve sosyal hayat. Arı Sanat Yayınevi.

Yüksel, A. (2012). Tirebolu. İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi /Cilt 41, ss.199-200). TDV Yayınları.

AZERBAJCAN'IN İKİ GENÇ KOLEKSİYONCUSU OLAN RUSLAN HÜSEYNOV & FUAD CEBRAYILOV'UN "FRCOLLECTION" ADLI ÖZEL KOLEKSİYONUNUN İNCELENMESİ

FUAD CEBRAYILOV¹

Cite this article as:

Cebrayilov, Fuad. (2024). Azerbaycan'ın İki Genç Koleksiyoncusu Olan Ruslan Hüseyinov & Fuad Cebrayilov'un "Frcollection" Adlı Özel Koleksiyonunun İncelenmesi. International University Museums Association Platform Journal of Cultural Heritage UNIMUSEUM, 7 (1) İstanbul, Türkiye, 46-59.

ABSTRACT

An Examination of the Private Collection "Frcollection" By Two Young Collectors Of Azerbaijan, Called Ruslan Huseynov & Fuad Jabrayilov

It is admirable that cultural works that carry the culture of a nation or traces of different civilizations are introduced to the world through private collections alongside to museums. Private collections are more arduous because they are created through individual efforts. In this study, we will examine the private collection called "Frcollection", which was established by private collectors Ruslan Huseynov and Fuad Jabrayilov with their own financial means and efforts, without receiving support from any institution or man and we will try to give information about pieces of the collection.

The creation of Frcollection has evolved throughout a period of 15 years. During this period, collectors visited many cities and villages of Azerbaijan, collected items of cultural heritage and also examined these works. At the same time, they also explored cultural and historical heritage of the countries they have visited, studied the ethnographic history of Azerbaijani old national clothes, textiles, hand embroideries, headscarves, jewellery, clothing accessories, partly a few Ottoman clothes, etc., and other cultural works, and collected these works by purchasing them with their own financial means. In fact, among the nearly 5 thousand collected cultural pieces that rapidly enriched during these years, there are such rare works that they cannot be found even in many museums of Azerbaijan. Starting from 2012, the collection was opened to public and the ethnographic and cultural works of Azerbaijan were introduced through exhibitions, symposiums and programs held in the cities of Paris France, Tbilisi Georgia, Tabriz Iran, Dushanbe Tajikistan, St.Petersburg Russia, as well as Baku and other cities of Azerbaijan.

Keywords: Azerbaijan, Private Collection, Museum, Historical Artefact, Textile

1-İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Müze Yönetimi Anabilim Dalı, Müze Yönetimi Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi ve Antik Tekstil, Kıyafet Koleksiyoneri

Submitted : 20/12/2023

Accepted : 23/05/2024

Published online : 06/06/2024

Correspondence : Fuad Cebrayilov

E-ISSN : 2651-3714

ORCID : 0009-0001-8857-6332

Giriş

İnsan varoluşundan beri doğuştan getirdiği genetik faktörlere ait olan eylemlerden biri daim bir şeyler biriktirmek olmuştur. Bu nedenle zaman geçtikçe bir dönemden sonra eylem olarak koleksiyonerlik kavramı ortaya çıkmıştır.

Koleksiyonerler tarihe ve sanata olan ilgileri nedeniyle, tarihi eserleri ve sanat eserlerini toplarlar. Bu eserleri inceleyerek koleksiyonlarında bulunan eserler hakkında bilgi birikimine sahip olurlar ve hem bu eserleri hem de bilgi birikimlerini gelecek kuşaklara aktarmak isterler. Toplanan bu koleksiyonlar, koleksiyonerlerin bilgi birikimleri, maddi gücü ve ilgi alanlarına göre seçilmiştir. Koleksiyonerler bazen kendilerine ait depolarda ya da sergilenebilir şekilde yaptırarak mekanlarda bu eserleri biriktirmişlerdir. Bazen de bağışladıkları kurum ya da müzelerde kendileri adına sergilenmesine izin vermişlerdir (Erbay, 2022, s.84-85). Dünya üzerinde birçok ülkede birçok farklı türde müze faaliyet göstermektedir. Tarihe baktığımızda klasik müzeciliğin temelleri İtalyan Rönesansı ile başlamıştır. Örneğin, New York Frick Koleksiyonu, Henry Clay Frick'in 1849-1919 yılları arasında topladığı sanat koleksiyonu bu tarzdadır. Sör Richard Wallace tarafından oluşturulan Londra Wallace Koleksiyonu, Glasgow'lu armatör Sör William Burrell sanat koleksiyonunu içeren Burrell Koleksiyonu örnekler arasındadır. Petrol zengini, Paul Getty 1930 yılından beri topladığı eserleri Getty Merkezine bağlı Kaliforniya Malibu'daki Ranch House adlı evinde sergilemesi koleksiyoner odaklı sergileme örneklerindedir. Yukarıda bahsedilen koleksiyonların bulunduğu müzeler, Amerika'nın en bilinen sergilerini barındırır (Erbay, 2022, s.84-85).

Azerbaycan'da ise özel koleksiyonerler arasında barındırdığı kültürel varlıkların sayısının 5 bine yakın olması ve eserlerin özelliği nedeniyle birçok müzeyle kıyaslanabilecek olan Ruslan Hüseyinov ve Fuad Cebrayilov'un "FRcollection" adı ile toplanılan özel koleksiyonu örnek gösterilebilir. Bu çalışmada "FRcollection" koleksiyonun eserlerini inceleyerek, sahip olunan eserlerin önemi vurgulanmıştır.

Özel koleksiyon olarak ele alınıp incelenme nedenleri ve koleksiyon özellikleri şunlardır:

1. "FRcollection" kurucuları olan Ruslan Hüseyinov ve Fuad Cebrayilov'un genç yaşlarından

itibaren hiçbir kurum ve kuruluştan destek almadan kendi maddi imkanları ile toplanılan koleksiyon 2003 yılından itibaren oluşmaya başlanmıştır.

2. Koleksiyonu oluşturan kültürel varlıklar 20 yılı aşkın sürede 2003-2012 yılları arasında 2 farklı koleksiyonda 300'e yakın eser olmasına rağmen, 2012 yılından sonra iki koleksiyonun birleştirilmesi ile günümüze kadar 5 bine yakın kültürel varlık içeriyor.
3. Kültürel varlıkların bir kısmı arkeolojik döneme ait nesnelere olup, 17.-20. yüzyıl tarih aralığına ait tekstil ürünleri ve geleneksel kıyafetler, başörtüleri, giyim aksesuarları, farklı yöresel işlemler, baş giysileri, altın ve gümüş takılar, metal süs malzemeleri, ahşap eserler, başmaklar (ayakkabılar), arkeolojik eserler, seramik vb. eserlerden oluşmaktadır.
4. Koleksiyonun oluşturulmasının amacı Azerbaycan'da kaybolmak üzere olan veya unutulmuş halk sanatları, medeniyetleri ve geleneğini yeniden yaşatılıp tanıtılması ve etnografik tarihi bilgilerin doğru biçimde bugünümüz ve gelecek nesillere aktarılmasıdır.

Özel Koleksiyon olan FRcollection'un Özellikleri

Kültürel varlıkların muhafazası, konservasyonu, restorasyonu ve topluma sunulması, müzeler dışında özel koleksiyonlar vasıtasıyla da yapılabilir. Böyle mekanlar sanat eserleri ile sanat severlerin buluşma noktaları olmuşlardır.

Azerbaycan'ın başkenti Bakü'nün merkezinde "FR gallery&studio" ismi ile tanınan kendi galeri mekânında sergilenen Ruslan Hüseyinov ve Fuad Cebrayilov'un "FRcollection" adlı koleksiyonu bünyesinde barındırdığı eser sayısı, eserlerin tarihsel ve kültürel önemi nedeniyle öne çıkmaktadır. Ayrıca genç koleksiyonerler uluslararası müze ve koleksiyoncuların yer aldığı sergi ve sempozyumlarda örneğin; 17-20 Ekim 2017 yılında Bakü'de gerçekleştirilen Azerbaycan Halısı üzre 5.Uluslararası Sempozyum (İSAC 2017)'da genç yaşta koleksiyonda toplanılan kültürel eser sayısı nedeniyle Avrupa'daki en genç koleksiyonerler olarak yer almışlardır. Bu da koleksiyonerleri ve koleksiyonlarını ayrıcalıklı kılmaktadır. Genç koleksiyonerler arasında bu kadar sürede eser sayısını 5000'lere çıkarabilmek az rastlanır bir durumdur. Bir başka

açından bakıldığında müzelerde bile nadir olarak bulunabilen birçok kültürel açıdan önemli eserin “FRcollection” koleksiyonunda bulunması bu koleksiyonun müzeleşmesi gerekliliğini de ortaya koymaktadır.

“FRcollection” un katıldığı sergi, sempozyum ve kültürel etkinlikler aşağıdaki gibidir:

1. “Arşın” – Azerbaycan geleneksel milli kıyafetler sergisi –M.F.Axundovun Ev Müzesi, Gürcistan Tiflis, 2012.
2. “19. Yüzyılın Kolajı” adlı sergi –Natavan Galeri, Bakü, Mart 2014.
3. “Kelağayısı Gülgez, Libası Elvan” adlı özel sergi – Azerbaycan Milli Halı Müzesi, Bakü, Kasım-Aralık 2015.
4. “Aile Festivali” – “FRcollection” koleksiyonunun sergilenmesi, Azerbaycan Milli Halı Müzesinin Çocuk Müze Şubesi, Bakü, 25-26 Haziran 2016.
5. “Köy” adlı sergi – “FRcollection” koleksiyonunun teşhiri, Fransa Paris, Ekim 2016.
6. “İpek Festivali” – Azerbaycan geleneksel kıyafetleri hakkında sunum, Tiflis, Gürcistan, Mayıs 2017.
7. “İpek Hazinesi: 16.-18. Yüzyıllara ait Azerbaycan motifleri” adlı sergi – Azerbaycan Milli Güzel Sanatlar Müzesi, Bakı, Ekim 2017.
8. “Azerbaycan Halısı üzere 5. Uluslararası Sempozyum” (İSAC 2017), Bakü, 17-20 Ekim 2017.
9. “Tacikiştan Moda Haftası”- Düşenbe, Mart 2018.
10. Tebriz 2018 Uluslararası El işleri sergisi – Tebriz - İran, 3-7 Temmuz 2018.
11. “Kelağayı: dün, bugün, yarın” adlı sergi – Küçük Kale Art, Bakü, Aralık 2018-Haziran 2019.
12. “Bir gün Karabağ’da” proje- “FRcollection” dan eski eserlerin teşhiri, Azerbaycan Muğam Merkezi, Bakü, Aralık 2018.
13. İkinci Uluslararası Geleneksel Sanatlar Festivali- Gürcistan, 28-30 Temmuz 2019.
14. “Moda Sanayisi. Ulusal motiflerin günümüzün modasında” adlı etkinlik – ARTIM, YAY Galeri, Bakü, Eylül 2019.
15. 8 Mart Dünya Kadınlar Günü Konferansı, “Azerbaycan Geleneksel Kadın Kıyafetleri”, 8 Mart 2024, YapıKredi, Bomonti Ada, İstanbul.

Figür 1: FRcollection özel koleksiyonu Kıyafet ve Keleğayı sergisi, Azerbaycan Milli Halı Müzesi Sergi Salonu, Bakü (Kaynak: Fuad Cebrayilov Kişisel Arşiv, 2016).

Figür 2: Azerbaycan Halısı üzere 5. Uluslararası Sempozyum” (İSAC 2017), Bakü, 17-20 Ekim 2017, Natavan Galeri, Bakü (Kaynak: Fuad Cebrayilov Kişisel Arşivi 2017).

Figür 3: Antika Halı ve Kumaş uzmanları ile birlikte, Azerbaycan Halısı üzere 5. Uluslararası Sempozyum” (İSAC 2017), Bakü, 17-20 Ekim 2017, Natavan Galeri, Bakü (Kaynak: Fuad Cebrayilov Kişisel Arşivi 2017).

Figür 4: “FRcollection” özel koleksiyon hakkında sunum, Azerbaycan Halısı üzere 5. Uluslararası Sempozyum” (İSAC 2017), Bakü, 17-20 Ekim 2017, Azerbaycan Muğam Merkezi (Kaynak: Fuad Cebrayilov Kişisel Arşivi 2017).

Figür 5: “FRcollection” özel koleksiyonunun bir kısmının sergilendiği galeri “FR gallery&studio”, Bakü (Kaynak: Fuad Cebrayilov Kişisel Arşiv 2021).

Figür 6: İran'ın Meşhed şehri Antika Mağazası (Kaynak: Fuad Cebayilov Kişisel Arşivi 2021).

Figür 7: Antika Keleğayı araştırılması ve satın alımı, Azerbaycan Lahıc Kasabası (Kaynak: Fuad Cebayilov Kişisel Arşivi 2015).

Koleksiyonerler 15 yılı aşkın süredir Azerbaycan'ın birçok şehrini ve bölgelerini, aynı zamanda yurtdışı seyahat ettikleri ülkeleri gezerek, bir süreliğine o mekanlarda ikamet ederek Azerbaycan eski milli kıyafetleri, tekstilleri, el işlemleri, başörtüleri, takıları, giysi aksesuarları, kısmen birkaç Osmanlı giysisini vb. diğer kültürel eserleri toplamış ve bu eserlerin etnografik tarihini araştırmışlardır.

Koleksiyonerler tarafından, maddi açıdan güçlü olan ailelere ait tekstil ürünlerinin çok olması, bu ürünlerin daha az kullanılması ve bu kıyafetlerin nesilden nesile korunarak aktarılması sayesinde geleneksel giysileri tanıma ve koleksiyona kazandırma fırsatı bulunmuştur. Ancak maddi olarak güçlü olmayan halkın çoğunluğuna ait tekstil ürünleri ve kıyafetlerin eski örnekleri, kullanım şartları ve saklama koşullarının yeterli olmaması gibi nedenlerle günümüze kadar korunamamış, aktarılamamıştır. Günümüze kadar ulaşılabilen eserler daha çok 18. yüzyıldan başlayarak 19. ve

Figür 8: Semaver ve Kelağayı satın alımı, İçeri Şehir Antika Mağazası, Bakü (Kaynak: Fuad Cebayilov Kişisel Arşivi 2021).

20. yüzyıla ait eserlerdir. Alım gücü daha düşük olan bazı Azerbaycan ailelerine ait kadınlar genellikle yaşam şartları nedeniyle kullanmadıkları giysileri saklamak yerine farklı amaçlarla kullanmayı tercih etmişlerdir. Kullanmadıkları bu giysileri bozarak kumaşlarından çocuklara giysi ya da bohça, örtü yapmak gibi yeni fonksiyonel ürünler üretmek anlayışı hâkim olmuştur. Günümüze ulaşabilen kıyafetlerin pek çoğu kadınların düğünlerinde veya özel günlerde giydikleri ve sakladıkları birkaç kıyafetten ibarettir. Bu nedenle "FRcollection" koleksiyonunda pek çoğu dönemin en kaliteli kumaşları ile dikilmiş, bazıları işlemeli olan bu kıyafetler en seçkin örneklerden oluşmaktadır.

Bu koleksiyonun tekstil kısmında kadın, erkek ve çocuklara ait kıyafetlerin 18. yüzyıl ile 20. yüzyıl arasındaki örnekleri yer almakta olup eserlerin çoğu 19. yüzyıla aittir. Koleksiyonda çoğu kadın, kısmen erkek ve çocuk kıyafetlerinden oluşan, oldukça zengin ve iyi korunmuş durumda tekstil eserleri yer almaktadır. Kadın tekstil ürünlerinin büyük kısmı dönemlerinin varlıklı ve elit ailelerine ait kıyafetlerdir. Bu giysiler özel günlerde ve düğünlerde giyilmektedirler. Koleksiyonda geleneksel giyim tarzında tam bir takım oluşturan parçaların yanı sıra Azerbaycan'ın etnik bölgelere ait erkek (çuha, kürk, aba, gömlek, şalvar) ve hanım (arkalık, çepken, bahari, lebbade, küleçe, nimtene, nilüfer gibi üst giysileri, üst ve alt göm-

lek ve etekler, cütbalaq, çaxçur, çadra ve çarşaf) yöresel farklı giysiler de yer almaktadır. Ayrıca çok sayıda iç çamaşırı, çarık, sapok, başmak (ayakkabı), başörtüsü, rübend, cutqu, Buhara papak (şapka), arakçın, Şebkühah ve farklı aksesuarların

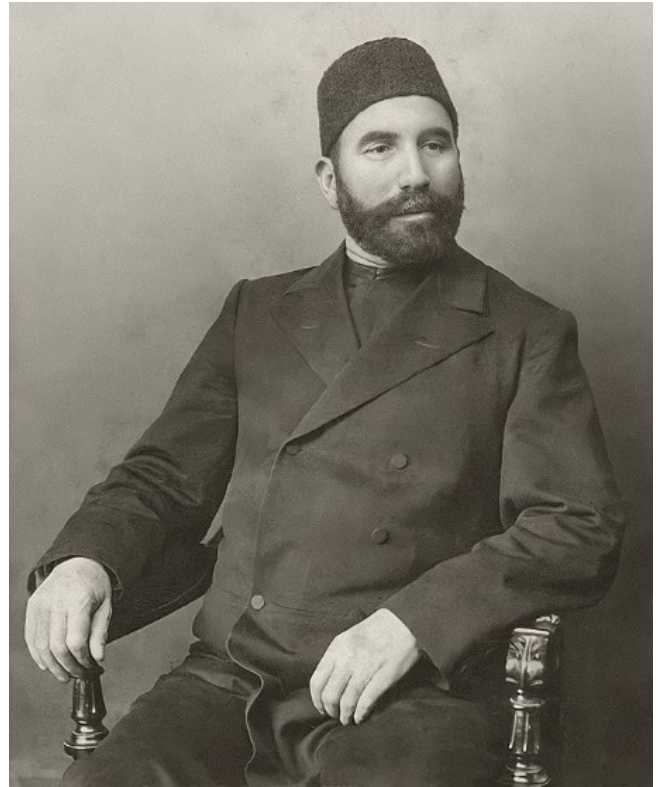

da bulunduğu bini aşkın eser bulunmaktadır.
Figür 9: Antika Mağazası, Azerbaycan Şeki şehri (Kaynak: Fuad Cebrayilov Kişisel Arşivi 2013).

Satın alınarak koleksiyona kazandırılan eserler sayesinde koleksiyon gün geçtikçe zenginleşmeye devam etmektedir. Koleksiyonerler genç yaşlarından itibaren titizlikle topladıkları kıyafetleri, el işlemlerini ve diğer Azerbaycan'a ait el sanatı eserleri zamanla büyük bir koleksiyon haline dönüştürdüler. Özellikle koleksiyonlarında tekstil ürünlerine ayrı bir önem vermektedirler. Tekstil eserlerine gerekli olan bakımı büyük bir özenle yerine getirerek bu eserlerin günümüze oldukça iyi durumda aktarılmasını sağlamışlardır. Ayrıca koleksiyonerler koleksiyonda restorasyon görmesi gereken eserleri de tespit ederek, kendi maddi imkanları ile Bakü'de bulunan restorasyon merkezinde bu eserlerin restorasyonunu ve konservasyonunu yaptırmaktadırlar.

“FRcollection” özel koleksiyonunun sergilendiği Bakü'nün merkezindeki tarihi mekândaki “FR gallery&studio” adlı galeri “FRcollection” koleksiyonu “FR gallery&studio” adı altında Bakü'nün merkezinde 19. ve 20. yüzyılın Azerbaycan'ın ekonomi, eğitim ve kültür hayatı içinde çok önemli bir yeri olan petrol zengini ve II. Abdülhamid'e yazdığı mektuplarında onu İslam'ın savunucusu olarak gören Hacı Zeynelabidin Tagiyev'in yaptırdığı kendi eski ofis binasında yer almaktadır. Galeri sergi mekânı olan “FR gal-

lery&studio” pazar günü dışında haftanın tüm günlerinde ziyarete açıktır. Ziyaretçiler ücretsiz olarak bu mekânda yer alan koleksiyonu ziyaret edebilmektedirler. Galeride mekânın sergileme kapsamına uygun olarak koleksiyondan 500'e yakın kültürel eser sergilenmektedir. Ayrıca Azerbaycan sanat ve kültür varlıkları dışında, dünya kültürüne ait olan önemli kültürel eserler de galeride yer almaktadır. Bu eserler arasında Osmanlı dönemine ait zengin kıyafet ve kumaşlar da bulunmaktadır. “FRcollection” orijinal çok sayıda kültürel ve geleneksel 18. ve 20. yüzyıl aralıklarına ait giysi ve tekstil eserlerini barındırmaktadır ve eser açısından oldukça değerli bir özel koleksiyondur. Bu eserler yurtiçi ve yurtdışından farklı statülerdeki insanlardan satın almak yolu ile elde edilmiştir. Azerbaycan coğrafi konumu ve ipek yolunun üzerinde bulunması nedeni ile tekstil ürünleri açısından zengin motif çeşitliliğine de sahip olmuştur. Buna rağmen ne yazık ki Bakü'de ülkenin tekstil zenginliğini yansıtan, ipek dokuma gibi tarihi dokuma sanatlarını gösteren bir tekstil müzesi mevcut değildir. Bu nedenle koleksiyonda toplanılan eserler arasında özellikle tekstil ürünlerine ayrı bir önem verilerek, kıyafet ve işlemlere ayrı bir özen gösterilmiş ve bakımı, restorasyonu, doğru

muhafaza edilmeleri sağlanmaya çalışılmıştır.
Figür 10: Hacı Zeynelabidin Tagiyev'in Fotoğrafı (Kaynak:

Wikipedia internet sayfası, 2023)

Figür 11: Antika Mağazası Kumaş İncelemesi, Azerbaycan Şeki şehri (Kaynak: Fuad Cebrayilov Kişisel Arşivi 2013).

Ruslan Hüseyinov ve Fuad Cebrayilov tarafından yönetilen galeri “FR gallery&studio” adı altında 2020 yılında ziyarete açılmıştır. Bu müze galeri vasıtasıyla bu koleksiyonun zenginleştirilmesi, eserlerin sağlıklı olarak gelecek kuşaklara aktarılması ve kamuya tarihi etnografik bilgilerin sunulması için koleksiyonerler tarafından büyük çaba

sarf edilmektedir.

Figür 12: “FRcollection” özel koleksiyonunun bir kısmının sergilendiği galeri “FR gallery&studio” nun giriş odası, Bakü (Kaynak: Fuad Cebrayilov Kişisel Arşivi 2021).

Müzenin iç mekanlarından görüntüler Figür 5 ve 12’de görülmektedir. Dairenin iki büyük odası ziyarete açıktır ve bu mekanlarda farklı yüzyılları ait tarihi eserler sergilenmektedir. Koleksiyonda Azerbaycan’ın 19. ve 20. yüzyıllarına ait olan geleneksel kıyafetlerin sayısı 500’e yakındır. Koleksiyon her yıl önemli yeni eserlerin koleksiyona katılması ile zenginleştirilmekte ve ziyaretçilerine hizmet vermektedir. Galeride ayrıca seminerler, küçük sergiler, farklı geleneksel sanatlar ile ilgili

etkinlikler, küçük ve büyükler için tarihi etnografik turlar, ressamlık çalışmaları ve diğer el sanatları

ile ilgili uygulama çalışmaları da yapılmaktadır. **Figür 13:** Hindistan’dan gelen grubun galeri ziyareti, FR gallery&studio, Bakü (Kaynak: Fuad Cebrayilov Kişisel

Arşivi 2023).

Figür 14: Azerbaycan Ressamlık Akademisi Öğrencilerinin Galeri ziyareti, FR gallery&studio, Bakü (Kaynak: Fuad Cebrayilov Kişisel Arşivi 2021).

Figür 15: Pakistan’ın Azerbaycan’daki Büyükelçisi Bilal Hayee ve eşinin galeri ziyareti, FR gallery&studio, Bakü

(Kaynak: Fuad Cebrayilov Kişisel arşivi 2021).

Ruslan Hüseyinov ve Fuad Cebrayilov'un "FRcollection" adlı kendi özel koleksiyonları hakkında

kında

Figür 16: Qurama Festivali kapsamında yapılan sunum, FR gallery&studio, Bakü (Kaynak: Fuad Cebrayilov Kişisel Arşivi 2022).

Koleksiyonculuk sanat yapıtlarını kişisel bir merak ve sevgi nedeniyle toplama uğraşısıdır. Kültürel varlıkların koleksiyonunu yapma ilgisi Antik Roma'da belirmiştir. Ortaçağ'da ise yeniden ortaya çıkar. Bununla birlikte o devirden 19. yy'a dek koleksiyonculuk yalnız kültürel varlıklar değil, her tür merak uyandırıcı objeyi toplama biçiminde uygulanmıştır. Düzenli ve tematik bir kültür koleksiyonculuğunun ancak 19. yy Avrupa'sında ortaya çıktığı söylenebilir. (Çavuşoğlu, 2022, s.8)

İlk olarak 2003 yılında koleksiyon toplama başlanan Ruslan Hüseyinov sonrasında 2012 yılına kadar olan sürede biriktirilen 250'e yakın kültürel esere sahipti. 2012 yılından sonra yolları kesişen Ruslan Hüseyinov ve Fuad Cebrayilov bireysel olarak çocukluktan topladıkları koleksiyonlarını birleştirme kararı aldılar. Bu koleksiyonların birleşimi ile "FRcollection" isimli koleksiyonun temeli atılmış oldu ve koleksiyon tamamen başka bir düzeyde faaliyete başladı.

FRcollection, orijinal çok sayıda kültürel ve geleneksel 18. ve 20. yüzyıl aralıklarına ait giysi ve tekstil eserlerini barındıran ve eser açısından oldukça değerli bir özel koleksiyondur. Burada yer alan eserler 18 ve 20. yüzyılları arasında yurtdışından ve yurtiçinden farklı statüde olan insanlardan satın alınmış ve biriktirilmiştir. Bakü de tekstil müzesinin bulunmaması koleksiyonu daha da önemli kılmaktadır.

Koleksiyonda Azerbaycan kültürüne ait çok sayı-

da eser yer almaktadır. Ayrıca farklı ülkelere ve kültürlere ait bazı eserler de koleksiyonda bulunmaktadır. Koleksiyonda özellikle kıyafetler, tekstil ürünleri; el dokumaları, kumaşlar, ipek ve yün şallar, kilim ve halılar, baş ve ayak giysileri, kadın ve erkeklere ait şapkalar ve aksesuarlar ayrıca altın ve gümüş takılar, hayvan süsleri, fotoğraflar, arkeolojik nesnelere, duvar süsleri, çini ve seramikler, ahşap malzemeler ve farklı dekoratif sanat eserlerini görmek mümkündür.

Özel Koleksiyonun Kültürel Varlık İçeriği

1. Geleneksel Milli Kıyafetler
2. Tekstiller
3. Kadın Süs Malzemeleri
4. El İşlemeleri
5. Altın ve Gümüş Takılar
6. Arkeolojik Eserler
7. Baş Örtüleri
8. Kadın ve Erkek Ayakkabıları
9. Duvar Süslemeleri
10. Seramikler
11. Ahşap Ev Aksesuarları
12. Erkek ve Kadın Baş Giysileri
13. Hayvan Süslemeleri
14. Halı ve Kilimler

Azerbaycan, eşsiz kültürü ve tarihine tanıklık eden zengin gelenekleri ile tanınır. Bu geleneklerin önemli bir parçası, tarihi geçmişe yaslanan felsefi anlamlı Azerbaycan yöresel milli kıyafetleridir. Bu kıyafetler, Azerbaycan'ın 11 etnografik bölge kimliğini temsil eder ve bu kimliğin geçmişten bugüne kadar uzanan yolculuğunu anlatır. Azerbaycan'ın bu 11 bölge kıyafetleri hakkında bilgi edinmek, bu tarihi zengin ülke halkının yaşam biçimine, geleneklerine ve değerlerine dair daha derin bir anlayış kazanmak anlamına gelir. Bu nedenle, Azerbaycan kültürünün toplumsal maddi ve manevi ifade biçimlerinden biri olan zenginliği ve çok çeşitliliği seçkin geleneksel giyim kuşamı bugünümüz ve gelecek kuşaklara aktarma amaçlı "FRcollection" özel koleksiyonunda kıyafet ve tekstil örneklerine titizlikle özen verilerek toplanmıştır ve hala toplanmaktadır. Koleksiyon bünyesinde yer alan kültürel varlıklar arasında 18. yüzyılın sonu ve 20. ortalarına ait 50'den fazla Azerbaycan erkek, hanım ve çocuk geleneksel milli kıyafet takımı, 10'dan fazla Osmanlı giysileri, 500'e yakın diğer Azerbaycan 11 etnografik bölgeleri içeren farklı giysiler korunarak muhafaza edilmektedir. Koleksiyonda yer alan bazı

eserler görseller üzerinden tanıtılacaktır. Her koleksiyonda olduğu gibi koleksiyonerin sahip olduğu kültürel varlıkların her biri kendine özgün hem tarihi ve hem de manevi özelliği olan eserlerdir ama bazı eserler uzun yıllar içinde bulunma olasılığı az olması, tarihsel önemi açısından nadirliği ve diğer özel nitelikleri nedeniyle daha fazla önem taşımaktadır. “FRcollection” koleksiyonunda da özel parçalar bulunmaktadır, koleksiyonun önemini daha iyi anlamak için bazı eserlerin tarihi öne-

mi hakkında bilgi vermemiz gerekmektedir.
Figür 17: “FRcollection”un 19. yüzyılın son çeyreğine ait Bakü soylu ailelerinden birine ait gelin kıyafeti FR gal-

lery&studio, Bakü (Kaynak: Fuad Cebrayilov Kişisel Arşivi 2023).

Figür 18: “FRcollection”un 19. yüzyılın sonuna ait Bakü

soylu erkek kıyafeti, FR gallery&studio, Bakü (Kaynak: Fuad Cebrayilov Kişisel Arşivi 2023).

Figür 19: “FRcollection”un 19. yüzyıla ait eski Osmanlı üçetekli entari geleneksel kıyafeti (soldaki fotoğraf) ve Azer-

baycan İsmayılı “Lahıc” ve İrevan bölgesine ait geleneksel gelin kıyafeti (sağdaki fotoğraf), FR gallery&studio Bakü (Kaynak: Ruslan Hüseyinov Kişisel Arşivi 2023).

Figür 20: “FRcollection”un 19. yüzyıla ait Karabağ-Şuşa (solda) ve Bakü (sağda) hanımına ait geleneksel kıyafet, FR gallery&studio, Bakü (Kaynak: Ruslan Hüseyinov ve Fuad Cebrayilov Kişisel Arşivi 2021).

Figür 21: 19. yüzyılın Azerbaycan geleneksel Kadın ipek gömleği (yukarıdaki) ve Şeki bölgesine ait “Lebbade” adlı geleneksel kıyafeti (aşağıda sol ve sağdaki), FR gallery&stu-

dio, Bakü (Kaynak: Fuad Cebrayilov Kişisel Arşivi 2022).
Figür 22: 19. ve 20. yüzyılın başı Azerbaycan bölgesine ait geleneksel altın iplikle işlemeli Kuran kabı, Tarak kabı,

Makas kabı ve Parfüm kabı, FR gallery&studio, Bakü (Kaynak: Ruslan Hüseyinov Kişisel Arşivi 2022).
Figür 23: 19. yüzyılın Azerbaycan bölgesine ait geleneksel altın takılar, FR gallery&studio, Bakü (Kaynak: Fuad Cebayılov

Kişisel Arşivi 2022).
Figür 24: 19. yüzyılın Azerbaycan bölgesine ait geleneksel gümüş kadın başörtüsü takıları, FR gallery&studio, Bakü

(Kaynak: Fuad Cebayılov Kişisel Arşivi 2022).
Figür 25: 19. Yüzyılın Azerbaycan milli geleneksel gümüş kadın ve erkek kemerleri, FR gallery&studio, Bakü (Kay-

nak: Ruslan Hüseyinov Kişisel arşivi 2022).
Figür 26: 19. Yüzyılın Azerbaycan geleneksel erkek baş giysileri, FR gallery&studio, Bakü (Kaynak: Ruslan Hüseyinov

Kişisel arşivi 2022).
Figür 27: 19. yüzyıl ve 20. yüzyılın başına tarihlenen dervişlere (sufilere) ait baş giysileri, FR gallery&studio,

Bakü (Kaynak: Ruslan Hüseyinov Kişisel Arşivi 2022).
Figür 28: 19. yüzyıl ve 20. yüzyılın başı ait olan Azerbaycan geleneksel ahşap taraklar, FR gallery&studio, Bakü (Kaynak: Ruslan Hüseyinov Kişisel arşivi 2022).

Figür 29: 19. yüzyıla ait olan yurtdışında farklı ülkelerde üretilen Azerbaycan'da yaygın kullanılan el işi seramik ev eşyaları, FR gallery&studio, Bakü (Kaynak: Ruslan Hüseyinov Kişisel Arşivi 2022).

Figür 30: 19. yüzyılın Kaçar dönemine ait resimli ahşap terazi kutusu, bronz terazi ve kefeli terazi ağırlıkları, FR gallery&studio, Bakü (Kaynak: Ruslan Hüseyinov Kişisel arşivi 2022).

Figür 31: MÖ. 3. Yüzyıl Part İmparatorluğundan başlayarak 18. yüzyıla Safevi dönemine kadar olan dönemlere ait sikkeler, FR gallery&studio, Bakü (Kaynak: Ruslan Hüseyinov Kişisel Arşivi 2022).

Figür 32: 17.-18.yüzyılına ait beyaz astarlı, şeffaf sırlı ve sır altı tekniği ile yapılan bitkisel ve kuş motifli seramik kaseler, FR gallery&studio, Bakü (Kaynak: Ruslan Hüseyinov Kişisel Arşivi 2022).

Figür 33: 19. yüzyılın sonu - 20. yüzyılın başlarına ait olan Azerbaycan'ın farklı bölgelerine ait eski fotoğraflar, FR gallery&studio, Bakü (Kaynak: Ruslan Hüseyinov Kişisel Arşivi 2022).

Figür 34: Koleksiyada özel muhafaza edilerek saklanılan arkeolojik kültürel eserler, FR gallery&studio, Bakü (Kaynak: Ruslan Hüseyinov Kişisel arşivi 2022).

Figür 35: Koleksiyonda titizlikle korunan çeşitli metal malzemelerden oluşan arkeolojik yüzük ve bezeli eşyalar, FR gallery&studio, Bakü (Kaynak: Fuad Cebayilov Kişisel arşivi 2022).

Figür 36: Koleksiyona ait 19. yüzyıl oturma yeri deri olan ve altın işlemeli metal at eyeri, FR gallery&studio, Bakü (Kaynak: Fuad Cebayilov Kişisel Arşivi 2022).

Kur'an Kabı

“Gülebetin” Azerbaycan işleme sanatında en yaygın olarak kullanılan işleme türlerinden biridir. Bu teknik esas olarak altın ve gümüş iplikler kullanılarak yapılır. Bu sanat türü Azerbaycan'ın birçok şehrinde, özellikle Bakü, Şuşa, Şamahı Nahçıvan ve Tebriz'de gelişmiştir (Ağasıyeva, 2018). Koleksiyonda “Gülebetin” tekniğinin çok sayıda örneği bulunmaktadır. Bunlar biride 18. yüzyılın sonu - 19. yüzyılın başına ait bordo kadife kumaş üzerinde altın, gümüş ve renkli ipliklerle işleme tekniği ile yapılmış Kur'an Kabı'dır. Eserde bitkisel motifler ve Kur'anı Kerim'den dualar Azerbaycan'ın geleneksel işleme tekniği olan “Gülebetin” tekniğiyle işlenmiştir. Eserin sağ ve solunda kapağının rahat açılıp kapanması için bir çift gümüş zincir ve anahtar yerinde de gümüş kul-

lanılmıştır. İçerisi kalıp basma tekniğiyle hazırlanmış renkli pamuk astar kumaşla kaplanmıştır. Eski dönem geleneği olarak düğünlerde gelin Kuran'ı Kerimi bu kaba koyarak çeyiz olarak erkek evine götürüyordu. Bu Kuran Kabı'nın zamanla bu gelenek dışında da kullanıldığını görmekteyiz.

iz. Bazı bölgelerde gelinin değerli takılarını veya özel eşyalarını bu kutu içerisinde sakladığı da

görülmektedir.

Figür 37: 18. yüzyılın sonu 19. yüzyıl başına ait olan Kuran Kabı, FR gallery&studio, Bakü (Kaynak: Fuad Cebrayilov Kişisel Arşivi 2022).

Figür 38: 18. yüzyıla ait erkek baş giysisi, FR gallery&studio, Bakü (Kaynak: Ruslan Hüseyinov Kişisel Arşivi 2022).

“Araqçın” Erkek Baş Giysisi

18. Yüzyıla ait siyah ipek kumaş üzerinde Azer-

baycan'a özgün “Gülebetin” tekniğiyle altın ve gümüş ipliklerle işlenmiş yıldız ve diğer geometrik figürlerle süslenmiş “Araqçın” adlı nadide erkek baş giysisi. Bu nadide eser Safevi döneminin sonu ve Hanlıklar döneminin başına tarihlendirilmektedir.

18. Yüzyıl da erkek başlıkları arasında “araqçın”lar ve “çalma”ların yanı sıra farklı bir başlık da kullanılmıştır (Aliyeva, 2019:117). Azerbaycan'da en çok erkek baş giyimi olarak takılan kuzu veya karagül cinsi koyundan imal edilen “Buhara papak” “Şiş papak” (veya bey papağı) olan bu başlıklar 20. yüzyılın ortalarına kadar kullanılmıştır.

“Alınlık” Kadın Gümüş Baş Takısı

Azerbaycan geleneksel kıyafet takımında önemli yeri olan, başın ön kısmına koyularak arkadan iki siyah ipek iplikle bağlanan ve bu ipliklerin ucunda 2 gümüş düğmeyle süslenen 19. yüzyıla ait üzeri bitkisel geometrik motifler ile süslenmiş milli kadın gümüş nadide baş takısı. Bu takı bölgede “Alınlık” ismi ile bilinmektedir. Alınlık o zamanlar

kuyumcular vasıtasıyla farklı değerli metallere çeşitli işleme ve süsleme tekniğiyle sipariş üzerine özel olarak yaptırılırdı.

Figür 39: 19. yüzyıla ait alınlık baş takısı, FR gallery&studio, Bakü (Kaynak: Fuad Cebrayilov Kişisel Arşivi 2022).

Tarak Kabı

18. yüzyıla ait Mahut adlı siyah yün kumaş üzerine Azerbaycan'a ait altın ve gümüş “Gülebetin” işleme tekniği ile yapılmıştır. Eserin üzerinde geometrik buta, yıldız ve bitkisel motifler yer almaktadır. Kapağı üçgen şekilde açılan Tarak kabı, Siyah Ağaç denilen ağaçtan yapılan ahşap tarakların

konulması için kullanılmaktadır. Koleksiyona ait günümüze kadar sağlam biçimde gelmiş nadide eserlerden biridir.

Figür 40: 18. yüzyıla ait tarak kabı, FR gallery&studio, Bakü

lanılan el işi mühür saklanmaktadır. Koleksiyona

(Kaynak: Ruslan Hüseyinov Kişisel Arşivi 2022).

Mühür Kabı

Mühür Kabı 18. yüzyıla aittir, Mahut yün kumaş üzeri Azerbaycan'a ait altın ve gümüş iplikler kullanılarak yapılan "Gülebetin" tekniğiyle işlemiştir. Eserde geometrik ve bitkisel motifler kullanılmıştır. Şia mezhebinde namaz kılariken kullanılan mühürlerin konulması için kullanılan mühür kabı yuvarlak olarak yapılmıştır ve ağızlık kısmına altın ve gümüş dokumalar eklenerek daha da zengin bir hale getirilmiştir. İçerisinde eskiden kutsal topraktan yapılan ve ibadet zamanı kul-

ait günümüze kadar iyi korunmuş nadir eserlerden

biridir.

Figür 41: 18. yüzyıla ait Mühür kabı, FR gallery&studio, Bakü (Kaynak: Ruslan Hüseyinov Kişisel Arşivi 2022).

Tarak Kabı

Figür 42: 19. yüzyıla ait tarak kabı, FR gallery&studio, Bakü (Kaynak: Ruslan Hüseyinov Kişisel Arşivi 2022).

Koleksiyonun nadide kültür varlıklarından biri olan 19. yüzyılın Kaçar dönemine ait Azerbaycan hanımlarının önemli aksesuarlarından biri de ahşap tarak kabıdır. Özel siyah ağaçtan yapılmış ahşap tarak ve Kaçar ressamlık sanatına özgün renkli boylarla Kaçar tarzını yansıtan siyah boyalı zeminde kuş ve bitkisel motifler ile süslenmiş aynalı ahşap tarak kabı önemli bir eserdir. O zaman için her evde bulunması zor olan ve özel siparişle hazırlanan nadide eserlerden biri olarak özel kol-

"Keleşayı" Kadın İpek Başörtüsü

Figür 43: 18. yüzyıla ait Keleşayı ipek başörtüsü, FR gallery&studio, Bakü (Kaynak: Fuad Cebrayilov Kişisel Arşivi 2022).

Tarih boyunca Azerbaycan 9. ve 10. yüzyıllardan başlayarak 20.yüzyılın ortalarına kadar ipek ve ipek ürünlerinin üretiminde Avrupa'ya ipek ihraç eden tanınmış ülkelerden biriydi. 17. yüzyılda Yakın Doğu'nun en büyük ipekçilik ülkesi olar-

eksilyonda korunarak saklanmaktadır.

ak tanınan Azerbaycan'ın Şirvan eyaleti ipekçilik bölgesi idi. Ayrıca Şamahı, Baskal, Gence, Şeki, Şuşa bölgelerinde de ipek üretimi çok gelişmişti. Bu bölgelerde ipek kumaştan şık, süslü, işlemeli, zarif kadın başörtüleri üretiliyordu. Günümüzde hala ipek üretimi Şeki ve Baskal gibi bazı bölgelerinde devam etmektedir. Bu nedenle Azerbaycan ipek kumaş üretiminin yanı sıra, ahşap baskı kalıbı kullanılarak yapılan sıcak batık tekniğiyle de ön plana çıkmaktadır. Azerbaycan kadın ipek başörtüsü olan "Keleşayı" bahsi geçen teknik ile üretilmiştir ve bölgede yaygın bir şekilde de görülmüştür.

Ülkenin keleşayı üretiminde o zamanlar Gence, Berde, Şeki, Şamahı ve Bakü'nün Hile bölgesi üretim boyutu ve kalitesiyle farklılık gösteriyordu. Keleşayı'nın üretiminde, Gence keleşayı ipeğinin zarif kalitesi, iplik sıklığı, başörtüsünün büyük ölçüsü, deseni ve boyalarının parlak çeşitliliği özellikleri ile ön plana çıkmaktadır.

Daha büyük ebatta olan Heratı keleşaylarının kompozisyonunun en önemli özelliği ara sahanın merkezinde keleşayı ustalarının "göbek", "mecemeyi gül" veya "medahil" diye adlandırdığı madalyonun oluşudur. Bu madalyona "göl", "honça" veya "şems" de deniliyor. Madalyonun dışı, şerit şeklindeki "medahil kenarı" olarak adlandırılan ve bordür de kullanılan desenlere benzer

desenle çevrilmektedir. Yeleni keleşayından farklı olarak bu keleşayılarda bordür çoğunlukla üç veya daha fazla bölümden oluşmaktadır (Paşayeva, 2008:136).

Heratı keleşaylarının orta bordüründe ana motif olarak genelde içi süslü çeşitli buta motifleri yer almaktadır. Yardımcı motif kısmında daha küçük buta motiflerine, çiçek, kuş vs. küçük motiflere rastlanmaktadır. Bu motifler iki ana motif arasındaki alanda belli bir düzenle yerleştirilerek boşlukları doldururlar. Bazen orta bordür deseni sadece ana motifin tekrarlanması ile oluşturulmaktadır. Heratı keleşaylarının iç bordürleri dar veya geniş olabilir ve geniş olduğu hallerde birkaç kısımdan oluşmaktadır (Paşayeva, 2008:137). Figür 43'te yer alan Heratı keleşayıda da görüldüğü üzere dış bordür deseni "Şah buta" ile süslenmiştir. İç kısmı ise daha küçük buta, çeşitli bitkisel, geometrik ve hayvan motifleri ile bezenmiştir.

"FRcollection" özel koleksiyonda 400'e yakın keleşayı kadın ipek başörtüsü mevcuttur. Bu keleşayılar arasında Azerbaycan'ın Gence şehrinde üretilen ve o bölgeye özgün özelliklere sahip "Heratı" adlı geleneksel keleşayılar ayrı bir öneme sahiptir. Koleksiyonda korunan 400'e yakın başörtüsünün 50'den fazlası "Heratı" olarak tespit edilmiştir ve bu keleşayılar 18. yüzyılın sonundan 20.yüzyılın ortasına kadar tarihlenmektedir. Yukarıda fotoğrafta gördüğünüz bahsedilen

Araqçın" Erkek Baş Giysisi

Figür 44: 19. yüzyılın sonu- 20. yüzyılın başına ait Araqçın, FR gallery&studio, Bakü (Kaynak: Fuad Cebraılov Kişisel Arşivi 2022).

19. yüzyılın sonu- 20. yüzyılın başına ait bordo yün bitkisel motifli tirme kumaş üzerine işleme tekniği ile yapılmış "Araqçın" erkek şapkasıdır. Bu eserin tepe kısmında Gülebetin tekniğiyle altın ipliklerle geometrik çiçek işlemesi yapıldığı görülmektedir. Yine eserin üst kısmı ve yanları ipek iplikler ile yöresel ismi "Kuş gözü" veya "Çinağı" olan el işlemeli geleneksel "buta" motifi ile süslenmiştir. Koleksiyonda yer alan son döneme ait önemli eserlerden biridir.

Sonuç

FRcollection'da Azerbaycan'nın kültürüne ait eski milli elbiseler, tekstiller, el dokuma eserleri, fotoğraflar, takılar, kumaşlar, arkeolojik ürünler, halılar ve Osmanlı'ya ait eski kumaş, elbiseler ve diğer çeşitli kültürel varlıklar yer almaktadır.

(figür 43) 18.yüzyılın başına ait olan “Heratı” keleşayısının bir örneğidir.

2020 yılının Ekim ayında, Bakü şehir merkezinde tarihi mimariye sahip bir binada FRgallery&studio'nun açılışı yapılarak koleksiyonun bir kısmı sergilenerek ziyarete açılmıştır. 2003 yılından itibaren Ruslan Hüseyinov'un koleksiyon için eser toplamaya başlaması bugünkü koleksiyonu oluşmasında önemli bir rol oynamıştır. Ayrıca, 2012 yılında Ruslan Hüseyinov'un koleksiyonu ve Fuad Cebrayilov'un da çocukluğundan beri topladığı kendi koleksiyonu ile birleştirilmesi ile bugünkü “FRcollection” özel koleksiyonun oluşturulması sağlanmıştır.

2003 yılında oluşturulmaya başlanan koleksiyon 20 yıldan aşkın zaman zarfında yeni eklemelerle

bugünkü halini almıştır. Özellikle 2012 yılından kendi maddi imkanları ile herhangi bir kurum ve kişiden destek alınmadan yeni eserler satın alınarak koleksiyon büyük çapta geliştirilmiştir. Bu geliştirilme sürecinde eserler hakkında bilgiler edinerek seyahatler esnasında araştırmalar ve incelemeler yapılmıştır ve koleksiyonun barındırdığı eserlerin sayısı 300'den 5 bine kadar çıkarılmıştır. Gelecek kuşaklara Azerbaycan geleneksel kıyafet, tekstilleri ve diğer güzel sanat örneklerini görme ve tanıma imkânı veren bu eserler yerli ve yabancı araştırmacıların her zaman ilgisini çekmiş ve hizmetinde olmuştur. Gelecekte de “FRcollection” özel koleksiyonu gelişmeye ve zenginleşmeye devam ederek müzeye dönüşmesi amaçlanmaktadır ve bu sayede daha fazla insana ulaşılacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

Aliyeva, N. (2019). 19.yy. Azerbaycan Geleneksel Giysi ve Motiflerinin Araştırılması İncelenmesi ve Günümüz Modasında Kullanılması, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tekstil Tasarımı Anasanat Dalı.

Ağasıyeva, E. (2018), Azerbaycan Bedii Tikme Sanatı, 17 Mayıs 2018, <https://medeniyyet.az/page/news/42256/Azerbaycan-bedii-tikme-seneti.html>

Azizzade, T.M., (2011) Azerbaycan Raks Giyimlerinde Ulusal Geleneksellik, Akdeniz Sanat, Cilt 4, Sayı 7, s.112-114.

Erbay, M. (2022) Müzelerde Sergileme ve Sunum Tekniklerinin Planlanması, İstanbul: Bta Basım Yayın, 2. Baskı, s. 84, 85.

Çavuşoğlu,İ. (Aralık 2022) “Londra’da Bir Aile Müzesi Olan Wallace Collection’un Özellikleri”, ART/icle: Sanat ve Tasarım Dergisi, 2 (2), s. 179-203.

Görünür, L. (2014) Pabuç Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonundan, Sergi kataloğu, İstanbul; Mas Matbaacılık, s. 7.

Görünür, L. (2010) Osmanlı İmparatorluğunun Son Döneminden Kadın Giysileri, Sergi kotoğu, 7 Mayıs-7 Kasım, İstanbul: Mas Matbaacılık, s. 36, 37, 57, 58.

Paşayeva, V. (2008) Azerbaycan’ın Basgal Köyü KeleşayıDokumaları, Sanat Dergisi, Sayı:13, s.135-145.